

Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı

Şiddetsiz, eşit ve özgür bir dünya için...

Yazan

Aslıhan Burcu Öztürk

Ankara, Temmuz 2015

“Yerel İşbirlikleri Aracılığıyla Şiddetle Mücadele Mekanizmalarının Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir. Kadın Dayanışma Vakfı'nın izni olmadan, kısmen de olsa, fotokopi, film vb, elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı

İlk Basım: Temmuz 2015

Proje Ekibi

Ankara: Pınar Çetinkaya, Nihan Damarlı, Filiz Koç, Huriye Karabacak Danacı, Yasemin Godri Mert, Emel Aksaç, Müzeyyen Yılmaz

İzmir: Badegül Güler, Özge Kutay, Şenay Tavuz, Zeynep Tuna, Şennur Genç

Adana: Berrin Ünlü, Muhal İkikardeş, Nilgün Gizem Göçtü, Münire Dağ, Sevgi Bozkır

Yazan: Aslıhan Burcu Öztürk

Yayına Hazırlayan: Pınar Çetinkaya, Gülsen Ülker, Huriye Karabacak Danacı, Ebru Hanbay Çakır, Tülinay Kambur, Nihan Damarlı, Hatem Derya Şahin

Yazışma Adresi

Kadın Dayanışma Vakfı
Mithatpaşa Cad. No: 10/11 Sıhhiye/Ankara
Tel-Faks: (312) 432 07 82-430 40 05
E-posta: kadindv@yahoo.com.tr
www.kadindayanismavakfi.org.tr

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic., Ankara
Tel: (312) 222 44 06 Faks: (312) 222 44 07
www.bulustasarim.com.tr

“Bu belge Avrupa Birliği'nin mali katkısı ile hazırlanmıştır. Bu belgenin içeriğinden sadece Kadın Dayanışma Vakfı sorumludur ve bu içerik herhangi bir şekilde Avrupa Birliği'nin görüş veya tutumunu yansıtmaz.”

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
------------	-----

EĞİTİM REHBERİ I. BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	1
Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	2
Sosyalleşme Sürecinde Toplumsal Cinsiyet.....	3
LGBTİ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks) Bireyler ve Toplumsal Cinsiyet.....	5
Değişim Mümkün mü?.....	6

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

Cinsiyetçilik	7
Cinsiyete Dayalı İşbölümü.....	7
Toplumsal Yaşamda Kadın Erkek Eşitsizliği	7
Sağlık	8
Eğitim	9
Çalışma Yaşamı	9
Siyaset ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım.....	12
Mülkiyet.....	13
Kaynaklar	14

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Şiddet Türleri.....	16
Fiziksel Şiddet	16
Psikolojik Şiddet.....	16
Cinsel Şiddet.....	17
Ekonomik Şiddet	17
Kadına Yönelik Şiddetin Görünümleri	17
Türkiye’de Kadına Yönelik Eviçi Şiddet	19
Kadın Cinayetleri.....	20
LGBTİ Cinayetleri.....	21
Fiziksel Şiddet Döngüsü.....	21
Şiddetin Sonuçları	22
Kadın Üzerindeki Etkileri.....	22
Çocuk Üzerindeki Etkileri.....	22
Toplumsal Yaşama Etkileri	23
Kadınların Şiddete Verdiği Tepkiler.....	23
Kadınların Şiddetle Başetme Aşamaları	23
Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelik Şiddet Eğitimlerinde Karşılaşılabilecek Yaygın ve Yanlış İnanışlar.....	24
Kaynaklar	29

İÇİNDEKİLER

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE

Kadın Mücadelesinin Tarihçesi.....	30
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması	31
Uluslararası Yasal Düzenlemeler.....	31
Ulusal Yasal Düzenlemeler	34
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar	38

UYGULAMA REHBERİ I. BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET	47
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ.....	49
KADINA YÖNELİK ŞİDDET	50
KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE	52

EĞİTİM REHBERİ II. BÖLÜM

YETİŞKİN EĞİTİMİ

Eğitim Sürecinde Yetişkinler	53
Yetişkin Eğitimi İlkeleri.....	54
İyi Bir Eğitimci/Kolaylaştırıcının Özellikleri	55

YETİŞKİN EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE ETKİNLİKLER

Aşamalarla Eğitim Etkinlikleri.....	57
Başlangıç Etkinlikleri	57
Öğretim Etkinlikleri.....	59
Sonlandırma Etkinlikleri.....	60
Rahatlama Etkinlikleri	60
Eğitim Aşamaları.....	61
Eğitici Eğitiminde Adayların Sunumları	62
Eğitici Adaylarını Değerlendirme Formu	63
Power Point Sunusu Hazırlama.....	64

EĞİTİM SÜRECİNDE İLETİŞİM

Eğitici/Kolaylaştırıcının İfade Özellikleri.....	70
Eğitim Sürecinde Aşırı Kaygı ve Stres	72
Kaynaklar	73

İÇİNDEKİLER

UYGULAMA REHBERİ II. BÖLÜM

YETİŞKİN EĞİTİMİ	75
YETİŞKİN EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE ETKİNLİKLER.....	77
EĞİTİM SÜRECİNDE İLETİŞİM	78

EĞİTİM REHBERİ III. BÖLÜM

KADINLARLA ÇALIŞMA İLKELERİ.....	79
KADIN ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN YÖNTEMLER	
Grup Çalışması.....	81
Grup Çalışmaları Güçlenmeyi Nasıl Sağlar?	81
Kadınlarla Grup Çalışması	82
Grup Çalışmaları Nasıl Yapılandırılmalı?	84
Mahalle Çalışması	84
Mahalle Çalışmalarında Eğitimler/Söyleşiler Nasıl Düzenlenmeli?.....	84
Mahalle Çalışmalarında Eğitimler/Söyleşilerin İçeriği Nasıl Olmalı?	85

UYGULAMA REHBERİ III. BÖLÜM

KADINLARLA ÇALIŞMA İLKELERİ.....	87
KADIN ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	88

ÖNSÖZ

Bu eğitim kitabı, “Yerel İşbirlikleri Aracılığıyla Şiddetle Mücadele Mekanizmalarının Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında kadın eğitimcilere ve eğitici adaylarına yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizması hakkında rehber niteliğinde hazırlandı.

1993 yılından bu yana kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan Kadın Dayanışma Vakfı, yine bu alanda uzun yıllardır mücadele etmekte olan İzmir Kadın Dayanışma Derneği ve Adana Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevi Derneği'nin (AKDAM) özverili çalışmalarıyla bu projeyi yürüttü.

Proje amacı doğrultusunda Ankara, İzmir ve Adana'da kadına yönelik şiddet alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının insan kaynaklarını desteklemek amacıyla Güçlendirme Eğitimleri ve Eğitici Eğitimleri yapıldı. Bu alanda çalışan kamu kurumları ve yerel yönetimleri desteklemek ve işbirliklerini geliştirmek üzere Kadın Danışma Merkezi İşleyiş Eğitimleri yapıldı. Kamu kurumları ve yerel yönetimlerden karar alıcıların katıldığı Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Kamu Kurumları Çalıştayları gerçekleştirildi. Bilinç ve farkındalık geliştirici etkinlikler kapsamında 3 ilde onlarca mahalle/ev toplantısı yapılarak 1000'den fazla kadına ulaşıldı.

Kadın gruplarıyla çalışmak isteyen kadınlar için tasarlanan bu kitabın amacı, eğitimciler yetiştirilmesine katkıda bulunularak eğitimlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Kadınlarla Eğitici Eğitimi olarak adlandırdığımız bu kitapta, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddet ve şiddetle mücadele mekanizması, yetişkin eğitimi, eğitim yöntem ve etkinlikleri, eğitimde iletişim, kadınlarla çalışma ilke ve yöntemleri alt başlıkları bulunmaktadır. Her bölüm, kuramsal bilgilerin yer aldığı eğitim rehberi, eğitimleri uygulama rehberi ve sunular eşliğinde hazırlandı. Bu süreçte emeği geçen başta eğitimleri veren ve bu kitabı hazırlayan Dr. Aslıhan Burcu Öztürk olmak üzere, yazım ve yayına hazırlık aşamalarında katkı sunan herkese çok teşekkür ederiz.

Umarız ki, alanda önemli bir gereksinimi karşılayacak olan bu kitaptan yararlandııkça, eğitim içeriği gelişecek ve daha farklı eğitimlerin planlanmasına, yeni bakış açılarının oluşmasına ve daha umutlu bir geleceğin kurulmasına tohum ekecektir.

Şiddetsiz, eşit ve özgür bir dünya için...

KADIN DAYANIŞMA VAKFI

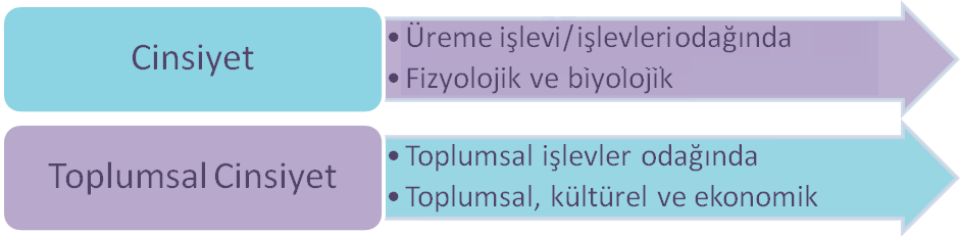
I. BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, bireylerin doğuştan getirdikleri genetik ve biyolojik özellikleri doğrultusunda sahip oldukları üreme işlevine göre farklılaşan iki farklı kategoridir. Kız ve oğlan bebeklerin cinsiyeti, farklı fiziksel özellikler üzerinden tanımlanır.

Ancak, doğumdan itibaren üreme işlevlerindeki farklı rollerin dışında toplumsal olarak tanımlanan farklı rol ve özelliklerle donatılma süreci, cinsiyete toplumsal işlevler sonucunda farklı anlamlar yükler. Kadınlık ve erkeklığe ilişkin toplumsal beklentiler, cinsiyetin toplumsal olarak farklı şekilde yapılanmasına yol açar. Cinsiyetin, biyolojik anlamından farklı olarak toplumsal anlamı, toplumsal cinsiyeti oluşturur.

Kadın ve erkeğin doğumdan itibaren nasıl farklılaştırıldığını anlamadan önce, ataerkilliğin ve toplumsal cinsiyetin, bu yapı içinde nasıl oluştuğunu anlamak gerekmektedir.

Ataerkillik, tarih boyunca erkek iktidarının sürmesine neden olan ve kadınları bu iktidara tabi kılan geniş düzeydeki toplumsal yapıdır. Kadınların güçlenmelerini engellemek üzere kurulan toplumsal denetim mekanizmalarının da desteğiyle cinsiyete dayalı bir iktidar mekanizması olan ataerkillik, kadınların toplumsal yaşama etkin bir şekilde katılmalarını baskı altında tutarak, erkek egemenliğinin oluşmasını sağlar.

Erkeğin, üretim araçlarının sahipliği, mülkiyet, siyaset ve karar alma mekanizmalarındaki güçlü konumu, toplumsal yaşamın her alanında etkin olmalarını sağlamaktadır.

Ataerkillik yani İngilizce karşılığı “patriarka” olan kavram son yıllarda tartışılmaya başlandı. Sözcüğün tam anlamı “baba egemenliği”ni ifade eden ataerkillik, tarımsal üretimin birimi olan aile ve küçük topluluklardaki erkek egemenliğini anlatır. Geleneksel ataerkillik olarak da tanımlanan yapıda, erkek egemenliği tartışmasız kabul edilir.

Modern zamanlardaki erkek egemenliği ise geleneksel erkek egemenliğinden farklı görünüm arz eder. Erkeğin tartışmasız iktidarı sarsılmaktadır. Küresel kapitalizmle birlikte yaygınlaşan yoksulluk, işsizlik, güvencesizlik, geniş ailenin dağılmasıyla da birleşince, erkeklerin aile üzerindeki iktidarı zayıflamaya başlamıştır. Ekonomi ve devlet

içindeki güçlü konumla birlikte bu etkenlerin varlığı, erkek iktidarını diğer ezme ve ezilme biçimleriyle bütünleştirmektedir.

Ataerkilliğin ifade ettiği; tüm kadınların ezilen, tüm erkeklerin ise ezenler olarak konumlandırılması ve bu ezilmenin yalnızca erkek egemenliğinden kaynaklandığı savı, toplumdaki farklı yaşantıları açıklamakta yetersiz kalır. Farklı sınıf, ırk, etnisite, kültür, yaş gibi özellikler, bu durumu karmaşıklarştırmaktadır. Geleneksel ataerkillikteki sert erkek imgesinde değişimler olabilmekte, ancak erkek egemenliği farklı görünümlele devam etmektedir.

Bunun gibi farklılaşmalardan dolayı toplumsal cinsiyet düzeni ya da erkek egemen yapı kavramının kullanılması önerilmektedir. Yine de ataerkilliğin, özellikle Türkiye'deki geleneksel yapının ağırlığı nedeniyle kullanılması işlevsel olmaktadır.

Ataerkil toplumsal yapı, kadın üzerindeki baskı, denetim ve şiddeti yalnızca kadın erkek ilişkisi aracılığıyla kurmaz. Gelenek, töre ve din gibi yapıların yanı sıra tıp, hukuk ve sanat gibi toplumsal yaşamı düzenlemede etkin güçler, erkek egemenliğini destekleyecek şekilde örgütlenmiştir.

Kadının bedeni, cinselliği, doğurganlığı ve emeği üzerindeki baskı ve denetimden başlayarak yaşamın her alanında kadınları güçsüz bırakmaya yönelik düzenlemeler, erkeğin toplumsal olarak güçlü konumunu sağlamlaştırmaya hizmet eder. Kadının kaç çocuk sahibi olacağı, kürtaj, annelik gibi konular, işgücü üretimi açısından önemsendiği kadar, kadının cinselliğinin denetimi ve “ev içinde” tutulmasının da araçları olmaktadır.

Kadınların hangi okullarda okuyacakları, ne zaman dışarıda olacakları, ev dışında çalışıp çalışmayacakları, nerede çalışabilecekleri, nasıl giyinecekleri, ne zaman evlenecekleri ve nasıl davranacaklarını belirleyen şey “eril denetim-tahakküm” mekanizmalarıdır. Baskı, dışlama ve fiziksel şiddet gibi her tür şiddet ve şiddet tehdidi, kadınlar üzerinde denetim kurulmasını sağlamakta ve erkek egemenliğinin devamına destek olmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet, erkek egemen toplumsal yapının, bireysel düzeydeki yansımasıdır. Toplumsal cinsiyet rolleri, erkek egemen yapıda kadın ve erkeğin arasındaki eşitsiz güç ilişkisini kurmada önemli etkenlerden biridir. Kadının toplumsal olarak erkekten güçsüz olan konumu eşitsizliğe dayalı cinsiyet rolleriyle pekiştirilerek sürdürülür.

Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumda kadına ve erkeğe yüklenen farklı duygu, düşünce ve davranış kalıplarını ifade eder. Bu roller, farklı toplumsal yapılarda farklılık gösterir. Kırsal toplum içinde daha geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri egemenken, şehirlî toplumlarda bu rollerde esneklik oluşmaya başlayabilmektedir. Toplumların gelişmişlik düzeyiyle birlikte, farklı dinler, farklı kültürler, farklı toplumsal sınıflar ve farklı tarihsel dönemlerde toplumsal cinsiyet rolleri değişmektedir. Dolayısıyla bu roller, kadın ve erkeğe özgü durumlar değildir, toplumsal koşullar çerçevesinde oluşmuştur ve değişebilir niteliktedir.

Sanayileşme, modernleşme ve küreselleşmeyle birlikte değişim yaşayan toplumsal cinsiyet rollerini anlamak için kuşaklar arası karşılaştırmalar yapmak yararlı olmaktadır. Anneanneniz, anneniz, siz ve varsa çocuğunuzun yaşadığı kadınlık durumları ortaklıklar içerse de birbirinden farklıdır.

Sosyalleşme Sürecinde Toplumsal Cinsiyet

Kız ve oğlan çocukların sosyalleşmesi, doğumdan itibaren başlayan bir süreçte, yakın çevreden başlayarak tüm toplum tarafından kendilerine yüklenen ve kendilerinden beklenen;

- Farklı roller
- Farklı beklentiler
- Farklı modeller
- Farklı yaklaşımlar
- Farklı kurallar
- Farklı değerler çerçevesinde gerçekleşir.

Sosyalleşme, doğumdan itibaren başlar ve bütün yaşam boyu devam eder. İsimler, hitap ve sevmeye biçimleri, kıyafetler, oyunlar, oyuncaklar ve çizgi filmlerin cinsiyete göre şekillenmesi, rol ve beklentilerdeki farklılığı ortaya koyar. Modernleşmeyle birlikte farklı toplumsal kesimlerde değişim görülmeye başlasa da, toplumun geneli düşünüldüğünde, rol ve beklentiler şöyledir:

Kadın

- Narin
- Yumuşak
- Gücsüz
- Sabırlı
- Uysal
- Fedakâr
- Korkak
- Edilgen
- İtaatkar
- Bağımlı
- Uzlaşmacı
- Dış görünüşü önemli

Erkek

- Kaba
- Sert
- Güçlü
- Sabırsız
- Dikkafalı
- Kendini düşünen
- Cesur
- Girişken
- Asi
- Bağımsız
- Uzlaşmasız
- Dış görünümü önemsiz

Toplumsal cinsiyet rollerinin benimsetilmesi; cinsiyete uygun davranışların sergilenmesi halinde, kabul, yönlendirme, pekiştirme, ödüllendirme, uygun olmayan davranışların sergilenmesi halinde ise ayıplama, cezalandırma ve dışlama gibi yöntemlerle gerçekleşir.

Ailenin, cinsiyetlendirme sürecindeki işlevi çok etkilidir. Anne-baba, kardeş ve geniş akraba çevresiyle ilişkiler, çocukların cinsiyet rollerini gözlemlemesi, model alarak öğrenmesi, olumlu ve olumsuz yöntemlerle benimsemesi açısından önemli bir role sahiptir.

Oyunlar, bilgisayar oyunları ve oyuncaklar, kız ve oğlan çocuklar için farklıdır. Kız çocuklar için ev içi toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üreten evcilik oyunu ve bebeklerle oynamak, oğlan çocuklar için ise askercilik, silah ve araba oyunları ön plandadır. Bilgisayar oyunlarında strateji gerektiren ve şiddet içeren oyunlar, oğlan çocuklara hitap eder.

Masallar, özellikle kız çocuklarına yönelik olarak mesajlarla örülüdür. Kadınların bakım veren, fedakar, sabırlı ve güzel olarak sunulduğu masallarda, genellikle bu özellikleri karşılığında kendilerini kurtaran bir “beyaz atlı prens”le ödüllendirildikleri dikkat çeker. Diğer taraftan kötülük timsalleri, genellikle yaşlı ve çirkin cadı kadınlardır. Erkek karakterler ise güçlü ve fedakar kahramanlar olarak resmedilir.

Çizgi filmler, büyük ölçüde kız ve oğlan çocuklar için farklılaşmıştır. Oğlan çocuklar için sertlik ve şiddet içeren çizgi filmler tasarlanır. Şiddet içermeyen ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki farkın fazla olmadığı çizgi filmlerde ise baş kahramanın oğlan olduğu görülmektedir.

Ders kitapları, cinsiyetçi kalıplardan bir miktar arındırılmış olsa da, toplumsal cinsiyet rollerinin, geleneksel kalıplara uygun şekilde resmedildiği görülmektedir. Özellikle okuma metinlerinde, ev işlerinin kadınlar tarafından, ev dışındaki işlerin ise erkekler tarafından yapıldığı görülmektedir.

Sünnet, oğlan çocukların cinsiyetlenme sürecinde önemli bir törendir. “Erkek olmanın ilk adımı” sayılan sünnet töreninde, çocukların prens/şehzade gibi giydirilmesi ve sünnet düğünü yapılması gibi adetler erkekliği yüceltir.

Askerlik, geleneksel olarak erkek olmanın en önemli koşullarından biridir. Katı bir hiyerarşi, disiplin ve kimliksizleşme süreci olan askerlikte, erkekler hem şiddete maruz kalmakta, hem de şiddet bilgisiyle donanarak şiddet uygulayabilmektedir. Bu süreçte erkeklik ve şiddet özdeşleştirilir, gerekli görülen durumlarda erkeğin şiddet uygulaması meşruiyet kazanır.

“Ata”sözleri ve deyimler, tarih boyunca kadının nasıl aşağılandığı ve ezildiği bilgisini yansıtan kültürel öğelerdir. “Kızını dövmeden dizini döver”, “kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin” gibi atasözleri, “saçı uzun aklı kısa”, “kaşık düşmanı” gibi deyimler, kadının geleneksel toplumsal konumunu tanımlar ve devamına katkı sağlar.

Medya, sunduğu rollerle toplumsal cinsiyet rollerinin ve eşitsizliğin devamını sağlayan bakış açısının sürdürülmesini sağlayabilmektedir. Özellikle evlilik programları, (şiddet içeren) diziler ve yarışma programları eşitsizliği yeniden üretmektedir.

İş yaşamı, belirli işlerin erkeklere, belirli işlerin ise kadınlara uygun görülmesi, yönetici konumların ağırlıklı olarak erkeklerden oluşması, kayıt dışı ekonomide kadınların yaygın oluşu gibi etkenlerle emek gücünü cinsiyetler üzerinden yapılandırır.

LGBTİ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks) Bireyler ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, hem kadınlık ve erkeklikle, hem de LGBTİ bireyler konusuyla doğrudan ilgilidir. LGBTİ; lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks bireylerin kısaltılmış ismidir. Lezbiyenlik, geylik, biseksüellik ve heteroseksüellik kavramları, cinsel yönelimlere işaret eder. Bilinmesi gereken temel kavramlar şunlardır (KAOS GL, 2013):

Cinsel yönelim: Kişinin belli bir cinsiyetteki bireye karşı duygusal ve cinsel çekim duyması olarak tanımlanır. Birçok bilim insanı, cinsel yönelimin erken yaşlardan itibaren biyolojik, psikolojik ve sosyal etkenlerin etkileşimiyle oluştuğu sonucuna varır. Cinsel seçim kavramı artık kullanılmamaktadır. Bunun nedeni, kişinin cinsel yöneliminin bilinçli bir seçim sonucunda oluşmamasıdır. Cinsel yönelimin sabit olmadığı, yaşam boyunca farklı cinsel yönelimlere sahip olma olasılığı kabul edilir.

Tanımlanan üç cinsel yönelime göre kişinin kendi cinsiyetinden birine yönelmesi eşcinsellik, karşı cinsiyetten birine yönelmesi heteroseksüellik, her iki cinsiyete de yönelmesi biseksüelliktir. Eşcinsel (homoseksüel) yönelimli bireyler gey ya da lezbiyen olarak da adlandırılır. Gey aslında hem erkek hem de kadın eşcinselleri ifade eder, ancak kadın eşcinseller için lezbiyen sözcüğünün kullanılması daha yaygındır.

Heteroseksizm: Heteroseksizm, heteroseksüelliği doğal, normal, üstün ve kabul edilebilir tek cinsel yönelim olarak gören ve diğer yönelimleri sapkın ve hastalıklı görerek dışlayan, ayrımcı bir ideolojidir.

Trans: Transseksüel (kendini karşı cinsten biri gibi hisseden bireydir; bu durum dış görünüşe yansıtılmayabilir), travesti (dış görünüşüyle -giysi ve aksesuarlar da dahil olmak üzere- ve davranışlarıyla karşı cinsle ait olma isteği ile davranan bireydir) ve transgender (biyolojik cinsiyetine ve görünümüne tıbbi müdahalede bulunan bireydir) bireyleri kapsayan adlandırmadır. Bu adlandırmalar, halk arasında farklı şeyleri ifade edebilmektedir. Yaygın haliyle transseksüel cinsiyet geçiş ameliyatı olmuş kişileri, travesti ise geçiş ameliyatı olmamış ancak giyimi ve dış görünüşü ile karşı cinsin kimliğine bürünenleri tanımlar.

İnterseks: Çift cinsiyetli olan bireyleri tanımlar, yani biyolojik olarak iki cinsiyetin de cinsel organına sahip olan bireylerdir.

Ataerkil sistem, devamlılığını sağlamak ve bu sistemi beslemek için heteroseksizme ihtiyaç duymaktadır. Yani sadece kadın bedenindeki kadın ile erkek bedenindeki erkeğin ilişkileneceği üzerine kurulu sistemi onaylar. Toplumsal cinsiyet rollerinin tamamı, heteroseksüel erkek ve kadın için eşitsiz zeminde üretilmiş kavramlardır. Bu rollerin tanımlanmasıyla farklı yönelim ve kimliklerdeki bireyler toplum tarafından dışlanır, hastalıklı ve ahlaksız olmakla suçlanır. Bu bireyler hasta olarak görülebilir, düzeltilmeye çalışılır ve eğer düzeltileniyorsa şiddet uygulanarak cezalandırılır. LGBTİ bireylere yönelik nefret, şiddet uygulanmasının zeminini oluşturur.

Değişim Mümkün Mü?

Toplumsal cinsiyet konusundaki toplumsal yapılanmanın büyük etkisine karşın, bireysel etkenler de toplumsal kalıpların dışında kalan erkek ve kadınların var olmasında önemlidir. Toplumda ağır bir biçimde dışlanan cinsel yönelimlere sahip kişilerin varlığı, bu durumun en büyük kanıtıdır. Ancak bireysel farklılıklar, toplumsal cinsiyet düzeninin değişiminde önemli bir etkiye sahip değildir.

Buraya kadar bahsedilen ve eşitsizlik üzerine kurulu geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üreten birçok unsura karşın, çeşitli toplumsal gelişmelerin cinsiyet eşitliği yönünde katkı yaptığı görülmektedir. Bu gelişmelerin başlıcaları şunlardır:

- Kadın ve erkeklerin eğitim düzeyinin artması
- Kadınların çalışma yaşamında daha etkin konumlarda yer almaya başlamaları
- Kadın hareketinin mücadelesi
- Kent nüfusunun artması
- Eşitlikçi ve ılımlı erkek modellerinin artması
- Çocuk bakımıyla daha çok ilgilenen babalık modellerinin artması
- Eşitliği sağlamaya yönelik ve şiddete karşı yasal düzenleme ve kuruluşlar

Toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi yönde değişimi için katkı sağlayan bu gelişmelerin, kısa süre içinde sonuca varacağı düşünülmemelidir. Toplumsal değişim, sancılı ve çatışmalı bir süreçtir. Erkeklerin bu süreçte gösterdikleri direnç, kadınların üzerinde kurdukları iktidarın daha fazla sorgulanır olması ve kadınların mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Erkeğin kadın üzerindeki iktidarının sarsılması, güç kaybı anlamına gelmekte, bu nedenle erkeklerin tepkisine yol açmaktadır.

Ekonomik gelişmelerle tetiklenen toplumsal dönüşüm için gerekli olan, ayrımcılık karşıtı ve eşitlikçi örgütlenmelerin güçlenmesi ve farkındalığın artarak, mücadelenin yaygınlaşmasıdır.

Değişimin kabullenilmesi için kadınların mücadelesiyle birlikte, erkeklere yönelik çalışmaların yapılması da önem kazanmaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

Kadınla erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini doğallaştırmaya çalışan erkek egemen söylem, kadının eşitsizliği kabullenmesini sağlamaya çalışır. Genellikle biyolojik farklar üzerine temellendirilen eşitsizlik söylemi, “kadınları koruma” kılıfının altında erkek egemenliğini güçlendirir.

Cinsiyetçilik

Doğallaştırılan ve normalleştirilen toplumsal eşitsizlikler, farklılıkları sömürüye dönüştürmenin aracıdır. Bir cinsiyetin, ırkın, dinin, mezhebin ya da toplumsal sınıfın diğeri üzerinde kurduğu üstünlük, her tür baskı ve şiddetin kullanılmasına olanak sağlar. Cinsiyetçilik de aynen ırkçılık gibi, bir cinsiyetin diğeri üzerinde kurduğu iktidarı betimler. Erkeğin, kadından güçlü ve üstün olarak konumlandırılması, cinsiyetçiliğin en açık ifadesidir.

Cinsiyete Dayalı İşbölümü

Cinsiyetçilik üzerinden şekillenen işbölümü, üretim biçiminin -günümüzde ağırlıklı olarak kapitalist düzenin- işleyişi açısından, gerekli işlerin cinsiyetlere göre paylaşılması anlamına gelir. Bu paylaşımın eşit olmadığı ve erkek egemenliğini sürdürmek üzere kurgulandığı açıktır.

Bu işler; üretim, “yeniden üretim” ve topluluk işleridir. Üretim, mal ve hizmet üretimini kapsar. Ücretli üretimde erkeklerin egemenliği söz konusudur. Yeniden üretim; çocuk doğurma ve bakımı, ev işleri ve hane halkına yönelik bakım emeği yoluyla emek gücünün yeniden üretimi anlamına gelmektedir. Yani kadınlığa özgü olarak görülen işlerdir. Topluluk işleri ise aile ve topluluk ilişkilerinin sürdürülmesi için gerekli olan sosyal düzenlemeleri kapsayan işlerdir. Kadınlık becerisi ve işi olarak görülen topluluk işleri; insanlar arasındaki ilişkileri kurma, sağlamlaştırma, dayanışma ve düğün, yemek davetleri gibi organizasyonlardır.

Erkeklerin etkin olduğu alanlar, ücretli üretim mekanizması ile bu alandaki gücüyle bağlantılı olarak örgütlü siyasi, sosyal ve kültürel etkinliklerdir. Kadınların bu etkinliklere katılımı, ekonomik güçsüzlüğün yanı sıra hamilelik, çocuk bakımı, ev işleri ve çeşitli gerekçelerle kamusal alanda görünür olmama vb. nedenlerle sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Toplumsal Yaşamda Kadın Erkek Eşitsizliği

Kadın erkek eşitsizliği toplumsal yaşamın birçok alanında kendini göstermektedir. Sağlık, eğitim, çalışma, siyaset ve karar alma mekanizmalarına katılım ve mülkiyet, eşitsizliğin en çarpıcı bir şekilde görünür olduğu alanlardır.

Sağlık

Kadınlar, henüz anne karnından başlayarak, sağlık konusunda çeşitli ayrımcılıklara maruz kalabilmektedir. Örneğin:

- Cinsiyetin anne karnında belli olmasıyla birlikte cinsiyete dayalı kürtaj
- Annenin beslenme ve sağlığının ihmal edilmesi
- Doğum sonrası yeterli sağlık hizmeti alamama
- Kırsal bölgede ve yoksul ailelerde kız çocukların beslenme ve sağlığına daha az özen gösterilmesi
- Kız çocukların verem, çocuk felci, kızamık ve karma aşılarında oğlan çocuklara göre geride olması

Kadının doğurganlığından kaynaklı olarak üreme sağlığı ile ilgili sorunlar, kadınlarda erkeklere göre çok daha fazla görülmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde üreme sağlığı hizmetlerine ulaşma sıkıntısından dolayı, bu hizmetlerden yeterince yararlanılamamaktadır.

Sağlık personelinin yardım olarak yapılan doğum ve doğum sonrası bakım, kırsal bölgelerde sorun olmaya devam etmektedir. Kürtajla ilgili olumsuz söylemlerin ve engelleyici politikaların etkisiyle devlet hastanelerinde kürtaj yaptırmada ciddi sorunlar yaşanmaya başlamıştır.

Türkiye çapında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın (Hacettepe NEE, 2014) sonuçlarına göre evli kadınlarda aile planlaması ihtiyacının (doğum kontrol yöntemlerine olan talebin) %6'sı karşılanamamaktadır.

Üreme çağındaki kadınların %4,6'sı, 18 yaş öncesinde anne olmaktadır (Hacettepe NEE, 2014). Son yıllarda düşme eğiliminde olan anne ölümleri, çocuk yaşta doğum yapan kadınlarda daha sık görülmektedir. 2013 Sağlık İstatistikleri, gebeliğe bağlı anne ölüm oranının her yüz bin canlı doğumda %15,9 olduğunu göstermektedir. Batı Karadeniz'de bu oran %8,8 iken, Ortadoğu Anadolu'da %26,3'e çıkmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2014).

Sağlık konusunda bebeklik döneminden itibaren görülen eşitsizlik, aşılama konusunda açık bir şekilde görülür. TNSA 2008 sonuçlarına göre tam aşılı oğlan çocukların oranı %57,7 iken, tam aşılı kız çocukların oranı %50,6'dır (Hacettepe NEE, 2009). 2013 yılında tekrarlanan araştırmanın sonuçlarına göre tam aşılama oranları eşitlenmiştir. Ancak hiç aşılanmamış oğlan çocukların oranı %1,6 iken, kız çocuklarda bu oran %4,1'e yükselmektedir. Ayrıca her bir aşı ve doz için kız çocuk oranları, erkek çocuk oranlarına yakın olmakla birlikte daha düşüktür (Hacettepe NEE, 2014).

Aynı zamanda halk sağlığı sorunu olarak da kabul edilen kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ürkütücü boyuttadır. Türkiye genelinde yapılan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet" (Hacettepe-ASPB, 2015) araştırmasında, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkekler tarafından fiziksel ve cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı %38, son 12 ay içinde fiziksel ya da cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı %11 olarak bulunmuştur. Bu kadınların yaklaşık dördte biri, şiddete bağlı olarak yaralandığını belirtmiştir.

Eğitim

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2013 itibarıyla 25 ve daha yukarı yaşta olan ve okuma yazma bilmeyen erkek nüfusun oranı %1,9 iken, kadınlarda bu oran %9,4'tür (TÜİK, 2015a).

Yine 2013 itibarıyla, lise ve dengi okul mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştaki erkek nüfusun oranı %22,2 iken, kadınların oranı %14,4'tür. Yüksekokul veya fakülte mezunu olan erkek nüfus oranı %15,1; kadın nüfus oranı ise %10,7'dir (TÜİK, 2015a).

Eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin oluşmasında şu etkenler vardır:

- Kırsal kesimde kız çocuklarının okula devam ettirilmemesi ve ergenlikle birlikte okuldan alınması
- Kız çocukların ücretsiz aile işçisi olarak hane üretimine katkıda bulunmalarının beklenmesi
- Çocukların aileleriyle birlikte ücretli tarım işçisi olması
- Kız çocuklarından küçük kardeşlerine bakmalarının beklenmesi
- Erken yaşta evlendirilme
- Okula erişim zorluğu
- Resmi kuruluşlarda yalnızca Türkçe hizmet sunulması nedeniyle özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde kız çocuklarını eğitime yönlendirmede güçlük

Çalışma Yaşamı

Erkek egemenliğine dayalı toplumsal yapının en büyük dayanaklarından biri, kadınların ücretli iş yaşamından uzak tutularak ekonomik olarak güçsüz bırakılmalarıdır. Dünyanın birçok yerinde halen kadınlar erkeklerle yaptıkları eşit işe eşit ücret alamamaktadırlar. Birçok ücretli çalışan kadının kazancı da ağırlıklı olarak erkek tarafından kontrol edilmekte, kadının erkeğe ekonomik olarak bağımlı olması istenmektedir.

Kadının asıl çalışma alanının “ev”, erkeğin ise “ev dışı” olarak tanımlandığı kültürel yapının, kadınların toplumsal yaşama etkili bir şekilde katılmalarını engellediği açıkça görülmektedir. Ebeveynleri tarafından çalışma yaşamında yer almasına izin verilmeyen ya da işten ayrılmaya zorlanan kadınların oranı 1/10 iken, eşi ya da birlikte oldukları kişi tarafından engellenen ya da işten ayrılmasına sebep olunan kadınların oranı %24'tür (Hacettepe-ASPB, 2014). “Namusun bozulması” endişesi, kadınların çalışmalarını engellemede önemli bir gerekçedir. Ayrıca çocuk, yaşlı ve hasta bakımı işlerinin kadınlar tarafından yerine getirilmesi de kadınların çalışma hayatında yer almasını engellemektedir:

- Çocuk, yaşlı ve hasta bakım hizmetlerinin pahalı oluşu, düşük ücretle çalışabilecek olan eğitim düzeyi yüksek olmayan kadınların çalışmasını çok zorlaştırmaktadır.
- Yuva/kreş ücretlerinin yüksekliği, yetersiz hizmet arzı ve okul saatleriyle iş saatlerinin uyumsuzluğundan dolayı çocukların yuva ve kreşte bakım oranının (%15) çok düşük oluşu (Hacettepe NEE, 2014), çocuklu kadınların çalışma yaşamına girmesini ve düzenli olarak çalışmaya devam etmesini engellemektedir.

- İş Kanunu uyarınca çeşitli yönetmeliklerle yapılan düzenlemelere göre, 150'den fazla kadın işçi çalıştıran işyerlerinin, 0-6 yaş grubundaki çocuklar için ücretsiz kreş açma yükümlülüğü vardır. Özel sektörde, bu yükümlülükten kaçmak için 150'den az sayıda kadın işçi çalıştırma yoluna gidilmektedir.
- Doğum izni, kadın çalışanlar için doğumdan önce 8, doğumdan sonra 8 olmak üzere toplam 16 haftadır. Çalışan babalar içinse 5 gündür.

İstihdam oranlarına bakıldığında, 2013 itibariyle Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisindeki erkeklerde istihdam oranının %65,2; kadınlarda ise %27,1 olduğu, dolayısıyla kadınlar aleyhine ciddi bir fark bulunduğu görülmektedir. (TÜİK, 2015a).

Tarım ve tarım dışı alandaki istihdama baktığımızda ise, 2014 itibariyle tarımsal iş yapan erkeklerin oranı %16,1 iken, kadınların oranı %32,9'dur (TÜİK, 2015b). Bu da halen erkeklere göre çok daha fazla sayıda kadının ücretsiz olarak ya da düşük ücretlerle geleneksel tarım alanında çalıştığını göstermektedir.

Çalışan kadınların %60,2'si ücretli ya da yevmiyeli olarak, %29,5'i ücretsiz aile işçisi olarak, %9,1'i kendi hesabına ve yalnızca %1,2'si işveren olarak çalışmaktadır. Erkeklerde ücretli veya yevmiyeli çalışan %68,5; ücretsiz aile işçisi %4,9; kendi hesabına çalışan %20,7 ve işveren de %5,9 olup, tüm oranlar kadınlara göre daha iyidir (TÜİK, 2015b).

- Esnek çalışma biçimleri, güvencesiz çalışma, ev eksenli çalışma gibi emek biçimlerinde kadınların yaygınlığı, kadın emeğinin sömürülmesi açısından oldukça çarpıcıdır.
- Köyden kente göçün yoğun şekilde devam etmesiyle 1985 yılında ilk kez kent nüfusu kır nüfusunu geçmiş, 2014 itibariyle kent nüfusunun oranı %91,8; kır nüfusu %8,2 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2015c). Kırdan göç etmiş, eğitim düzeyi düşük ve meslek sahibi olmayan kadınlar, kentte güvencesiz, düşük statülü işlerde ve düşük ücretlerle çalışabilmektedir.
- Gündelikçi olarak temizlikçilik, çocuk ve yaşlı bakımı gibi kadının toplumsal cinsiyet rolleriyle bağlantılı işlerde kayıt dışı çalışma çok yaygındır.
- Ev eksenli çalışma, yani üretimin kadının evinde gerçekleştiği ve yasal bir iş sözleşmesi dışında kayıt dışı olarak gerçekleşen üretim biçimi, ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yerine getirilmektedir. Örneğin bir hazır giyim atölyesi sahibi, kazak işlemesi için bir mahallede yaşayan kadınlara kazakları bırakmakta ve parça başına çok düşük bir ücretle işi yaptırmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmının sosyal güvence kapsamına alınması kadını ev içinde konumlandıran geleneksel anlayışı değiştirmeye yetmemektedir.
- Kaza, hastalık, gebelik ve yaşlılık gibi durumlarda güvenceden yoksun olma, kadınların erkeklere bağımlı hale gelmesinde, şiddetle mücadelelerinin zorlaşmasında ve toplumsal konumlarının zayıflamasında önemli etkenlerdir.
- Gündelikçi kadınların sosyal güvenlik kapsamına alınmasına yönelik yeni yasal düzenleme, uygulama güçlükleri nedeniyle hayata geçememektedir. Bildirimdeki zorlukların yanı sıra örneğin, eşinden dolayı sağlık güvencesine sahip bir kadın, kısa süreli çalışması için sigorta girişi yapıldığında, uzun dönem sağlık güvencesiyle ilgili sorun yaşayabilmektedir. Bu nedenle kadınlar, bu kapsamda sigortalı çalışmayı istemeyebilmektedirler.

Ücretli Çalışma Yaşamında Ayrımcılık: Ücretli çalışma yaşamında kadınlara yönelik ayrımcılık, çeşitli konularda ortaya çıkmaktadır. Ayrımcılığın sonucu kadının daha az ücretle, konumu daha düşük işlerde çalışmaya yönlendirilmesi ve ekonomik olarak erkekten güçsüz olmasıdır.

- Teknik bilgi ve beceri gerektiren meslekler, kadınlara uygun görülmemektedir. Yükseköğretimde teknik bölümlerde eğitim alanların çoğu erkektir.
- Kadınlar ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet rolleri ile bağlantılı olan öğretmenlik, hemşirelik, bakıcılık gibi işlerde çalışmaktadır. Örneğin ilköğretim öğretmenlerinin çoğu kadındır.
- İşyerlerinde yönetici konumunda çoğunlukla erkekler çalışmaktadır. Örneğin, okul müdürlerinin büyük çoğunluğu erkektir.
- Kadınların iş konumlarında yükselmesi çeşitli gerekçelerle engellenmektedir. Eşin ya da kuruluş yöneticilerinin, kadının şehir dışı ve akşam toplantılarına, gelişim için kurslara, yüksek lisans ve doktora gibi olanaklara, işyerinde yükselme sınavlarına katılmasını engellemesine sıklıkla rastlanmaktadır. Ev işleri ve çocuk bakımı sorumluluğu ile birlikte kıskançlık önemli gerekçelerdir.
- İşyerlerinde ve sokakta cinsel tacizin yaygın oluşu, kadınların çalışmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

Kadının Ücretsiz İşgücü “Görünmeyen Emek”: Ev dışındaki iş bölümünde olduğu gibi, evdeki iş bölümü de cinsiyet temelinde gerçekleşir. Yani çoğu ev işi kadınların işidir, belli işleri ise erkeklerin yapması gerekli görülür. Kadınlar yemek yapmak ve temizlik yapmak gibi ev işlerini yapmakla yükümlüken, erkekler kadınlıkla özdeşleştirilen bu işleri yapmaktan kaçınırlar. Tamirat ve tadilat işlerinin erkekler tarafından yapılması beklenir. Dolayısıyla ev işlerinin aslında “cinsiyeti” vardır.

Kadının yaptığı ev işleri, yani ev içi emeği “görünmeyen emek” olarak adlandırılır. Çünkü:

- Kadının doğal olarak yerine getirmesi gereken işler olarak görülür.
- Ekonomik değer ürettiği halde, ücret karşılığı yoktur. Örneğin yemek yapmak, temizlik yapmak, çocuk ve hasta bakmak, başka bir kadına ücretli olarak yaptırıldığı takdirde önemli bir parasal karşılığı vardır.
- “Emek” olarak görülmemektedir.
- “Ev hanımı”, evin ekonomik üretimine katkı vermeyen kişi olarak görülmektedir.
- Aslında ev hanımları, ücretsiz aile işçisidir.
- “Ev hanımları”nın, sigorta ve emeklilik gibi hakları yoktur.

Birçok refah ülkesinde, “ev hanımları”na devlet tarafından aylık ücret ödenir. Anneye ise genellikle çocuk bakımı ücreti ödenir.

Kadınların ücretli iş yaşamına katılmayı zorlaştıran görünmeyen emek, şunları içerir:

- Yemek yapmak
- Bulaşık yıkamak
- Çamaşır yıkamak
- Ortalığı toplamak
- Temizlik yapmak
- Ütü yapmak
- Çocuklara bakmak
- Ailedeki yaşlı ve hastalara bakmak
- Çocukları okula, kursa vs. götürmek
- Ailedeki psikolojik desteği sağlamak
- Sosyal çevreyle olan ilişkileri düzenlemek
- Alışveriş yapmak

Siyaset ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım

Türkiye’de kadınların karar alma mekanizmalarına katılım oranı son derece düşüktür. Kadınların mücadelesi ve uluslararası gelişmelerin de etkisiyle partilerin çeşitli oranlarda koyduğu kadın kotalarının, son yıllarda olumlu etkileri görülmeye başlamıştır. Ancak ekonomik gücün erkeklerin elinde olması, kadınların siyasetten dışlanmaları ve kadınlıkla bağlantılı işlerde görevlendirilmeleri ve çeşitli toplumsal baskılar nedeniyle yetersiz kalan katılım, kadın erkek eşitliğinin önündeki önemli engellerdendir.

Kadın Adayları Destekleme Derneği’nin (KA-DER) yayınladığı 2015 Kadın İstatistikleri’ne göre (KA-DER, 2015);

- 2011 yılında yapılan genel seçim sonucunda, meclisteki 550 milletvekilinin 79’u (%14,3) kadındır. (Bu oran Haziran 2015 genel seçimlerinde %17,6’ya çıkmış, 97 kadın milletvekili seçilmiştir.)
- 26 bakan içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı olarak görev yapmakta olan 1 kadın bakan bulunmaktadır. Genel eğilim kadınların sadece kadınlarla ilgili olduğu düşünülen bakanlıklarda görevlendirilmeleridir. İstisnaları olsa bile örneğin Milli Savunma, Ekonomi, Bayındırlık, Adalet, Dışişleri gibi bakanlıklarda kadın bakanlar görev yapmamaktadır.
- 81 vali içinde kadın vali sayısı 2’dir.
- 25 müsteşar içinde 1 kadın müsteşar bulunmaktadır.
- 2014 yılında yerel seçimler sonucunda, büyükşehir belediye başkanı sayısı 30 olup, 3’ü kadındır. İl, ilçe, belde belediye başkanlarının toplam sayısı 1351 olup, 37’si (%2,7) kadındır.
- 174 rektörün 13’ü (%7,5) kadındır.
- İşveren ve meslek örgütlerindeki toplam 15 başkandan 1’i kadındır.

KA-DER'in 2012- 2013 Kadın İstatistikleri raporuna göre (KA-DER, 2013);

- 78 baro başkanının 3'ü (%3,8) kadındır.
- Kamu görevlileri sendikalarının yönetim kurullarındaki 42 kişinin 3'ü (%7,1) kadındır.
- İşçi ve işveren sendikalarının yönetim kurullarındaki 42 kişinin 2'si (%4,7) kadındır.

Mülkiyet

Kadının ürettiği ekonomik değere karşın, emeğinin karşılığını alamaması, mülkiyet durumunda kadınla erkeğin arasında büyük bir uçurum oluşmasına yol açmaktadır. Yasalar ve gelenekler de kadınların araziye ve diğer mülkiyet türlerine sahip olmalarını kısıtlamaktadır.

2002 yılında değiştirilen Medeni Kanun'a göre, evlilikte edinilmiş malların paylaşımına ilişkin yasa, evliliğin yasal olarak sona ermesi halinde uygulanmaktadır. Malın edinilmesine eşin yaptığı katkı değerlendirilerek, malın paylaşımı yapılır. Tam olarak eşit bir paylaşım çoğunlukla söz konusu olmamaktadır. Sözleşme yapılmamış ise, eşlerin 2002 yılından önce edinilmiş malları, kimin mülkiyetinde bulunuyorsa onda kalmaktadır. Dolayısıyla mülkiyet konusunda eşitsizlik büyük ölçüde devam etmektedir.

Kaynaklar

- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2009). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2008. Ankara. Erişim tarihi: 24.06.2015 <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA2008-AnaRapor.pdf>
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2013. Ankara. Erişim tarihi: 24.06.2015 http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA_2013_ana_rapor.pdf
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). (2015). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması 2014. Ankara: Elma Teknik Basım
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM). (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması 2008. Erişim tarihi: 24.06.2015 http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/ana_rapor_mizan_1.pdf
- Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER). (2013). Kadın İstatistikleri 2012-2013. Erişim tarihi: 24.06.2015 <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274588385879.pdf>
- Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER). (2015) Kadın İstatistikleri 2014-2015. Erişim tarihi: 24.06.2015 <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/Show/400/istatistik.html>
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM). (2015, Mayıs) Türkiye’de Kadın. Erişim tarihi: 24.06.2015 <http://kadininstatusu.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>
- KAOS GL. (2013). Heteronormatif Olmayan Bir Sosyal Hizmet İçin. Ankara: Ayrıntı.
- Sağlık Bakanlığı. (2014). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2013. Ankara: Sentez. Erişim tarihi: 24.06.2015 <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-97020/h/saglik-istatistik-yilligi-2013.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2015a). 05 Mart 2015 Haber Bülteni. İstatistiklerle Kadın 2014, Sayı:16056 . Erişim tarihi: 24.06.2015 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2015b). Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2014. Yayın No:4370. Erişim tarihi: 24.06.2015 http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=294
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2015c) Nüfus İstatistikleri, Yıllara ve cinsiyete göre il/ilçe merkezleri ve belde/köy nüfusu, 1927-2014. Erişim tarihi: 24.06.2015 <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde oluşan ve kadının toplumsal olarak ikincil konumundan kaynaklanan fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddeti ifade eder.

İstanbul Sözleşmesi'nin tanımına göre:

Kadına yönelik şiddet, bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama ve keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir.

Aile içi şiddet, aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen her tür fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi anlamına gelir (Avrupa Konseyi, 2011).

Birçok toplumda kadınlar, toplumsal sınıf ve statülerinden bağımsız olarak şiddete maruz kalmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) araştırmasına göre, küresel olarak kadınların %35,6'sı fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmektedir. Avrupa'da %27,2 olan bu oran, Amerika'da %36,1'e, Güneydoğu Asya'da %40,2'ye, Afrika'da %45,6'ya, Batı Pasifik'te ise %68'e kadar çıkmaktadır. Tanınmayan kişiler tarafından cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı ortalama %7,2'dir. (WHO, 2013).

Peki Neden?

Ağırlıklı olarak eş, nişanlı, flört ilişkisi içinde olunan erkek, baba ve erkek kardeş tarafından uygulanan şiddet, kadını baskı altında tutmayı amaçlayarak, erkek egemenliğinin sürdürülmesini sağlar.

Özellikle geleneksel toplumdan modern topluma geçiş sürecinde şiddet, kadının ikincil konumunun devam ettirilmesi amacıyla uygulanabilmektedir.

Şiddetin temelinde şunlar yer alır:

- Erkek egemen toplumsal yapıda, kadının erkeğe göre güçsüz konumda tutulması ve toplumsal cinsiyet rolleriyle güçsüzlüğünün pekiştirilmesi
- Erkeğin kadını yönetme ve kadından üstün olduğu inancı, erkeğin kadına şiddet uygulamasının meşru olarak görülmesi
- Kadın cinselliği üzerindeki baskıya dayanan namus anlayışı
- “Kadına sahip olma” üzerine kurulu evlilik anlayışı nedeniyle ayrılma, boşanma gibi durumların kabul edilmemesi

Kadının erkeğe ekonomik olarak bağımlı olması, çocuk bakımının devlet tarafından desteklenmemesi, kadınların iş yaşamına girişte karşılaştığı zorluklar, eğitimde yaşanan

eşitsizlikler gibi nedenler, kadının şiddetle mücadelesini zorlaştırarak şiddetin devamına katkı sağlar.

Şiddet Türleri

Şiddet, çoğu kez farklı eylemleri bir arada içerir ve karmaşık bir örüntüye sahiptir. Şiddet türlerinin birbirinin içine geçmiş şekilde uygulanması nedeniyle şiddeti türlere ayırmak zor gibi görünse de, şiddet türlerini ayırarak ayrıntılı bir biçimde tanımlamak, şiddetin görünürlüğünün artması ve şiddet konusunda farkındalığın gelişmesi açısından önemlidir.

Fiziksel Şiddet

Kadının bedenine yönelik sertlik ve kaba kuvvet içeren, her tür acı ve zarar verici harekettir. Tokat atma, tükürme, saç çekme, bir eşya fırlatma, itme, sürükleme, sarsma, tekmeleme, yumruk atma ve ağır dayaktan; işkence yapma, zehirlenme, yüksekte atma, yaralama ve cinayete kadar birçok biçimde uygulanabilmektedir.

Sert ve kızgın cisimler, taş, sopa, bıçak, silah gibi aletler kullanılabilir. Özellikle yüz bölgesine kaynar su dökülebilir, kezzap atılabilir.

Kadının sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olmak, ağır işler yapmaya zorlamak, sağlıksız fiziksel koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak da fiziksel şiddet tanımı içine girmektedir.

Fiziksel şiddet sıklıkla duygusal, cinsel ve ekonomik şiddetle iç içe geçmiş durumdadır. Genellikle birçok kez tekrarlanır. Tokat ve itme gibi hafif şiddet biçimlerinden başlayarak daha ağır şiddet biçimlerine doğru ilerleyebilir.

Hamilelik döneminde fiziksel şiddete maruz kalma, hem kadına hem de bebeğe zarar vermekte, düşük ve ölü doğuma sebep olabilmekte, kadının ve bebeğin çeşitli sağlık sorunları yaşamasına yol açmaktadır. Bazı durumlarda fiziksel şiddet ilk kez hamilelik döneminde ortaya çıkmaktadır. Saldırı özellikle karın bölgesini hedef almaktadır.

Psikolojik Şiddet

Bağırma, küfür söyleme, hakaret etme, aşağılama, alay etme, başkalarının yanında utandırma, başka kadınlarla kıyaslama, suçluluk duymasını sağlama, tehdit etme, korkutma, ihmal etme, görmezden gelme, sevgi sömürüsüyle baskı kurma, aşırı kıskançlık gösterme, duygu ve düşüncelerini ifade etmesini engelleme, kadını kendisinin istediği gibi davranmaya zorlama, kendini geliştirmesine engel olma, çocuklarla ilgili sorunlarda sürekli kadını suçlu hissettirme gibi eylemleri içerir.

Kıskançlık gerekçesiyle kadının sosyal ilişkilerini baskı altında tutarak, aile ve çevresiyle görüşmesini engelleme ve izne bağlama, takip etme, sokağa çıkmasını engelleme, eve kapatma ve kilitleme, yolculuk yapmasını engelleme gibi eylemler de gerçekleştirilmektedir.

Erkeğin şiddet uyguladığını kabul etmemesi, şiddeti hafife alması ve şiddet konusunda kadını sorumlu tutması da psikolojik şiddet sayılmaktadır.

Cinsel Şiddet

Erkeğin evli olduğu, birliktelik yaşadığı, yakın çevresinden tanıdığı ya da tanımadığı kadınların bedenine yönelik uyguladığı her tür cinsel taciz, zorlama ve saldırı, cinsel şiddet olarak kabul edilir.

Kadını cinsel ilişkiye zorlayarak tecavüz etme, istemediği yerde, zamanda ve istemediği şekilde ilişkiye zorlama, seks işçiliğine zorlama, zorla cinsel içerikli yayın izletme, cinsel organlarına zarar verme, bekaret kontrolü, kadın sünneti, zorla evlendirme, çocuk yaşta evlendirme, ensest uygulama, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya zorlama, kürtaja zorlama ya da kürtajı engelleme, doğum kontrol yöntemlerini kullanmasını ve diğer üreme sağlığı hizmetlerinden yararlanmasını engelleme ve kadını cinsel nesne olarak görme, cinsel şiddet biçimleridir.

Ayrıca kadına laf atma, takip etme, dokunma gibi çeşitli yollarla cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlarda bulunmak da cinsel şiddet tanımı içine girmektedir.

Ekonomik Şiddet

Kadının çalışmasına izin vermeme, istemediği işte zorla çalıştırma, para harcamasını engelleme, parasına el koyma, kadını kredi çekmeye zorlama, borçlandırma, çalışma yaşantısı içinde gelişmesine engel olma, çalıştığı işten çıkmasına neden olma, az para vererek çok şey bekleme, aileyi ilgilendiren önemli ekonomik konularda kadının fikrini almama gibi eylemler ekonomik şiddettir.

Kadına Yönelik Şiddetin Görünümleri

Kadına yönelik şiddet, dünyanın çeşitli bölgelerinde, farklı yaş dönemlerinde ve farklı kültürel değerler çerçevesinde değişik görünümde karşımıza çıkabilmektedir. Başlıcaları şunlardır:

- **“Namus” cinayetleri:** Kadın cinayetlerinin önemli bir bölümü namus gerekçesiyle işlenir. “Erkeklik onurunun çiğnenmesi”, cinayetlerin cezadan indirim nedeni sayılabilmektedir.
- **Kumalık:** Erkeğin ikinci bir kadınla evlilik yaparak aynı evde yaşamasıdır. Kadınlar üzerlerine kuma getirileceği endişesiyle özellikle çok sayıda çocuk doğurma ve her tür şiddete katlanma yoluna gidebilmektedir.
- **Berdel:** Başlık parası vermemek için iki aile arasında kadın ve erkeklerin değiş tokuş edilmesidir. Berdel yoluyla yapılan evliliklerden birinin bozulması, diğerinin de bozulması anlamına geldiği için çiftler ayrılamaz ya da boşanamazlar.
- **Zorla evlendirme:** Ağırıklık olarak kadının rızası olmadan yapılan evliliklerde ailelerin kararı etkilidir. Akraba evliliklerinin bir kısmı ile çocuk evliliklerinin önemli bir kısmı zorla evlendirme yoluyla gerçekleşir. Hala birçok ülkede tecavüz sonucu erkeğin alacağı cezanın hafifletilmesi ve kadının “namusu”nu kurtarma gerekçesiyle tecavüzcü ile zorla evlendirme geçerliliğini korumaktadır.

- **Çocuk evliliği:** Başta Güney Asya ve Afrika'nın orta ve güney bölümü olmak üzere dünya çapında 18 yaş altında evlendirilmiş 60 milyon kız çocuğu olduğu tahmin edilmektedir (UNIFEM, 2010). Türkiye'de 18 yaş altı çocuk evliliklerinin oranı %22'dir, 15 yaş altı evliliklerin oranı ise %4'tür (Hacettepe NEE, 2014). Çocuk yaşta ve erken yaşta evlenen kadınların şiddete maruz kalma ve istemedikleri sayıda çocuk doğurma olasılığı çok daha yüksektir.
- **Kadın sünneti:** Afrika ülkelerinin önemli bir kısmında oldukça yaygındır. Çocukken yapılan sünnet, kadının cinsel ilişkiden zevk almamasına, acı duymasına yöneliktir. Bu şekilde kadının sadakatini koruması amaçlanır. Yaklaşık olarak 130 milyon kız çocuğu ve kadın, kadın sünnetine maruz kalmıştır. Bazı ülkelerde yasaklanmış olmasına rağmen Afrika'da her yıl yaklaşık 3 milyon kız çocuğu bu risk altındadır (UNIFEM, 2010).
- **Bekaret kontrolü (Genital muayene):** Türkiye'de uzun yıllardır kadınlar ve kız çocukları namus bahanesiyle bekaret kontrolüne maruz bırakılmışlardır. Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) 2005 yılında yapılan değişiklikle bekaret kontrolünün (genital muayene) zorunlu hallerde ancak hakim kararıyla yapılması düzenlenmiştir.
- **Cinsel taciz:** Kadınların rızaları dışında bedenleri ve cinselliklerine yönelik rahatsız edici söz ve davranışlardır. Cinsel içerikli söz söylemek, mesajla, e-postayla cinsel ilişki teklif etmek, cinsel içerikli görsel materyal göstermek, dış görünüşe dair imalı yorumlarda bulunmak vs. cinsel tacize örnek olarak verilebilir.
- **Cinsel saldırı:** Birleşmiş Milletler verilerine göre, cinsel saldırıların yaklaşık yarısı 16 yaşından küçük kız çocuklarına yöneliktir. Kadınların ilk cinsel deneyimlerinin üçte biri zorla gerçekleşmektedir (UNIFEM, 2010). Cinsel taciz ve cinsel saldırı TCK'ya göre suçtur.
- **Evlilik içi tecavüz:** Evli kadının rızası dışında gerçekleşen ve fiziksel şiddet de içerebilen cinsel saldırılar, kocanın hakkı olarak görülebilmektedir. TCK'ya göre, evlilik içi tecavüz şikayete bağlı bir suçtur.
- **Ensest:** Aile üyesi erkekler tarafından kız çocuklarına ve genç kadınlara yönelik her tür cinsellik içeren eylemdir. Ortaya çıkarılmasında güçlüklerden dolayı genelde uzun yıllar sürebilen ensest, "aile bütünlüğü"nü bozulmaması için aile içinde gizli kalmaya devam edebilmektedir (Nüfusbilim Derneği ve UNFPA, 2009).
- **Kadın ticareti:** İnsan ticaretine maruz kalan yaklaşık 800.000 insanın %80'i cinsel sömürü amacıyla ticareti yapılan kız çocukları ve kadınlardır. Ülkelerin içinde çok daha fazla sayıda kız çocuğu ve kadın, cinsel sömürü ya da hizmetçilik amacıyla kadın ticaretine maruz kalır. Bu kadınların %60'ının daha önce fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, insan ticaretine maruz kalmada, şiddetin itici bir etken olduğunu göstermektedir (UNIFEM, 2010).
- **Flört ilişkisinde şiddet:** Flört ilişkisinde özellikle duygusal şiddet, genellikle şiddet olarak algılanmaz. Aşırı kıskançlık ve baskı altında tutma, ayrılığı kabullenememe gibi "aşk"la ilgili olduğu düşünülen şiddet biçimlerinin yanı sıra kadını aşağılama sıklıkla görülür. Fiziksel şiddet de flört ilişkisinde yaşanabilmektedir. Cinsel içerikli özel görsel kayıtların yapılarak, özellikle tehdit amaçlı kullanılmasına son yıllarda daha çok rastlanmaktadır.

- **Savaşta toplu tecavüz:** Savaşlarda tecavüz, bir savaş stratejisi olarak kullanılmakta, karşı tarafın aşağılanması ve yok edilmesi anlamına gelmektedir. 1992 ile 1995 yılları arasında süren Bosna Hersek Savaşı'nda 20.000 ile 50.000, 1994 yılındaki Ruanda soykırımında 250.000 ile 500.000 kadar kız çocuğu ve kadın, tecavüze uğramıştır. (UNIFEM, 2010)
- **Asit saldırıları:** Kadınların özellikle yüzünü ve gözünü hedef alarak yakan saldırılardır. Kezzap saldırıları buna örnektir. Kadının toplumsal yaşamını bitirmeye yönelik bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılır.
- **Çeyiz cinayetleri:** Hindistan'daki evlilik geleneğinde kadın evlendiğinde, erkek tarafına verilmek üzere çeyiz sunar. Çeyizin yetersiz bulunması durumunda kadın yakılarak öldürülebilmektedir. Çoğu kez kadının malına el koyma amacını taşır.

Türkiye'de Kadına Yönelik Eviçi Şiddet

Kadına yönelik eviçi şiddet, toplumsal cinsiyet temelinde, kadınların eşleri/eski eşleri, duygusal ve/veya cinsel birliktelik kurdukları erkekler, babaları, erkek kardeşleri vb. tarafından gerçekleştirilen her tür şiddeti ifade etmektedir.

Türkiye'de kadına yönelik eviçi şiddet, yaygın olarak yaşanan toplumsal bir sorundur. Şiddetin yaygınlığını anlamak için ülke çapında yapılmış olan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" (Hacettepe-ASPB, 2015) araştırmasında, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkekler tarafından fiziksel ve cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı %38, son 12 ay içinde fiziksel ya da cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı % 11 bulunmuştur. Yalnızca fiziksel şiddet görenlerin oranı %36, cinsel şiddet görenlerin oranı %12'dir. Hamilelik döneminde şiddete maruz kalan kadınların oranı ise yaklaşık %8'dir.

Şiddete uğrayan her dört kadından biri yaralanmıştır. Fiziksel veya cinsel şiddet bakımından kentte ya da kırsal alanda yaşamak pek fark yaratmamaktadır. Buna göre kentteki kadınların maruz bırakıldığı fiziksel veya cinsel şiddet oranı %37 iken, kırdı bu oran %39'dur.

Boşanmış ya da eşinden ayrı yaşayan kadınların %74'ü, birliktelikleri döneminde eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Bu durum, boşanma ve ayrılıklarda şiddetin önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Bekar kadınların ise %7'si birlikte oldukları erkek arkadaşları ya da nişanlıları tarafından fiziksel şiddete maruz kalmıştır.

Türkiye'de evlenmiş kadınların yarısına yakını (%44), yaşamlarının bir döneminde psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Hakaret, küfür, aşağılama ve küçük düşürme en yaygın psikolojik şiddet biçimleridir. Eş ya da birlikte oldukları kişiler tarafından ekonomik şiddete maruz bırakılan kadınların oranı ise %30'dur. Kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma en çok rastlanan ekonomik şiddet davranışıdır. Araştırma, kadınların eğitim ve refah düzeyleriyle şiddet ilişkisini de incelemiştir. Buna göre eğitim ve refah düzeyleri ne olursa olsun, kadınlar yukarıda sayılan tüm şiddet türlerine maruz bırakılmaktadırlar.

Kadın Cinayetleri

Dönemin Adalet Bakanı'nın 2009 yılında verdiği bilgilere göre 2002–2009 yılları arasında erkekler tarafından öldürülen kadın sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Yıllar	Öldürülen kadın sayısı
2002	66
2003	83
2004	164
2005	317
2006	663
2007	1011
2008	806
2009	953

2010 ve sonrasındaki yıllar için, bakanlık bilgi vermediğinden dolayı sağlıklı rakamlara ulaşmak mümkün değildir. Ancak bağımsız iletişim ağı olan Bianet'in yerel, ulusal basın ve internet haberlerinden derlediği bilgilere göre 2010 ve sonrasında da kadın cinayetleri devam etmiştir. Her yıl onlarca kadın erkekler tarafından öldürülmektedir (Bianet, 2015).

Kadın cinayetleri, genellikle namus gerekçesiyle işlenmektedir. Kadınların öldürülme gerekçesi, şunlar olabilmektedir:

- Kadına tecavüz edilmiş olması
- Evlilik dışı hamile kalması
- Evlilik öncesi ve/veya evlilik dışı cinsel ilişki yaşamaması
- Ayrılmak veya boşanmak istemesi
- Evi terk etmesi
- Sevdiğiyle kaçması
- Ailenin uygun gördüğü kişiyle evlenmeyi reddetmesi
- Evlilik öncesinde erkek arkadaşı olması
- Erkeğin izni dışında gezmesi ve çalışması
- Erkeğin izin vermediği şekilde giyinmesi

Genç erkekler, orta yaşlı erkeklere göre namus konusunda daha katı bir anlayışa sahiptir. Kırsal kökenli, geleneksel düşünce tarzına sahip, eğitim düzeyi düşük, aşiret ve akrabalık ilişkileri yoğun olan erkeklerde kadının “namus dışı” davranışlarının ölümle cezalandırılması gerektiği düşüncesi daha yaygındır.

LGBTİ Cinayetleri

LGBTİ (Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks) bireylere yönelik nefret suçları (dil, din, ırk, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi farklılıklara sahip bir kişi veya gruba karşı ayrımcılık, önyargı ve nefret içeren ve genelde şiddet içeren suçlar) ve nefret cinayetleri toplumda meşru olarak görülmektedir. LGBTİ bireylere yönelik nefret suçlarının yaygınlığı kaygı verici boyuttadır.

Homofobi ve transfobi kaynaklı nefret söyleminden beslenen cinayetler konusunda toplumsal duyarlılık çok yetersiz düzeydedir. Cinayetler aileler tarafından işlenebildiği gibi tanınmayan kişiler ya da cinsel ilişki kurulan kişiler tarafından da işlenebilmektedir. Türkiye’de LGBT Bireylere Yönelik İnsan Hakları İhlalleri Raporu’na (2015) göre 2010–2014 yılları arasında 41 cinayet işlenmiştir (KAOS GL vd, 2015).

Fiziksel Şiddet Döngüsü

İlişkilerde şiddet, sürekli olarak ve aynı düzeyde uygulanmayabilir. Ayrıca şiddet içeren her ilişki sadece şiddetten oluşmayabilir. İlişkide iyi ve kötü dönemler birbirini izleyebilir, duygusal bir karmaşa yaşanabilir, sevgi ve nefret duyguları benzer yoğunlukta hissedilebilir. Bu durum, şiddetin bir döngü içinde süreklilik arz ettiğini gösterir.

Dört aşamada özetlenen şiddet döngüsü, şiddetin sürdürülmesini sağlayarak, kısır döngüye yol açar.

Birinci aşama “Psikolojik şiddet başlıyor”

Şiddet uygulayan erkek, çeşitli gerekçelerle gerilim yaratır, tartışma çıkarır ve kadının davranışlarını kontrol altında tutmaya çalışır. Kadın, istediği gibi davranmadığı takdirde çeşitli tehditlerde bulunur.

İkinci aşama “Psikolojik şiddet artıyor”

Kadının yaşamını giderek daha yoğun şekilde kontrol altında tutmaya çalışır. Kadını suçlayarak, yetersiz ve eksik görerek, kendisini haklı gösterir. Küçük şeylerden kavgaya çıkarır. Tehditlerini yoğunlaştırır.

Üçüncü aşama “Fiziksel şiddet başlıyor”

Tartaklama, tokat gibi hafif şiddet biçimlerinden tecavüz, yaralama ve cinayete kadar varabilen ağır şiddet biçimleri uygulamaya başlamıştır. Şiddet uygulayan erkek, şiddeti kadının yaptıklarıyla gerekçelendirir ve kadını suçlar.

Dördüncü aşama “Balayı dönemi”

Özür dileyerek, hediye alarak, sevgi belirtileri göstererek kadının gönlünü almaya çalışır. Bu aşamada gerilim azalır, erkek olumlu bir tavır sergiler. Şiddetin bir daha tekrarlanmayacağına söz verir. Bu dönem çok uzun sürmez, erkek bir süre sonra tekrar gerilim yaratır ve döngünün başına dönlür.

Şiddetin Sonuçları

Kadının insan haklarını ihlal eden, özgürlüğünü kısıtlayan ve bireysel var oluşunu sınırlandıran şiddet, hem bireysel hem toplumsal düzeyde gelişmeyi engellemektedir.

Kadın Üzerindeki Etkileri

Kadının fiziksel, psikolojik ve cinsel sağlığını olumsuz yönde etkileyen şiddet, kadınların sakat kalmalarına ve ölmelerine yol açan nedenlerin başında gelmektedir.

Şiddet gören kadınlarda kronik ağrılar, sindirim sistemi bozuklukları, cinsel yolla bulaşan hastalıkların yanında, depresyon, kaygı, travma sonrası stres bozukluğu, uyku ve iştah bozuklukları, alkol ve madde bağımlılığı, intihar düşüncesi ve psikosomatik rahatsızlıklara sıklıkla rastlanılmaktadır.

Utanma, suçluluk, öfke, yalnızlık, değersizlik ve yetersizlik hissi, düşük özgüven, insanlara güvenmede güçlük, çocuklara şiddet uygulama gibi sorunlar görülebilmektedir.

Üreme sağlığı hizmetlerinden yararlanamama, istemediği sayıda çocuk sahibi olma, cinsel bozukluklar ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma da görülebilmektedir.

Kadının yaşadığı sorunlar nedeniyle çevresiyle iletişimi bozulmakta, ücretli çalışma yaşamına katılmakta zorluk yaşamakta ve toplumdaki konumu daha da güçsüzleşmektedir.

Çocuk Üzerindeki Etkileri

Hamilelik sırasında şiddete maruz kalmaya bağlı olarak düşük, erken doğum, bebek ve çocuklarda fiziksel ve zihinsel engel gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Eviçi şiddetin olduğu bir ortamda büyüyen çocuklarda depresyon, kendini güvende hissetmeme, yoğun düzeyde kaygı ve korku, şiddetten kendini sorumlu görme, anneyi koruyamamaktan kaynaklı suçluluk duyma, isyankarlık, içe kapanma, altını ıslatma, gelişim geriliği, madde bağımlılığı, suça eğilim, evden kaçma, sokakta yaşama, eğitim başarısının düşmesi gibi sorunlar oluşabilmektedir.

Şiddeti normalleştirme, istediğini elde etmenin yolu olduğunu öğrenme ve yetişkinlik döneminde kadına yönelik şiddet uygulama eğilimi, ailede şiddete tanık olan ya da şiddet gören erkek çocuklarda daha sık görülebilmektedir. Şiddet, kuşaklar arasında aktarılabilmektedir.

Toplumsal Yaşama Etkileri

Kadının güçsüzleştirilmesiyle toplumsal gelişmenin yavaşlaması, demokrasinin gelişimin zorlaşması, yaşam kalitesinin düşmesi, topluma güven duygusunun sarsılması, şiddetin normalleşerek yaygınlaşması, şiddetin etkilerinin kuşaktan kuşağa aktarılması gibi sorunlar yaşanır.

Sağlık hizmetleri, adli hizmetler ve sosyal hizmetler başta olmak üzere kamu kaynaklarında harcama artışı, kadınların işgücüne katılımını engellemesi nedeniyle ekonomik kayıp gibi unsurlar, ekonomiye olan olumsuz etkilerdir.

Kadınların Şiddete Verdiği Tepkiler

Kadınların şiddete verdikleri tepkiler, içinde buldukları koşullara ve yaşadıkları şiddetin düzeyine göre değişebilmektedir. Çilekeş ve özverili bir kadın olmanın önemli bir kadınlık erdemi olarak kabul edilmesinden dolayı şiddete karşı tepki verilmeyebilir. Toplumsal kabullerin içselleştirilmesiyle suçluluk duygusu eşliğinde gelişen, şiddeti hak ettiğine inanma, kadın mücadelesinin etkisiyle azalmaktadır. Küsme, susma, cinsel ilişkiden kaçınma gibi tepkiler, pasif direniş tepkileri olarak görülebilir.

Son hanehalkı araştırması sonuçlarına göre (Hacettepe-ASPB, 2015), şiddet gören kadınların %44'ü utanma ve çaresizlik duygusuyla şiddeti yakın çevresiyle paylaşmamaktadır. 2008 yılında yapılan araştırma sonucu olan %49 ile karşılaştırıldığında bu rakamda düşüş olduğu görülmektedir. Şiddetle mücadele konusunda çalışan kuruluşlara başvuru %11 olup, çok düşüktür. Eşinin ya da birlikte olduğu erkeğin fiziksel şiddetine maruz kalmış kadınların %30'u, kendini korumak amacıyla en az bir kez fiziksel olarak karşılık vermiştir. Eş ya da birlikte oldukları kişilerin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalan kadınların da %30'u en az bir geceliğine evi terk etmiştir.

Kadınların Şiddetle Başetme Aşamaları

Eviçi şiddete maruz kalan kadınlar, belli aşamalarla yaşadıkları şiddetle baş etmeye çalışmaktadır. Hırpalanmış kadın sendromu olarak da anlaşılabilecek olan düşünce biçimlerine, kadının şiddetle baş etme mekanizması olarak bakmak gerekmektedir.

1. İnkâr: Genellikle şiddetin uygulandığı ilk dönemlerde görülür. Kadın yaşadıklarına inanmak istemez, hatta bunu kendine bile itiraf edemez. Şiddeti bir ya da birkaç defaya mahsus olarak görür, istenmeden yapıldığını, büyütülmemesi gerektiği düşünür. Şiddetin bir daha tekrarlanmayacağına inanır, erkeğin özür dilemesiyle onu affedebilir. Şiddeti inkarın altında yatan, kendini iyi hissetme ihtiyacı, toplumun beklentisini karşılama ve ilişkisini olumlu şekilde devam ettirme isteği olabilir.

2. Suçluluk: Kadınlar bu aşamada şiddetin önemli bir sorun olduğunu kabul eder, ancak şiddetin sorumlusu olarak kendini görür. İyi bir eş ve anne olmadığı, güzel olmadığı, erkeğin beklentilerini karşılayamadığı gibi düşüncelerle kendini suçlar. Suçluluk duygusu nedeniyle daha iyi davranmaya, erkeğin isteklerini iyi bir şekilde yerine getirmeye çalışır. Şiddet karşısında susmanın ve ilişkide erkeği merkeze alarak ona itaat etmenin sorunu çözeceğini düşünür. Şiddeti çevresiyle paylaşmaz ve mutlu kadın rolünü oynar.

Bazen de şiddetin, kaderi olduğunu kabul eder ve şiddete razı olur. Erkeğe olan ekonomik bağımlılığın yanı sıra çilekeş ve özverili olmanın, kadınlık erdemi olarak görülmesi nedeniyle de şiddeti sineye çekerek, dayanmaya çalışır.

3. Aydınlanma: Yaşadığı şiddetin sorumlusu olarak, kendisine şiddet uygulayan erkeği görmeye başlamıştır. Şiddetin haklı bir gerekçesi olmadığını anlar. Sorunu çevresiyle paylaşmaya başlamıştır ve destek taleplerini değerlendirir. Sevgi ve nefret duygularını bir arada yaşamaya başlar. Sorunun çözüleceğini umar, zaman zaman ayrılmayı düşünse de ilişkisini sürdürmeye çalışır. Küsmeye, susmaya, cinsel ilişkiden kaçınma gibi tepkilerle kendini korumaya alabilir ve erkeği bu şekilde cezalandırmak isteyebilir. Çocuk bakımı sorumluluğu, ekonomik bağımlılık, çaresizlik duygusu bu aşamadan ileriye gidilememesinde önemli etkenlerdir.

4. Sorumluluk: Şiddetin kendiliğinden çözülemeyeceğini anlar. Terapi, eğitim programı gibi çözüm yolları için erkeği ikna etmeye çalışır. Erkeğin bu konuda sorumluluk almaması ve şiddetin devam etmesi durumunda şiddet ortamından uzaklaşmanın yollarını arar. Evden ayrılma, ailenin yanına gitme, sığınmaevine gitme, boşanma talebi gibi çözüm yollarını araştırır ve uygun adımı atar. Kadınlar, genellikle sosyal destek buldukları takdirde mücadele ederek, şiddetten uzak bağımsız bir yaşam kurabilmeyi başarabilmektedir.

Bu aşamada da gelgitler olabilmekte, ilişkiye tekrar devam edilebilmektedir. Kadının aile desteğinin olmaması, kırsal kesimde yaşaması, ekonomik gücünün olmaması, çocukların yetiştirilmesiyle ilgili kaygıları, şiddetle mücadele mekanizmasındaki sorunlar gibi nedenler de şiddetten uzaklaşmasını zorlaştırmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelik Şiddet Eğitimlerinde Karşılaşılabilecek Yaygın ve Yanlış İnanışlar

Eğitim çalışmalarında kadına yönelik şiddetle ilgili belli kalıp yargılar öne sürülebilir. Eğitimdeki düşüncelere itiraz olarak ortaya çıkan bu yaygın ve yanlış inanışları önceden bilmek, hazırlıklı olmayı ve uygun yanıt vermeyi sağlar.

“Erkekler şiddet uygulamaya doğuştan meyillidir.”

- ◆ Bütün erkeklerin şiddet uygulamaması ya da şiddetin belli koşullarda ortaya çıkması, şiddetin biyolojik bir zorunluluk gibi gösterilmesini geçersiz kılar. Şiddet kullanmak, erkeğin seçimidir.

“Çocukluk döneminde aile içinde şiddete tanık olan/şiddet gören erkekler yetişkinliklerinde kadına şiddet uygular.”

- ◆ Şiddet uygulayan erkeklerle yapılan araştırmalar, bu erkeklerin yarıya yakınının çocukluk dönemlerinde aile içi şiddete tanık oldukları ve şiddet gördüklerini ortaya koymaktadır. Çocukluktaki şiddet deneyimi, risk faktörü olmasına karşın, bu durumu yaşamış her erkeğin şiddet uygulamadığı görülmektedir. Ayrıca çocukluklarında aile içinde şiddet yaşamamalarına rağmen eşlerine şiddet uygulayan erkekler de çoktur. Dolayısıyla, çocukluk döneminde yaşanan şiddetin, kadına yönelik şiddetin gerekçesi olarak gösterilmesi hem çok yanlış, hem de şiddetin devamı açısından riskli bir düşüncedir.

“Erkekleri yetiştiren annelerdir. Geleneksel erkeklik rollerini benimsemeleri ve şiddet uygulamalarının nedeni annelerdir.”

- ◆ Aile, sosyalleşmenin ve cinsiyetlenme sürecinin önemli bir parçasıdır. Ne var ki bu söylem, babanın rolünü görmezden gelmektedir. Çocuklar aile içinde anne ve babanın ilişkisini görerek büyümekte ve en çok buradan öğrenmektedirler. Ayrıca yaşam boyu süren sosyalleşme sürecinde anne ve babadan başka, ailedeki diğer erkekler, asker ve polis gibi eril şiddetin simgesi olan modeller, şiddet içerikli bilgisayar oyunları, medyanın etkisi vs. göz ardı edilmektedir. Her çocuk toplum içinde varolur ve ataerkil sistemin söylemlerinden, değerlerinden ve kalıp yargularından etkilenir. Ancak şiddet uygulamanın sorumluluğunun tamamen uygulayan erkeğe ait olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır.

“Eğitimsiz/işsiz/yoksul erkekler şiddet uygular.”

- ◆ Yapılan araştırmalar, eğitim ve refah düzeyi yüksek erkeklerin de şiddet uyguladığını göstermektedir. Örneğin, Türkiye’de kadına yönelik şiddete ilişkin 2014’te yapılan hanehalkı araştırmasında yüksek refah düzeyine sahip hanelerde fiziksel veya cinsel şiddet oranı %31 bulunmuştur. Yani refah düzeyi yüksek her üç erkekten biri fiziksel veya cinsel şiddet uygulamaktadır ki, bu oran hiç düşük değildir. Aynı grupta ekonomik şiddet uygulama oranı %28,5’tir. Psikolojik şiddet uygulama oranı ise %41,4 ile daha da fazladır (Hacettepe-ASPB, 2015).

“Alkol, şiddetin en önemli nedenidir.”

- ◆ Yapılan araştırmalar alkolün, şiddet uygulama konusunda erkeğe cesaret verebildiğini, şiddeti tetikleyebildiğini ancak şiddetin nedeni olmadığını göstermektedir. Zira her alkol alan erkek kadına yönelik şiddet uygulamamakta, ayrıca hiç alkol almayan erkekler de şiddet uygulayabilmektedirler.

“Şiddet uygulayan erkeklerin önemli psikolojik sorunları vardır.”

- ◆ Yoğun düzeyde şiddet uygulayan erkeklerin sınırlı sayıdaki bir kısmında önemli psikolojik/psikiyatrik sorunlar olabilmektedir, ancak bu durum kadına yönelik şiddetin gerekçesi olarak ileri sürülemez. Zira kadınların da önemli psikolojik/psikiyatrik

sorunları olmakla birlikte çoğunlukla erkeklere şiddet uygulamamaktadırlar. Ayrıca şiddet uygulayan erkeklerin çoğunun psikolojik sorunu olmayan sıradan erkekler olduğu bilinmektedir. Zaten kadına yönelik şiddetin gerek ülkemizdeki, gerekse dünyadaki yaygınlığı göz önünde bulundurulduğunda bu kadar çok sayıda şiddet uygulayan erkeğin psikolojik/psikiyatrik sorunları olduğunu ileri sürmek gerçekçi değildir.

“Eğitimsiz ve ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınlar şiddet görür. Eğitimli kadınlar şiddet görmez.”

- ◆ Eğitimli olan kadınlar da şiddet görmektedir. 2014’te Türkiye genelinde yapılan hane halkı araştırmasının sonuçlarına göre, lisans ve lisansüstü eğitimi olan her beş kadından biri (%21) fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmüştür. Duygusal şiddet için bu oran %34,3; ekonomik şiddet için ise %17’dir. Tüm bu oranlar, şiddetin yüksek eğitim düzeyinde de yaygın olduğunu göstermektedir (Hacettepe-ASPB, 2015).
- ◆ Aynı şekilde her gelir düzeyinden kadın da şiddet görmektedir. Hatta araştırmalar, erkekten fazla para kazanmanın şiddet gerekçesi olabildiğini göstermektedir. Ancak ekonomik bağımsızlığı olan kadınlar genellikle ayrılma, boşanma gibi çözüm yollarını daha rahat bir şekilde deneyebilmektedir.

“Aile içinde kadına uygulanan şiddet sadece o ailenin sorunudur, kimseyi ilgilendirmez.”

- ◆ “Aile içinde kadına yönelik şiddet pek çok kadının sakat kalmasına, ölmesine, eğitim olanaklarından yoksun kalmasına, üretici konuma geçememesine neden olmaktadır. Tüm bunlar hem toplum sağlığına hem de ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimine darbe vermektedir. Dolayısıyla aile içinde kadına yönelik şiddet sadece ailevi bir sorun değil, başta kadınları etkileyen ciddi bir toplum sorunudur” (Kadın Dayanışma Vakfı, 2005). Şiddet hangi koşulda uygulanırsa uygulansın, suçtur ve kamusal düzeyde de mücadele edilmektedir.

“Kadın şiddet görmüşse bunu hak etmiştir.”

- ◆ Bu son derece erkek egemen bir söylem olup, kadının erkeğe göre ikincil olduğu, ona itaat etmesi gerektiği, itaat etmediği durumlarda da cezalandırılabilceği düşüncesine dayanır. Ancak eşitler arasındaki ilişkilerde itaat zorunluluğu, cezalandırma gibi durumlar olamaz, dolayısıyla erkeğin kadına şiddet uygulama hakkı yoktur. Kadınların şiddet görmekle birlikte uzun yıllar bu ortamdan ayrılamamaları, şiddeti hak ettikleri şeklinde yorumlanabilmektedir. Halbuki şiddet gören kadının bu ortamdan ayrılmamasının ekonomik bağımlılıktan, toplumsal baskılara, kocasının zarar verme tehditlerinden, yetersiz destek mekanizmalarına kadar birçok sebebi vardır. Süregelen şiddetle birleşen tüm bu sebepler kadının özgüvenini aşındırmakta, kendini güçsüz hissetmesine neden olmakta, birçok insan için zor olan yeni başlangıçları kadın için daha da zor hale getirmektedir. Şiddetin bir suç olduğu da yukarıda sayılan diğer hususlarla birlikte göz önünde bulundurulmalı, kadınların hiç bir koşulda şiddeti hak etmeyeceği unutulmamalıdır.

“Akıllı kadın, kendine şiddet uygulattırılmaz.”

- ◆ Bu söylem de tıpkı bir önceki yanlış inanış gibi şiddet suçundan “fail”i değil, “mağdur”u sorumlu tutmaktadır. Şiddetin nedeni kadın değil, erkektir. Sorumluluğun şiddet uygulayan erkekten uzaklaştırılması, kadına yönelik şiddet sorununu anlamayı ve çözmeyi güçleştirmektedir.

“Kadınları en çok kadınlar ezer.”

- ◆ Kaynana şiddeti, bu konuda en çok örnek verilen şiddet türüdür. Yıllar boyunca ezilmiş ve güçsüzleştirilmiş kadınların, doğurganlık dönemlerinin sonunda erkek evlatları üzerinden güç kazanması ve bu gücü kendisinden “zayıf” bir kadın üzerinde uygulayabilmesi, erkek egemenliğinin sonucudur. Bu durum gerek özel, gerekse kamusal alanda kadınların yaygın biçimde erkeklerden ve erkek egemen sistemden şiddet gördükleri gerçeğini değiştirmemektedir.

“Ben hiç şiddet görmedim.”

- ◆ Bu söylem şiddetin sadece fiziksel şiddet olarak ve aile içinde algılanmasıyla ilişkilidir. Bir kadın istisnai olarak fiziksel şiddet görmeyebilir ancak eş, eski eş, sevgili, eski sevgili, baba, erkek kardeş, erkek akrabalar, iş arkadaşları, amirler, patronlar ve tanımadığı erkeklerden özel ya da kamusal alanda psikolojik, ekonomik ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Örneğin, yapılan araştırmalar, kadınların yaklaşık yarısının eşleri/birlikte oldukları erkekler tarafından psikolojik şiddet gördüğünü göstermektedir. Kadınlar eşlerinden herhangi bir tür şiddet görmediklerini iddia edebilir, ancak toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında şiddet görmeyen kadın yoktur.

Kadına Yönelik Şiddet Eğitimlerinde Söylenenlere Neden Direnç Gösterilir?

- Yeni düşüncelerle karşılaşmak, var olan düşüncelerin içselleştirilmiş toplumsal yargılar olduğunu kavramak, değişim ihtiyacını fark etmek, birçok kez insanları rahatsız ederek zorlamaktadır.
- Değişim, kişinin kendini sorgulamasına ve farkındalığının gelişerek yaşantısındaki olumsuzlukları fark etmesine yol açar.
- Direnç göstermek, bu zorluktan kaçınmanın bir yoludur.

Peki Dirençle Karşılaşmak Kötü Müdür?

Direnç, değişimin sancılı geçen başlangıç aşaması olarak görülmeli, özgür bir şekilde ifade edilmesine izin verilmelidir. Bir kişinin ifade ettiği itiraz, diğerlerinin de üzerinde düşünmeye ve değiştirmeye ihtiyaç duyduğu konuları içerebilmektedir.

Bu nedenle eğitimci/kolaylaştırıcı dirençleri tepkiyle karşılamamalı, ifade edilmesini desteklemeli ve uygun bir tartışma ortamı yaratarak direncin kırılmasına yardımcı olmalıdır.

Direncin kırılmasının ve değişimin yaşanmasının bazen uzun zaman alacağı ve eğitimden sonra da gerçekleşebileceği unutulmamalıdır.

Dirençle Karşılaştığınız Durumlarda Ne Yapabilirsiniz?

- Kişiyi yargılamadan dinleyin. Eleştirerek cevap vermeyin. Düşüncelerinin hangi koşullarda geliştiğini ve hangi motivasyonla değişime direndiğini çözümlemeye çalışın.
- Sakin ve sabırlı bir şekilde, olumlu bir tutumla konuşun.
- Tersini düşündürün. Örneğin, erkek için normal olarak kabul edilen bir davranışı, kadının yaptığını düşündürerek değerlendirmesini sağlayın.
- Empati kurmasını sağlayın. Örneğin, “Bu durumda siz olsaydınız, ne hissederdiniz? Nasıl davranırdınız?” “Ağır şekilde şiddet görmüş bir kadın olsaydınız, bu düşünceyi nasıl karşılardınız?”
- Empati kurması için rol oyunları tasarlayın.
- Düşüncesinin nasıl içselleştirildiğini ve toplumsal nedenlerini sorgulayın.
- Değer yargılarının, geleneklerin, düşünce ve davranış kalıplarının değişebilir olduğunu vurgulayın. Farklı tarihsel dönem, toplumsal yapı, kültür ve deneyime bağlı olarak farklı değer, düşünce, gelenek ve davranışların oluştuğuna dair örnekler verin. Örneğin, “Eğer ... olsaydı/ olmasaydı nasıl düşünürdünüz, değer yargılarınız nasıl olurdu?”
- Farklı bakış açılarının geçerliliğini göstermek için “Eğer ... olursa/olmasa ne olur?”
- Grup içinde ciddi düzeyde çatışma yaşanması durumunda ara verin.

Kaynaklar

- Avrupa Konseyi. (2011). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi. (İstanbul Sözleşmesi). Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi. No:210. İstanbul. Erişim tarihi: 26.06.2015 [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention % 202010%20Turkish.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%202010%20Turkish.pdf)
- Bianet. (2015). Erkek Şiddeti Çetelesi. Erişim tarihi: 26.06.2015 <http://www.bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor>.
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) [Avrupa Birliği Temel Haklar Kuruluşu]. (2014). Violence against Women: An EU-Wide Survey. Erişim tarihi: 26.06.2015 http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results_en.pdf
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). (2015). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması 2014. Ankara: Elma Teknik Basım
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2013. Ankara. Erişim tarihi: 24.06.2015 http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA_2013_ana_rapor.pdf
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2005). Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı
- KAOS GL, LGBTI News Turkey, IGLHRC.(2015). Human Rights Violations of LGBT Individuals in Turkey. [Türkiye’de LGBT Bireylere Yönelik İnsan Hakları İhlalleri Raporu]. Erişim tarihi: 26.06.2015 <http://iglhrc.org/sites/iglhrc.org/files/uprSubTurkey.pdf>
- Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA). (2009). Türkiye’de Ensest Sorununu Anlamak-Özet Rapor. Erişim tarihi: 26.06.2015 <http://www.unfpa.org.tr/rapay/ensesrapor.pdf>
- UNIFEM (2010). The Facts: Violence against Women and Millennium Development Goals. Erişim tarihi: 26.06.2015 http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/EVAW_FactSheet_KM_2010EN.pdf
- WHO (2013). Global and Regional Estimates of Violence Against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-Partner Sexual Violence. Erişim tarihi: 26.06.2015 http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf?ua=1

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE

Kadın Mücadelesinin Tarihçesi

Kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları, bir özgürlük ve eşitlik hareketi olan feminist mücadele sonucunda gelişmeye başlamıştır. Kapitalizmin ve modernleşmenin etkisiyle geleneksel kültürlerin zayıflamaya başlaması, bireyselleşme ve artan toplumsal eşitsizlikler, hak mücadelelerine yol açmıştır. Birinci dalga feminist hareket olarak adlandırılan süreçte, 1800'lü yılların ortalarından başlayarak özellikle 1900'lü yılların başlarında her kesimden kadın, içinde yaşadığı eşitsiz koşullara karşı başkaldırmaya başlamıştır. İşçi kadınlar, düşük ücret, işsizlik ve kötü çalışma koşullarına karşı, orta sınıf kadınlar ise eğitim ve siyasal haklardan mahrum bırakılmaya karşı koymuş ve öncelikle yasalarda kadın erkek eşitliği konusunda mücadele etmiştir. İngiltere'de oy kullanma hakkına sahip olma konusundaki mücadele (Süfrajat hareketi), Almanya ve Fransa'da sosyalist işçi hareketi ve Amerika'da kölelik ve ırkçılık karşıtı hareketle ivme kazanan kadın hareketi ön plana çıkmaktadır.

İkinci dalga feminist hareket, 1960'lardan itibaren toplumsal yaşamın her alanında eşitliğin sağlanması, kürtajın yasallaştırılması ve ev içi emeğin görünür hale getirilmesi için mücadele etmiş, özellikle kadına yönelik aile içi şiddete karşı mücadeleye odaklanmıştır.

Dünyada ilk kadın sığınmaevi bu mücadelenin sonucunda İngiltere'de 1971 yılında kurulmuştur. Sonraki birkaç yıl içinde feminist örgütlerin desteğiyle kadınlar tarafından çok sayıda sığınmaevi açılmış ve kadınlar tarafından yürütülmüştür.

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının gelişmesinde feminist kadın örgütlenmelerinin emeği ve mücadelesi büyük önem taşır. Özellikle 1980'li yıllarda kadınlar tarafından şiddete ve cinsel tacize karşı örgütlenmeler ve bazı sanatçılar ve gazetecilerin farkındalık yaratma çalışmaları önemlidir. Bu süreçte tartışma grupları, dergiler ve kampanyalar yoluyla ataerkillik, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet gibi konular sorgulanmıştır. 1987 yılında, bir kadının eşinden şiddet gördüğü için açmış olduğu boşanma davasını hakimın "Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin" sözü ile reddetmesi üzerine "Dayağa Hayır" kampanyası başlatılmış ve kadına yönelik şiddet konusunda İstanbul'da Yoğurtçu Parkı'nda ilk feminist kitlesel eylem gerçekleştirilmiştir. 1989 yılında cinsel tacize karşı "Mor İğne" kampanyası toplumda ses getiren bir eylem olmuştur. 1990'dan itibaren ise feministler bazı belediyelerin kadın sığınmaevi açmalarını sağlamıştır. Türkiye'deki ilk sığınma evi Bakırköy Belediyesi tarafından 1990 yılında açılmış, aynı yıl Şişli Belediyesi bunu takip etmiştir. Devletin kurduğu ilk sığınmaevi de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) tarafından 1990 yılında açılmıştır. Bu dönemde kadına yönelik şiddetle mücadeleyi amaçlayan ilk kadın örgütleri (İstanbul'da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı) kurulmuştur.

Kökeni 1987 yılında bir grup feminist kadın tarafından kurulmuş olan Kadın Tartışma Grubuna dayanan ve 1993 yılında resmi kuruluşunu tamamlayan Kadın Dayanışma

Vakfi, önce Ankara Altındağ Belediyesi ile işbirliği içinde 1991 yılında Kadın Danışma Merkezi'ni, daha sonra 1993 yılında yine aynı belediye ile işbirliği içinde Türkiye'nin ilk bağımsız kadın sığınmaevini açmıştır.

1990 yılında kurulan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1995 yılında bağımsız sığınmaevini açmıştır.

1990'lı yıllarda başlayan vakıf ve dernek gibi örgütlenmeler, hiyerarşisiz ilişkilene biçimleriyle toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddete karşı mücadelelerini sürdürmektedirler.

Kadın erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet konusunda toplumsal farkındalığın gelişmesinde, yasal düzenlemelerin oluşturulmasında ve ilgili kuruluşların gelişmesinde büyük rol oynayan ulusal ve uluslararası gelişmeler, özellikle 2000'li yıllardan başından itibaren, kadın erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli kazanımlar elde edilmesini sağlamıştır ve sağlamaya devam edecektir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede yasal düzenlemelerin önemli bir rolü vardır. Ancak yasaların varlığı kadar uygulaması da önemlidir. Türkiye'de kadın örgütlerinin eleştirilerinin başında yasaların uygulanmaması ve uygulama için gerekli altyapının oluşturulmaması gelir. Türk hukukunda kadına yönelik şiddetle ilgili düzenlemelerin yapılmasında uluslararası yasal düzenlemelerin etkisi büyüktür.

Uluslararası Yasal Düzenlemeler

Birleşmiş Milletler'in Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin (CEDAW) kabulü, Birleşmiş Milletler'in ilgili organlarına ve Avrupa Birliği'nin ilgili mekanizmalarına katılım, kadına yönelik şiddetle mücadelede devlet mekanizmasının dönüşmesine katkı vermektedir.

Uluslararası sözleşmelere imza atan ülkelerin iç hukuku sözleşmelerle uyumlu olmak durumundadır. Bu nedenle uluslararası sözleşmeler yasal düzenlemelerin ve kuruluşların geliştirilmesinde temel alınır. "Temel hak ve özgürlüklere ilişkin" uluslararası sözleşmelerle ulusal yasaların çelişmesi halinde, çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşme hükümleri esas alınmaktadır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination), genellikle İngilizce adının kısaltılmışı CEDAW adıyla anılır (Türkçe'de "sedav" olarak geçer). Bağlayıcı niteliği olan sözleşme, 1979'da Birleşmiş Milletler tarafından imzaya açılmış ve 20 ülkenin imzasıyla 1981'de yürürlüğe girmiştir (BM, 2014).

Türkiye, üç maddesine çekince koyarak 1985'te onayladığı sözleşmeye, 1986 yılından bu yana taraftır. Çekincelerini 2000 yılında kaldıran Türkiye, ek olarak oluşturulan protokol ve tavsiye kararlarını da kabul etmiştir (CEDAW Komitesi, 2013; BM, 2014).

Kadın erkek eşitliğinin fiili olarak sağlanabilmesi amacıyla, ayrımcılıkla mücadelede ulusal eyleme yönelik gündemleri ortaya koyan CEDAW, Birleşmiş Milletler bünyesinde geliştirilen insan hakları sözleşmelerinden biridir. 30 maddeden oluşan sözleşme, kadınların uluslararası hak bildirgesi olarak da tanımlanmaktadır.

180 ülkenin taraf olduğu CEDAW, kadınlara karşı her türlü cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınların insan haklarının korunmasını öngören ve bu konularda taraf ülkeler üzerinde bağlayıcı niteliği olan ilk uluslararası hukuk aracı olması bakımından çok önemlidir.

1999 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından CEDAW'a ek olarak kabul edilen İhtiyari Protokol, kadınların uğradıkları haksızlıkları gidermeye yönelik olarak kendi ülkelerindeki hukuk sistemi içerisinde tüm yolları denedikleri halde bir sonuç elde edemeyen kadınlara, bağımsız uzmanlardan oluşan ve bir tür Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) olan ancak onun gibi tazminata hükmetme yetkisi bulunmayan CEDAW Komitesine bireysel başvuru yapma hakkını tanımaktadır. Türkiye 2002 yılında İhtiyari Protokolü onaylamıştır.

CEDAW'ın maddeleri arasında, kadına yönelik şiddeti doğrudan ele alan bir madde bulunmamaktadır. Bu nedenle, 1992 yılında CEDAW Komitesi tarafından, şiddeti kadına yönelik ayrımcılığın bir parçası ve kadınların hak ve özgürlüklerini kullanmalarının önünde bir engel olarak tanımlayan; hükümetlere bu tanım çerçevesinde gerekli yasal düzenlemeler yapmaları ve varolan yasal düzenlemelerini yeniden gözden geçirmeleri çağrısında bulunan *19. Tavsiye Kararı* kabul edilmiştir.

Her dört yılda bir CEDAW Komitesine sunulmak üzere kadınlarla ilgili gelişme ve sorunları içeren resmi rapor (ülke raporu) hazırlanmaktadır. Söz konusu resmi raporlara ve CEDAW Komitesinin değerlendirmelerine KSGM'nin web sitesinden erişilebilmektedir. En son 2012'de ara rapor ve 2014'te de ülke raporu yazılmıştır (KSGM, 2015).

Sözleşme gereği, taraf ülkelerdeki sivil toplum kuruluşları, ülkelerindeki kadın erkek eşitsizliğiyle ilgili sorunları bağımsız ve eleştirel bir şekilde izlemekte ve "gölge rapor" yazarak CEDAW komitesine sunmaktadır. Bu raporlar da, internette yayınlamakla kamuoyuyla paylaşılmaktadır (Ajas, 2008; CEDAW STK Çalışma Grubu, 2010). Resmi raporu ve gölge raporu inceleyen CEDAW komitesi, kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi için çalışma yapılması gereken hususlara ilişkin nihai yorumlarını sunar.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge

1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen "Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge" kadına yönelik şiddeti ele alan ilk uluslararası insan hakları aracıdır (BM, 1993).

Bildirge, her tür şiddetin belirtilmesi, şiddetin toplumsal cinsiyet temelli niteliğinin vurgulanması ve tanınmayan insanlar tarafından uygulanan şiddetin yanı sıra özel alanda yani evde, aile içi ya da dışı kadın erkek ilişkisinde yaşanan şiddeti de kadına yönelik şiddet olarak tanımlamasıyla önem kazanmıştır.

Bildirge niteliğinde olduğu için bağlayıcı olmayan metin, şiddetin önlenmesi, failin cezalandırılması ve şiddete uğrayan kadının korunması konularında devletlere düşen sorumlulukları belirtmesi nedeniyle de önem kazanmıştır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda Avrupa düzeyinde çıkarılan ilk uluslararası sözleşmedir. Avrupa'daki en önemli hukuki düzenlemedir (Avrupa Konseyi, 2011).

Türkiye'nin Avrupa Konseyi Dönem Başkanlığı döneminde İstanbul'da imzaya açılmıştır. Bu nedenle İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılan sözleşmenin oluşturulmasına etkin bir şekilde katkı veren Türkiye, 2011 yılında ilk imzacı olarak sözleşmeyi onaylamıştır. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun bu sözleşmeyi esas almıştır.

Sözleşmede, kadına yönelik şiddetin kadınla erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklandığı ve erkeğin kadın üzerinde baskı kurmasıyla kadının gelişiminin engellenmesine yol açtığını vurgulanmıştır. Bu nedenle şiddetle mücadele için önleme, koruma, kovuşturma ve mağdur destek mekanizmaları oluşturma konularına yer verilmektedir.

GREVIO olarak adlandırılan kadınlara yönelik şiddet ve eviçi şiddete karşı uzman eylem grubu, Sözleşme'nin taraf devletlerce uygulanmasını izlemekle yükümlü kılınmıştır. GREVIO izleme sonucunda raporunu yayınlar. Bu rapor sonucunda Taraf Devletler Komitesi ilgili taraf devlete çeşitli tavsiyeler yayınlar. Gerekli durumlarda GREVIO üyeleri taraf devleti ziyaret edebilir.

Sözleşme ile kadın sığınmaevi, tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışmanlık sağlamak üzere tecavüz, kriz veya cinsel şiddet yönlendirme merkezlerinin kurulması ve ülke çapında kesintisiz telefon danışma hatlarının açılması desteklenmektedir.

Şiddete tanık olanların, şiddeti yetkili makamlara ihbarda bulunmasının teşvik edilmesi, şiddet görenlere yönelik yeterli hukuksal başvuru yollarının geliştirilmesi ve tazminat ödenmesi öngörülmektedir.

Ayrıca şiddet faillerinin, şiddet uygulamalarını engellemek üzere, faileri eğitmeyi hedefleyen programlar oluşturulması yükümlülüğü de getirilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi doğrudan kadına yönelik şiddete ilişkin hüküm içermese de, eşitlik ve ayrımcılık yasağı gibi güvenceleri düzenler (Avrupa Konseyi, 2010). Bu nedenle, iç hukukta yeterli sonuç alamayan şiddet gören kadınların da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru hakları vardır. Nitekim Türkiye’den yapılan bir başvuru sonrası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye’yi kadına yönelik şiddeti önleyememekten dolayı başvurucu kadının insan haklarını ihlalden mahkum etmiştir (İHOP, 2015).

Ulusal Yasal Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddete karşı temel yasa ve düzenlemeler olarak; Anayasa, Türk Ceza Kanunu, Medeni Kanun, İş Kanunu, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Çocuk Koruma Kanunu ve Belediye Kanununda yer alan düzenlemeler ele alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Anayasanın 10. Maddesi, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin yasalar önünde eşit olduğunu ifade eder: “Kadın ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.”

Anayasanın 41. Maddesi ise ailenin, eşler arası eşitliğe dayalı olduğunu vurgulamaktadır.

Türk Ceza Kanunu (5237 Sayılı Kanun, 2004)

2005 yılında Türk Ceza Kanunu’nda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bakire-bakire olmayan, evli-bekar gibi kadınlar arasında ayırım yapan maddeler değiştirilmiştir. Töre gerekçesiyle işlenen cinayetlerin, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmektedir. Evlilik içi tecavüz, şikayete bağlı bir suç haline getirilmiştir.

- Yaralama, eziyet etme suçları aile bireylerine yönelik olarak işlendiği takdirde ceza artırılmaktadır.
- Çoğunlukla kadınlara karşı işlenen cinsel taciz, zorla bekaret kontrolü ve tecavüz gibi cinsel saldırı eylemleri cezalandırılmaktadır.

Şiddete maruz kalındığında, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre şikayetçi olarak şiddet failinin cezalandırılması istenebilir. Bununla beraber 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında da koruma talep edilebilir.

Göreviyle bağlantılı olarak kamu adına soruşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini öğrenen ve bu durumu yetkili makamlara bildirimde bulunmayan ya da bildirimde gecikme gösteren kamu görevlilerine iki yıla kadar hapis cezası verilebilmektedir. Adli kolluk görevini yapan kamu görevlileri için bu ceza yarı oranında artırılır.

Türk Medeni Kanunu (4721 Sayılı Kanun, 2002)

2002 yılında eşitliğin sağlanmasına yönelik değişikliklerle yeniden düzenlenen kanunla aile reisliği kaldırılmış, evliliği eşlerin birlikte yöneteceği kabul edilmiştir. Kadının çalışmasını, kocanın iznine bağlayan madde kaldırılmıştır. Kadına evlilik sonrasında eşinin soyadı ile birlikte kendi soyadını kullanma hakkı getirilmiştir.

Evliliği ve boşanmayı düzenleyen yasada, aile içi şiddet (pek fena muamele) boşanma nedeni olarak kabul edilir.

- Boşanmaya neden olan olaylar için manevi ve maddi tazminat isteme hakkı bulunur.
- Eşin evden ayrılması durumunda ve boşanma davasının sürdüğü dönemde geçimin sağlanması için nafaka talebinde bulunulur. Aynı evde yaşarken evin geçimine katkıda bulunmayan eşten nafaka istenebilmektedir.
- Eşin kendine ait ya da ortak malları (konut, arsa vs.) izinsiz bir şekilde satışının engellenmesi için tedbir kararı aldirılarak tapuya şerh konulabilmekte ve malın satışı engellenebilmektedir.

İş Kanunu (4857 Sayılı Kanun, 2003)

İş Kanunu, işe alınmada, çalışma koşullarında, ücrette ve işten çıkarılmada cinsiyet ayrımcılığı da dahil olmak üzere hiçbir konuda ayrımcılık yapılamayacağını düzenlemektedir. Dolayısıyla kanun gereği, gebelik ve doğum nedeniyle de ayrımcılık yapılamaz.

İşyerinde cinsel tacizin, iş akdinin işçi tarafından feshinde haklı bir neden oluşturması hükmü bulunmaktadır.

Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 Sayılı Kanun, 2012)

Kadınlar ve kadın örgütlerinin uzun yıllar süren mücadelesi sonucunda, Türkiye’de ilk olarak 1998 yılında, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi özel olarak düzenleyen 4320 Sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” çıkarılmıştır. Bu yasanın yetersiz kalması üzerine ve İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanması sonrasında bu sözleşmeyi esas alarak “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” çıkarılmış olup, yeni yasa da kadın örgütlerinin tüm eleştirilerine cevap verecek nitelikte olmamıştır.

Yasada kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet temelinde gerçekleşen bir şiddet türü olarak tanımlanmaktadır. Şiddet sadece fiziksel olarak ele alınmamakta, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet de yasa kapsamında ele alınmaktadır.

Yasada yapılan en önemli değişikliklerden biri, medeni durum gözetmeksizin tüm kadınlara yönelik şiddetle mücadelenin önünün açılmasıdır.

Dikkat edilmesi gereken nokta şudur: 6284 sayılı kanun kapsamında alınan tedbirler TCK kapsamında alınması gereken tedbirlerin alternatifi değildir. Duruma göre her iki yasa kapsamında da gerekli işlemler yapılacaktır.

Şiddet uygulayan bireye yönelik çeşitli önlemler alınmasını düzenleyen yasa, en fazla altı (6) ay için uygulanan tedbir kararlarını içerir. Hakimin kararına göre, bu süre daha kısa tutulabilmektedir. Süre bittikten sonra, tekrar başvuru halinde yeniden tedbir kararı verilebilmektedir.

Yasada tedbir kararları, önleyici ve koruyucu tedbir kararları olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır:

Önleyici Tedbir Kararları (Şiddet Uygulayan Kişiye Yönelik)

- Şiddet “mağdur”una yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması
- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi
- Korunan kişilere ve bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması
- Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması
- Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması
- Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi
- Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi
- Bulundurulması veya taşınmasına yasa gereği izin verilen silahları, kolluk kuvvetlerine teslim etmesi
- Silah taşıması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi
- Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması

Şiddet uygulayan kişinin ailenin geçimini sağlayan ya da katkıda bulunan kişi olması durumunda, Medeni Kanun hükümlerine göre hakim, şiddet “mağdur”unun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak, talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Tedbir kararına aykırı davrananlar hakkında ayrıca 3 günden 10 güne kadar hapis cezasına (zorlama hapsi) hükmedilir. Bu süre ihlalin tekrarı halinde 6 aya kadar çıkabilmektedir.

Koruyucu Tedbir Kararları (Şiddet Gören Kişiye Yönelik)

- İşyerinin değiştirilmesi
- Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi

- Belirli şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine, tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması
- Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması halinde, aydınlatılmış rızasına dayalı olarak kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi

Yasayla ilgili belirtilmesi gereken çok önemli bir husus da Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) konusundaki düzenlemelerdir. Bu konu ileride ilgili başlıkta ele alınmıştır.

Çocuk Koruma Kanunu (5395 Sayılı Kanun, 2005)

Korunmaya ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınması amacını taşıyan kanun, 18 yaş altındaki kız çocuklarının aile bireyleri ya da tanımadığı kişiler tarafından şiddet görmesi durumunda korunma altına alınması, çeşitli koruyucu ve destekleyici tedbirler ile çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlamasına dair hükümleri içerir.

Belediye Kanunu (5393 Sayılı Kanun, 2005)

2005 tarihli Belediye Kanunu ile Büyükşehir Belediyeleri ve nüfusu 50.000'i geçen belediyelere sığınmaevi açma yükümlülüğü getirilmişken, bu hüküm 2012'de değiştirilerek Büyükşehir Belediyeleri ve nüfusu 100.000'i geçen belediyelere sığınmaevi açma zorunluluğu getirilmiştir. Kanun hükümlerine göre nüfusu 100.000'i açtığı halde, sığınmaevi açmayan belediyeler için herhangi bir yaptırım mekanizması bulunmamaktadır.

Diğer Düzenlemeler

Yukarıda sayılan temel yasalar dışında 2006 yılında kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin mekanizma ve uygulamaları en kapsamlı haliyle ele alan 2006/17 sayılı “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi ile yerel uygulamaları düzenleyen 2007/6 sayılı “Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu” İçişleri Bakanlığı Genelgesi çıkarılmıştır. Ayrıca Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları (2007-2010 ve 2012-2015) ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) hazırlanmıştır. Hem şiddet, hem de toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarındaki yeni eylem planları hazırlık aşamasındadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK)

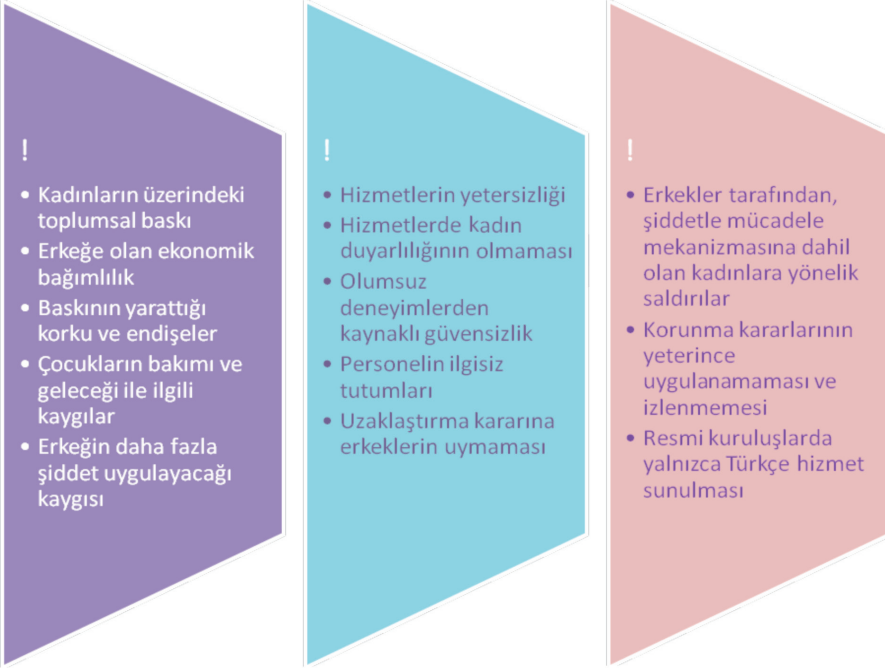
Kadın erkek eşitliğinin ve kadın haklarının geliştirilmesi amacıyla 2009 yılında TBMM bünyesinde kurulmuş olan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), cinsiyet eşitliği ile ilgili kanun teklif ve tasarılarını görüşmekte ve rapor sunmaktadır. Eşitlik ihlallerine ve ayrımcılığa dair başvuruları incelemesi ve toplumsal bilinci yükseltmek amacıyla ulusal ve uluslararası toplantılar ve bilimsel etkinlikler gerçekleştirmekle yükümlüdür.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar

Ülke çapında yapılan “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması” (Hacettepe-ASPB, 2015) ile kadınların kolluk kuvvetleri, adli merciler, sosyal hizmet kuruluşları, belediyeler ve kadımla ilgili sivil toplum kuruluşlarına başvurma ve memnuniyet düzeyleri öğrenilmiştir. Buna göre aile içi şiddet yaşayan kadınların yalnızca %11’i bu kurumlara başvuru yapmaktadır.

Sağlık kurumları, savcılık ve avukata başvuran kadınların yarısından biraz fazlası, verilen hizmetlerden memnun kaldıklarını dile getirmiştir. Ancak polisin verdiği hizmetlerden memnun kalan kadınların oranı %40 civarındır.

Hizmetlere başvurunun çok düşük düzeyde kalmasının nedenleri:

Kolluk Kuvvetleri

Polis merkezleri, jandarma karakolları, ALO 155 Polis İmdat Hattı, ALO 156 Jandarma İmdat Hattı çoğu kez ilk başvuru noktaları olmaktadır.

Polis ve jandarmaya, kadının doğrudan başvuru yapması ya da başkalarının ihbarı üzerine yasal süreç başlatılır. Haftanın 7 günü 24 saat çalışan 155 Polis İmdat Hattı ve 156 Jandarma İmdat Hattına telefon edilerek yasal süreç başlatılabilmektedir. Özellikle doğrudan başvurunun yapılamaması durumunda telefon hatlarına başvuru yapmak, görüşmelerin kayıt altına alınması nedeniyle işlemlerin gerçekleştirilmesini kolaylaştırır.

Başvurunun, “Aile içi şiddet olayları kayıt formu” ile kayıt altına alınması zorunludur. Kolluk kuvvetleri, şikayeti Cumhuriyet Savcısına bildirmekle ve onun talimatı doğrultusunda yasal işlemlere başlamakla yükümlüdür. Kolluk, mağduriyetin tespitinde kullanılmak üzere sağlık raporu alınması için Adli Tıp ya da başka bir sağlık kuruluşuna yönlendirme yapmalı, şiddeti gerçekleştiren tarafları tespit edip savcılığa sunulmak üzere delilleri toplamalıdır.

6284 sayılı kanun gereğince, kolluk kuvvetleri gecikmesinde sakınca bulunan hallerde; şiddet görenin kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya

başka bir yerde uygun barınma yeri sağlamak ve hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına almakla sorumludur. Aynı şekilde kolluğun, hakim tarafından alınabilecek tehdit veya hakaret içeren söz ve davranışlarda bulunmama, uzaklaştırma, korunan kişinin bulunduğu konuta yaklaşmama, korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmama gibi önleyici tedbirleri alma yetkisi de vardır.

Cumhuriyet Savcılığı

Kadınlar adliyelerde bulunan Cumhuriyet Savcılıklarına doğrudan başvurabilecekleri gibi, kolluk kuvvetleri aracılığıyla da başvurabilmektedirler. Savcılık, doğrudan veya adli kolluk aracılığıyla kadının ifadesini alır, soruşturma yapar. Soruşturma sonucunda gerekli gördüğü takdirde, kamu davası açar. Kamu davasına karar verilmediği durumlarda, şikayetçinin itiraz hakkı olduğunu belirterek takipsizlik kararı verebilir.

6284 sayılı kanun gereği, savcılar da Aile Mahkemesi hakiminden koruma tedbiri alınması için talepte bulunulabilir. Koruma kararı için kadının beyanı esas alınır, şiddetin tespiti için delil ve belge istenmez. Şiddete maruz kalan kadınların uğradıkları psikolojik ve fiziksel zararları doktor raporu ile belgelendirmelerinde fayda vardır.

Aile Mahkemesi

Aile Mahkemeleri 6284 sayılı kanun gereği aile içi şiddetin olduğu durumda koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını verebilmektedirler.

Aile Mahkemesi hakimi, şiddet göreni korumaya yönelik aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere karar verilebilir:

- İşyerinin değiştirilmesi.
- Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.
- Tapu kütüğüne ortak yaşanan konut için “aile konutu şerhi” konulması.
- Korunan kişi bakımından hayati tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağı anlaşıldığında ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

Aile Mahkemesi hakimi şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere karar verilebilir:

- Şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.
- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.
- Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.

- d) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.
- e) Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.
- f) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.
- g) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
- h) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
- i) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
- j) Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
- k) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

Ayrıca hakim, Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir. Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hakim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Valilik/Kaymakamlık

Mülki amir tarafından şiddet gören kadınlar için 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu tedbir kararları alınabilmektedir. Bunlar: şiddet gören kişiye ve çocuklarına barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, psikolojik, mesleki, hukuki, sosyal bakımdan danışmanlık hizmeti verilmesi, hayati tehlikesi varsa geçici koruma sağlanması, korunan kişinin çalışma yaşamına katılımını desteklemek amacıyla çocukları için 4 ay, çalışması halinde ise 2 ayla sınırlı olmak üzere kreş imkanı sağlanmasıdır.

Baro

Barolar, adli yardım kurulları ve kadın hakları merkezleri aracılığıyla şiddet gören kadınlara hukuksal danışmanlık vermekte ve ihtiyacı olan kadınların ücretsiz hukuk desteği almasını sağlayarak, ücretsiz avukat görevlendirmektedir.

Sağlık Kuruluşları

Şiddet gören kadınlar, aile sağlığı merkezlerine, hastanelere, acil servislere, adli tıp kuruluşlarına ve ALO 112 Acil Servis Hattına başvurabilirler. Şiddetin fiziksel, cinsel ve psikolojik etkilerinin teşhis edildiği, raporlandığı ve tedavi edildiği kuruluşlar, şiddeti polise bildirmekle yükümlüdür.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)

2011 yılında kurulan bakanlık, kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının içinde önemli bir yer almaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün bakanlık bünyesine katılmasıyla birlikte eşitlik ve şiddetle mücadele gibi konularda araştırma yapma, çeşitli bilimsel etkinlikler düzenleme, politika üretme konusundaki çalışmalar devam etmektedir.

Bakanlığın kurulmasından önce Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde hizmet veren ve ağırlıklı olarak kadınlara yönelik hizmetlerle ön plana çıkan toplum merkezleri, aile danışma merkezleri gibi kuruluşlar, bakanlığın kurulma sürecinde kapatılmıştır. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), İlk Kabul Birimleri ve sığınmaevleri KSGM'ye bağlıdır.

II/ İlçe Müdürlükleri/Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)-KOZA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı il ve ilçe müdürlükleri, şiddet görmüş kadınlara danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermekte ve yapılan inceleme sonucunda kadını, ihtiyaç duyduğu hizmete yönlendirmektedir.

Henüz bütün illerde yaygınlaşmamış olan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, kısa adıyla ŞÖNİM'lerin olduğu illerde başvurular doğrudan bu merkezlere yapılır. Risk değerlendirmesi yapılarak ve kadınların talepleri doğrultusunda sığınmaevine yerleştirme kararı alınabilir. Riskin yüksek olduğu durumlarda kadınların ve varsa çocuklarının sığınmaevine yerleşmeleri polis refakatinde yapılmaktadır.

6284 sayılı kanunun yönetmeliğine göre ŞÖNİM, şiddetin önlenmesi ile şiddet mağduru hakkında verilecek koruyucu tedbirler ile şiddet uygulayan hakkında verilecek önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmidört saat esasına göre yürütüldüğü merkezdir.

ŞÖNİM'ler 24 saat boyunca tek kapı sistemiyle çalışan merkezler olarak 14 pilot ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Denizli, Antalya, Mersin, Adana, Samsun, Trabzon, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Malatya) 2012'den itibaren farklı tarihlerde çalışmalarına başlamıştır. Bu kitabın basımı aşamasında yeni merkez açma çalışmaları başlatılmıştır.

Rehberlik ve danışmanlık hizmeti ilgili yönetmelikte aşağıdaki gibi tanımlanmıştır: Korunan kişiye, kişinin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumu değerlendirilerek, hakları, destek alabileceği kurumlar, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı da kapsayacak şekilde iş bulma ve benzeri konularda gelişmesi ve uyum sağlaması, gerekli olan seçimleri, yorumları, planları yapması ve kararları vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazandırmak ve psikolojik destek sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içerisinde gerekli hizmetler verilir.

Hakimin isteği üzerine şiddet gören ve şiddet uygulayan kişilerin kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlanmaktadır.

6284 sayılı kanun kapsamında tedbir kararı verilmesi, süresinin veya şeklinin değiştirilmesi ya da aynen devam ettirilmesi için ŞÖNİM de başvuruda bulunabilmektedir.

Kadın Sığınmaevleri

Evrensel literatür ve kullanımdan farklı olarak Başbakanlığın inisiyatifıyla sığınmaevi yerine resmi olarak konukevi şeklinde adlandırılan kurumlarda, şiddete uğrayan ya da uğrama riski altında olan kadınlar ve çocukları, güvenli bir şekilde barındırılmakta ve çeşitli ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Güvenlik amacıyla gizliliğin sağlanmasının önemli olduğu sığınmaevlerinin adres ve telefonları gizli tutulmaktadır.

Kalış süresi altı aya kadardır. Gerekli görüldüğü takdirde bu süre uzatılabilmektedir.

Güvenli barınma gereksiniminin ön planda tutulduğu sığınmaevlerinde kadınların güçlendirilmesi için hukuki ve psikolojik danışmanlık, tıbbi destek, maddi destek, meslek eğitimi ve iş bulma desteği gibi çalışmalar da yapılmaktadır.

Bazı kadınlar, evlerine ve kendilerine şiddet uygulayan kişilere geri dönmeyi tercih edebilirken, bazı kadınlar kendilerine yeni bir yaşam kurup, bağımsız bir şekilde yaşamayı tercih edebilmektedir. Kadının kendine ev tutmak istemesi durumunda, geçici bir süre için kira yardımı yapılabilmektedir.

Kadın Danışma Merkezleri

Kadın Danışma Merkezleri, şiddet gören kadınların çeşitli sorunları ve ihtiyaçları için telefonla ya da doğrudan başvuru yoluyla destek aldıkları merkezlerdir. Kadınların şiddetle mücadelesinin geliştirilmesi amacıyla ücretsiz hukuki ve psikolojik danışmanlık, aynı/nakdi destek, meslek eğitimi ve iş bulma desteği gibi destekler verilmektedir. Sığınmaevinde kalmak için istekte bulunan kadınlar, sığınmaevine yönlendirilebilmekte, gerek sığınmaevinde kalış süresince, gerekse sonrasında merkezin destekleri devam edebilmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV)

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında il ve ilçelerde ihtiyacı olanlara nakdi yardım veya eğitim/öğretim imkanı sağlayan SYDV'ler bulunmaktadır. SYDV'ler de şiddet gören ve aylık ve geliri bulunmayan kadınların ekonomik ihtiyaçları için başvurabilecekleri kurumlardandır.

ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Engelli Danışma Hattı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı ALO 183 Sosyal Destek Hattı, haftanın 7 günü 24 saat boyunca hizmet vermektedir. Diğer grupların yanı sıra şiddet gören kadınlar da bilgilendirilerek ilgili hizmetlere yönlendirilmektedirler.

Aile İçi Şiddete Son Acil Yardım Hattı (0212 656 96 96-0549 656 96 96)

2007 yılında hizmete başlayan ve yakın zamanda yönetimini Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'nun üstlendiği 7/24 hizmet veren telefon hattında uzmanlar çalışmakta, şiddet gören kadınlar için gerekli yönlendirmeleri yapmaktadırlar. Yönlendirme yapılan kadınların ilgili kurumlarda ihtiyaç duydukları hizmeti alıp almadıkları da takip edilmektedir.

Kadın Sivil Toplum Örgütleri

Kadın örgütleri gönüllülük ilkesine dayalı olarak çalışırlar. Kadın Danışma Merkezleri aracılığıyla şiddet gören kadınlarla dayanışma bilinci içerisinde hukuki danışmanlık, psikolojik destek ve sosyal hizmet destekleri sunarlar. Kadınların haklarını öğrenmeleri, yaşadıkları şiddetin farkına varmaları ve şiddetle mücadelenin gelişmesi için toplumsal düzeyde farkındalık yaratıcı etkinliklerde bulunurlar. Yasa yapım süreçlerine dahil olmak, kampanya yürütmek, savunuculuk, lobicilik gibi faaliyetlerle kadın hareketiyle iç içe çalışırlar. Ulusal ve uluslararası ağ, platform ve örgütlerle işbirliği içinde bilgi/deneyim alışverişinde bulunur ve ortak çalışmalar yürütürler.

Belediyeler

Belediyelerin danışma merkezleri, birçok nüfus grubuna sorunları konusunda danışmanlık vermekte ve destek hizmetleri sunmaktadır. Az sayıda belediyenin, kadın danışma merkezi ve kadın sığınmaevi de bulunmaktadır.

Kaynaklar

- Ajas, İ.İ. (2008). Birleşmiş Milletler CEDAW Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri ile Savunuculuk ve Lobicilik Türkiye Gölge Raporlar: 1997 & 2005 Deneyimleri. Erişim tarihi: 26.06.2015 <http://www.kadinininsanhaklari.org/static/yayin/kitapcik/cedawFINAL.pdf>
- Avrupa Konseyi. (2010). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. Strazburg. Erişim tarihi: 29.06.2015 http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf
- Avrupa Konseyi. (2011). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi. (İstanbul Sözleşmesi). Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi. No:210. İstanbul. Erişim tarihi: 26.06.2015 [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention % 20210%20Turkish.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Turkish.pdf)
- Birleşmiş Milletler. (2014). CEDAW Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolü. Erişim tarihi: 26.06.2015 <http://kadininstatusu.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/uluslararasi-belgeler>
- Birleşmiş Milletler. (1993). Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge. Erişim tarihi: 26.06.2015 http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_kadinlara_yonelik_siddetin_ortadan_kaldirilmasina_dai.pdf
- CEDAW Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi. (2013). Genel Tavsiye Kararları 1986-2013. Erişim tarihi: 26.06.2015 <http://kadininstatusu.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/uluslararasi-belgeler>
- CEDAW STK Çalışma Grubu. (2010). Türkiye'nin Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi'ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor için STK Gölge Raporu. Erişim tarihi: 26.06.2015 <https://dl.dropboxusercontent.com/u/64736171/CedawTR6.pdf>
- İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP). (2015). AİHM Kararlarının Uygulanmasının İzlenmesi. Opuz Kararı. 9 Haziran 2009. Başvuru no: 33401/02. Erişim: 29.06.2015 <http://www.aihmiz.org.tr/?q=tr/content/opuz-karari>
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM). (2015). CEDAW Ülke Raporları. Erişim tarihi: 26.06.2015 <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/cedaw-ulke-raporlari>

I. BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET

Oturum İçeriği

1. Toplumsal cinsiyet ve kadınlık bilinci
2. Toplumsal cinsiyet düzeninde değişim

Başlangıç Etkinliği

1. Giriş konuşması yapılır.
2. Kolaylaştırıcı kendini tanıtır.

Oyun: İsim-sıfat oyunu oynanır. Herkes kendini ifade ettiğini düşündüğü bir sıfatla birlikte ismini söyler.

Oyun: İsim ve yer değiştirme oyunu oynanır. Kolaylaştırıcı bir kişinin ismini söyler ve o kişiyle yer değiştirilir. Yer değiştiren başka birinin adını söyleyerek onunla yer değiştirir. İkinci aşamada ismi söylenen sağındakiyle birlikte iki kişi olarak yer değiştirir.

A. Toplumsal Cinsiyet ve Kadınlık Bilinci

1. Kadın olmak üzerine tartışma açılır. Kadın olmanın iyi ve kötü yanlarının neler olduğu sorulur.
2. Katılımcılar, “İyi ki kadınlık, çünkü ...” ifadesiyle başlayan bir cümle kurar.
3. Toplumsal cinsiyet kavramı açıklanır ve tartışılır.
4. Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki fark sorulur. İlgili temel kavramlar ve katılımcıların cevapları tahtaya yazılır.
5. “Toplumsal cinsiyet” sunusu gösterilir.
6. Toplumun kadından ve erkekten beklediği roller sorulur. Katılımcıların yanıtları büyük bir kağıda yazılıp, kadın ve erkekler için ayrı ayrı sıralanır. Bu rollerin hangilerinin kendilerine uyduğu ya da uymadığının düşünülmesi istenir. Daha sonra herkes yanındaki katılımcıyla eş olur, kendileriyle ilgili değerlendirmelerini birbirlerine anlatırlar.

Ara verilir.

Oyun: Katılımcıların ayağa kalkması istenir. İlk kişi, “pembe”, yanındaki “mavi” der; diğerleri de bu sırayı takip eder. Daha sonra pembe ve maviler, bir araya gelip, bir grup kurarak farklı köşelere otururlar. Gruplar beş dakika içinde toplumsal cinsiyetle ilgili atasözleri ve deyimleri bir kağıda yazar ve numaralandırır. Süre bittikten sonra hangi grubun daha fazla atasözü ve deyim yazdığını sorulur. Gruplar yazdıklarını sesli şekilde okuyarak paylaşır.

B. Toplumsal Cinsiyet Düzeninde Değişim

1. Katılımcılara kadınlık ve erkekliğe ilişkin rollerde bir değişim olup olmadığı sorulur.
2. Konuyla ilgili sunuya devam edilir.

Sonlandırma Etkinliği

Herkesin toplumsal cinsiyet düzeninde değişimle ilgili bir şey hayal etmesi istenir. Grupla paylaşılır.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

Oturum İçeriği

1. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği

Başlangıç Etkinliği

İnsanlar arasındaki eşitsizliklerin hangi ayrımcılıklar temelinde oluştuğu katılımcılara sorulur.

A. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

1. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapısal boyutunu sağlık, üretim ve ücretli iş yaşamı, eğitim, siyaset ve karar mekanizmalarına katılım, mülkiyet başlıklarıyla anlatan slayt gösterilir.

Oyun: Katılımcılar iki gruba ayrılır. Grupların toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili sloganlar bulmaları ve kağıda yazmaları istenir. Daha sonra grupların sloganlarını okumaları istenir.

Oyun: Grupların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili haberlerin olduğu ve sloganlarını da kullanabilecekleri bir gazete sayfası hazırlamaları istenir.

Rahatlama Etkinliği

Katılımcıların gözlerini kapatması istenir. Rahatlatıcı enstrümental bir müzik parçası eşliğinde sakin bir ses tonuyla aşağıdakiler okunarak, kadın ve erkek arasında ayrımcılık, eşitsiz güç ilişkileri ve ezilmenin olmadığı, eşit ve özgür bir yaşamın hayalini kurlmaları söylenir.

“Derin derin ve sakin nefesler alın. Yüz kaslarınızı hissedin ve gevşetin. Boynunuzdaki ve omzunuzdaki gerginliği hissedin ve rahat bir nefes alarak boyun kaslarınızı gevşetin. Her nefeste gövdenizdeki gerginliği serbest bırakın ve bacaklarınızdan aşağıya doğru aktığını hissedin.

Güneşli bir havada yürüyorsunuz. Üzerinizde hiçbir toplumsal baskı hissetmiyorsunuz. İstedığınız gibi giyinmişsiniz, istediğiniz saatte korkmadan sokakta dolaşabiliyorsunuz. Yaşamınızla ilgili istekleriniz, iradeniz kendi ellerinizde. Cinselliğinizi yaşamak için engelleriniz yok. Özgür bir biçimde çalışabiliyorsunuz. İşinizde engellenmeden hak ettiğiniz konuma yükseliyorsunuz. Diğer kadınlarla birlikte dayanışarak, bütün kadınların özgür olduğu, eşitlik içinde yaşadığı ve kendilerini gerçekleştirebildikleri bir yaşam için toprağa tohum atıyorsunuz.”

Sonlandırma Etkinliği

Rahatlama çalışmasının katılımcıları nasıl etkilediği sorulur ve paylaşımda bulunmaları istenir.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Oturum İçeriği

1. Kadına yönelik şiddet
2. Şiddetin kadın ve çocuklar üzerindeki etkileri
3. Fiziksel şiddet döngüsü
4. Eğitimlerde şiddet konusunda karşılaşılabilecek dirençler ve çözüm yolları

Başlangıç Etkinliği

Oyun: Grupla birlikte dize iki kez ritimle vurulur, el iki kez çırpılır, parmak şıklatılır ve tuz-buz dendikten sonra baştaki kişi gruptan birinin ismini söyler. İsmi söylenen devam eder. Hata yapanlar oyundan çıkar, son kalan iki kişi oyunu kazanır.

A. Kadına Yönelik Şiddet, Şiddetin Kadın ve Çocuklar Üzerindeki Etkisi

1. Kadına yönelik şiddetin ne olduğu sorulur. Anahtar kelimeler tahtaya yazılır.
2. Kadına yönelik şiddet sunusu “Fiziksel şiddet döngüsü” kısmına kadar gösterilir.
3. Kadınların birlikte çalıştıkları kadınların yaşantılarındaki şiddeti anlamak üzere deneyimlerini paylaşmaları istenir.

Ara verilir.

B. Şiddet Ortamı

1. Aşağıdaki şiddet öyküsü okunur. Daha sonra katılımcıların ikili gruplar oluşturarak, öyküyü tamamlamaları istenir. Öyküler grupla paylaşılır.

Öykü, şu sorular çerçevesinde tamamlanır:

- Kadının kendisi, kocası ve şiddetle ilgili hisleri ve düşünceleri nelerdir?
- Şiddet ortamından uzaklaşmakta neden güçlük çekmektedir?

Gülcan 36 yaşında, 2 çocuk annesi ve 9 yıllık evli bir kadındır. Küçük bir mağazada satış elemanı olarak çalışmaktadır. Evliliğinin ilk yıllarında, zaman zaman eşinin hakaretlerine ve aşırı kıskançlığına maruz kalsa da, eşinin çoğu kez özür dilemesi ve eşini sevmesi nedeniyle evliliğini sürdürmüştür. Yıllar içinde eşi daha tahammülsüz biri haline gelmiş, sinirlendiğinde küfür etmeye ve tokat atmaya başlamıştır. Gülcan'ın durumu ailesiyle paylaşmasının ardından, ailesiyle görüşmesini engellemeye çalışmaktadır. Çalıştığı işten kazandığı parayı elinden alan kocası, Gülcan'a az miktarda "harçlık" vermektedir. Özellikle ikinci çocuklarının doğmasının ardından Gülcan'ın bedenini aşağılamayı yoğunlaştırmış, diğer kadınlarla kıyaslayarak lakaplar takmıştır. Ailesiyle görüşmeyle ilgili bir kavga sırasında Gülcan'ı döven kocası, onu çocukları kaçırmakla tehdit etmiştir.

C. Eğitimlerde Karşılaşılabilecek Dirençler ve Çözüm Yolları

1. Katılımcılara kadına yönelik şiddet konusunda yapılan eğitimlerde ne tür itirazların geldiği ve hangi tartışmaların çıktığı sorulur. Nedenleri irdelenir.
2. Konuyla ilgili sunu gösterilir.

Oyun: İkili eş olunur. Grubun önüne çıkmadan önce hazırlık süresi verilir. Eşlerden biri kadına yönelik şiddetten yakınır, etkilendiğini belirtir, kızgındır. Diğer eş, şiddeti normal ve haklı gösteren yargıları ifade eder.

- I. Grup: Evli kadın ve eşi
- II. Grup: Polis ve sokaktaki vatandaş
- III. Grup: Üniversite öğrencisi ve taksi şoförü
- IV. Grup: Hemşire ve doktor

Rahatlama Etkinliği

Katılımcılara ayağa kalkar ve çember olur. Düzenli nefeslerle birlikte baş ve boyun bölgesinden başlayarak gevşeme hareketleri yapılır. Sonra herkes sağına döner ve arka arkaya dizilir. Herkes birbirinin sırtını sıvazlayarak rahatlatır.

Sonlandırma Etkinliği

Oturumun değerlendirmesi yapılır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE

Oturum İçeriği

1. Kadın mücadelesinin tarihçesi
2. Kadına yönelik şiddetle mücadelede uluslararası yasal düzenlemeler
3. Kadına yönelik şiddetle mücadelede ulusal yasal düzenlemeler
4. Kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki kurumlar

Başlangıç Etkinliği

Oyun: Kadınların arasından bir kişi ebe olarak seçilir. Seçilen kişi “şiddet uygulayan erkek” olur. Oyun başladığında ebe diğerlerini kovalar ve kollarına hafifçe vurur. Erkeğin vurduğu kişi kollarını kavuşturarak donar. Diğer kadınlar ona sarılarak, donmaktan kurtarır.

A. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması

1. Şiddetle mücadele mekanizması bileşenleri olan yasal düzenlemeler ve uluslararası sözleşmeler ve ilgili kurumlar hakkında bilgi veren sunu gösterilir.

Sonlandırma Etkinliği

Katılımcılar ayağa kalkar. El ele tutuşarak küçük bir daire oluştururlar. Sonra herkes ellerini birbirinin üstüne koyarak, projenin sloganı olan “Kadınlar el ele, şiddete son vermeye” diye haykırır.

II. BÖLÜM

YETİŞKİN EĞİTİMİ

Yetişkinlerin toplumsal konumları, ilgileri, ihtiyaçları ve deneyimleri daha genç olan kişilerden farklılık göstermekte bu nedenle yetişkin eğitimi özel bir eğitim türü olarak değerlendirilmektedir. Eğitim programları, yetişkinlerin özelliklerine ve yetişkin eğitiminin temel ilkelerine göre tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.

Yetişkin eğitiminin temel bileşeni olan “yetişkin”in özelliklerini akılda bulundurmamak, eğitimlerin, uygun tutumun sergilenebilmesi, uygun iletişim becerilerinin hayata geçirilmesi ve yetişkinlerin gereksinimlerini karşılayabilmesi açısından önemlidir.

“Yetişkin”in Özellikleri

- Sorumluluk sahibidir.
- Amacına ulaşma konusunda inisiyatif kullanabilir.
- Deneyim sahibidir ve deneyimlerini paylaşmak ister.
- Duygu ve düşüncelerine saygı duyulmasını bekler.
- Kararları kendisi almak ister.
- Kişisel sınırlarına saygı duyulmasını bekler.
- Toplumsal saygınlığı önemlidir.
- Üzerinde denetim kurulmasından hoşlanmaz.
- Hiyerarşinin olduğu ortamlarda hiyerarşinin altında olmaktan hoşlanmaz.
- Kendisine güvenini sarsabilecek durumlardan kaçınır ve güvenli ortamlarda olmayı tercih eder.

Eğitim Sürecinde Yetişkinler

Eğitim süreci, çocuklar ve yetişkinler için farklı anlamlar ifade etmektedir. Eğer eğitim yetişkinlerin özellikleri doğrultusunda tasarlanmazsa ve uygulanmazsa, eğitimin sıkıcı, verimsiz ve etkisiz olması kaçınılmazdır. Örneğin, yetişkini “çocuklaştırma” tutumunun sergilenebilmesi, yetişkinin eğitime olumsuz tepki geliştirmesine neden olur. Dolayısıyla yetişkinler için eğitim hazırlanırken ve eğitim verilirken, yetişkin olmaktan kaynaklanan şu özelliklerinin farkında olunmalıdır:

- Yetişkinler, ilgi alanlarına uygun konular konusunda eğitim almak isterler.
- İhtiyaçları doğrultusunda eğitim programına katılırlar.
- Edilgen alıcı konumunda olmaktan hoşlanmazlar.
- Eğitime etkin bir şekilde katılmak isterler.
- Deneyimlerini paylaşarak katkıda bulunmak isterler.
- Grup etkileşiminden hoşlanırlar.
- Görüşlerini açıklamak ve kendilerine aykırı gelen görüşleri tartışmak isterler.

- Kuramsal bilgilerle yaşıntıyı bütünleştirme ihtiyacı duyarlar.
- Eğitim sürecinin, kendini keşfetme ve değişim sürecinin bir parçası olurlar.
- Kendilerine dayatma yapıldığını hissettiklerinde çocuklaştırıldıklarını düşünerek rahatsızlık duyarlar.
- Bireysellikleri gelişmiş olduğu için sorunları tek başlarına çözebilecekleri bilgi ve becerilerle donatılmak isterler.
- Eğitim sürecinde kontrol sahibi olmak isterler.
- Eğitimle ilgili geri bildirim vermek isterler.
- Rahat ve özgür bir eğitim ortamı içinde olmaktan hoşlanırlar.
- Zamanları çok değerlidir. Eğitim zamanı dışındaki sorumluluklarını önemsedikleri için zaman planlamasının koşulları doğrultusunda yapılmasını isterler.
- Farklı cinsel yönelim, siyasi görüş, dini inanç ve etnik kökenden bireyler aynı grup içinde eğitim alırken farklılıklarına saygı duyulmasını beklerler.
- Kolaylaştırıcının ve diğer katılımcıların karşısında, kendilerini “sınavda” gibi hissetmekten hoşlanmazlar. Bu nedenle, katılımcıların kendilerine olan güvenlerini ve grup içindeki saygınlıklarını sarsmayacak şekilde davranılmalıdır.

Yetişkin Eğitimi İlkeleri

Yetişkinlere özgü özelliklerden hareketle, yetişkin eğitimlerinde uyulması gereken temel ilkeler belirlenmiştir. Eğitimlerin bu temel ilkeler ışığında yapılandırılması, eğitimlerin demokratik bir ortamda ve sorunsuz olarak gerçekleştirilmesinin ön koşuludur. Dikkat edilmesi gereken temel ilkeler şöyledir:

- Eğitim, katılımcı odaklı olarak yapılandırılmalıdır. Bunun için eğitim programı, yetişkinin istek ve gereksinimlerine göre tasarlanarak verilmeli ve eğitime etkin bir şekilde katılmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla sıklıkla sorular sorulmalı, eğitim, katılımcıların katkılarıyla gelişmeye açık bir şekilde tasarlanmalıdır. Anlatılan konularla katılımcıların yaşamları arasında bağlantı kurulmaya çalışılmalıdır.
- Eğitimde yetişkinin deneyim, görüş ve itirazlarına değer verilmelidir.
- Katılımcıların kişiliklerine ve farklılıklarına saygı duyulmalı, gruptaki ortamın da aynı şekilde gelişmesi için etkinlikler yapılmalıdır. Grup etkileşiminin sağlanmasında önemli olan oyun gibi eğitim teknikleri kullanılmalıdır. Daha geniş bir çalışma zamanına sahip olunması durumunda gezi, piknik ve birlikte yemek yemek gibi sosyal etkinliklere önem verilmelidir.
- Grubun genel özelliklerine uygun bir dil kullanılmalı, eğitim, grubun bilgi ve deneyim düzeyine göre bilgilerle donatılmalıdır.
- Eğitimi veren kişi, kendini grubun üzerinde “bilen kişi” olarak konumlandırmamalı, yetişkin bireylerle bilgisini paylaşan ve etkileşim içinde, birlikte öğrenme ve paylaşma sürecinde olan kişi olduğunun farkında olmalıdır.

- Her eğitim, eğitim veren kişinin grup katılımcılarından öğreneceği bilgilerin olduğu ve katılımcıların paylaştığı deneyimlerle kendini zenginleştireceği bir yolculuk olarak görülmelidir.
- Farklı eğitim teknik ve etkinlikleri kullanılarak, eğitim süreci katılıma açık hale getirilmeli ve motivasyon yüksek tutularak katılımcının zamanını iyi değerlendirdiği hissi uyandırılmalıdır.
- Beceri geliştirmek amacıyla eğitim etkinliklerinde katılımcıların uygulama yapması sağlanmalıdır.
- Türkiye’de toplumsal eşitsizliklerin ve ayrımcılığın yoğun olması nedeniyle önemli ölçüde farklılık gösteren toplumsal sınıf, statü, eğitim düzeyinden kadınlar aynı eğitim grubu içinde yer alabilmektedir. Farklı kadınlık durumlarına karşın, bütün kadınları erkek egemen toplumsal yapı çerçevesinde ikincil hale getiren ortak kadın kimliğinde buluşmak gerekir. Çeşitli alanlarda yaşanan toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılığın etkileri üzerine konuşulmalı ve bu konularda da farkındalık geliştirilmelidir.
- Farklı cinsel yönelim, siyasi görüş, dini inanç, etnik kökenden, farklı engel gruplarından ve medeni durumdan kadınların farklılıkları yok sayılmadan, farklılıklara saygılı bir tutum sergilenmesi için grup içinde duyarlılık oluşturulmalıdır. Ortak kadın kimliği oluşturmak için üreme sağlığını ilgilendiren adet kanaması, gebelik, doğum gibi konulardan bahsetmek iyi bir başlangıç oluşturabilir.
- Eğitim öncesinde katılımcıların beklentilerini öğrenmek, eğitim sürecinde ve sonrasında eğitimle ilgili değerlendirme yapmak üzere geri bildirim almak gerekmektedir.
- Katılımcılara gelişimleri ile ilgili geri bildirim verilmesi önemlidir. Geri bildirim verilirken olumlu bir tutum sergilenmesi, olumlu yönlere odaklanılması ve yargılayıcı olunmaması gerekmektedir.

İyi Bir Eğitici/Kolaylaştırıcının Özellikleri

Yetişkin eğitiminde eğitimcinin, katılımcıları “eğitmek” yerine, onları yönlendirdiği, yeni bilgi ve becerilerin edinilmesi sürecinde onlara rehberlik ettiği kabul edilir. Bu nedenle yetişkin eğitimlerinde eğitim veren kişi genellikle “kolaylaştırıcı” olarak adlandırılır.

İyi bir eğitimci/kolaylaştırıcının öncelikle yaptığı işi severek yapması ve değişim yaratacağına inanması, katılımcıların da eğitimden keyif almasını, öğrenilen konu hakkında istek ve merak oluşmasını sağlar.

İyi bir eğitimci/kolaylaştırıcın olumlu ve verimli bir eğitim ortamı oluşturması için sahip olması gereken özellikler şöyle sıralanabilir:

- Yaptığı işten heyecan duyar, yaptığı işe inanır.
- Bireysel ve toplumsal düzeyde değişim yaratacağını bilir.
- Çalıştığı konuda yetkindir. Önemli kaynakları okumuştur, yenilikleri takip etmektedir. Öğrenmenin hiçbir zaman bitmeyeceğini bilir, kendini sürekli geliştirir.
- Eğitim öncesinde hazırlık yapar, eğitim sonrasında kendini değerlendirir, kendisi hakkındaki değerlendirmelere değer verir.

- Demokratiktir. Farklılıkları kabul eder, farklı düşüncelerin ve itirazların paylaşılmasını destekler. Eleştiriye açıktır.
- Olayları ve konuları farklı bakış açılarından bakarak değerlendirebilir.
- İyi bir dinleyicidir.
- Direnç ve itirazları sakinlikle karşılar ve değişim fırsatı olarak görür.
- Katılımcılığa ve etkileşime önem verir.
- Katkı, yorum ve deneyim paylaşımlarını takdir eder.
- Canlı bir tempo sergiler. Monotonluktan kaçınır.
- İlgiyi canlı tutar. Bunun için deneyimini paylaşır, güncel örnekler verir, espri yapar, değişik eğitim yöntemi ve etkinlikleri kullanır, etkileşime açıktır, katılımı önemser, yakın ilişki kurar.
- Beden dilini etkili bir şekilde kullanır.
- Göz temasını uygun şekilde sağlar.
- Olumlu bir tarzı vardır.
- Kendine güvenir.
- Doğal ve samimidir. Sıcak bir ortam yaratır.
- Grup etkileşimini sağlar.
- Kendine özgüdür.
- Katılımcılara eşit davranır. Ayrım yapmaz, önyargılarının farkına varır.
- Hiyerarşiyi en alt düzeyde kullanmaya çalışır, arkadaşça tutum sergiler.
- İnsanların duygu ve düşüncelerine, kişisel sınırlarına saygı gösterir.
- Konu dışına çıkan tartışmaları kontrol altına alır.
- Çatışma çözümü yöntemlerini etkili şekilde kullanır.
- Katılımcıları harekete geçmeye, eylemde bulunmaya davet eder.
- Değişim için motive eder.
- Kısa bir öykü ve fıkra anlatma, anı paylaşımı gibi yöntemleri etkili şekilde kullanır.

YETİŞKİN EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM ve ETKİNLİKLER

Yetişkin eğitimlerinde etkileşime dayalı verimli bir öğrenme ve paylaşma ortamı oluşturmak, katılımı sağlamak, ilgiyi canlı tutmak, eğitmen ve katılımcılar arasındaki hiyerarşiyi en aza indirmek amacıyla çeşitli yöntem ve etkinliklerle eğitimleri zenginleştirmek önemlidir. Katılımcıların becerilerini keşfetmesini sağlayarak onları güçlendirmek, düşüncelerinin önemli olduğunu göstermek ve saygın bir yetişkin olduklarını hissettirmek açısından da önemli olan yöntem ve etkinliklerin kullanılması beceri gerektirir. Uygulama becerisinin gelişmesi için ise eğitmenin deneyim kazanması gerekmektedir. Bu açıdan, eğitici eğitimlerinde katılımcılara uygulama yaptırmak çok önemlidir.

Aşamalarla Eğitim Etkinlikleri

Eğitim etkinliklerinin; başlangıç etkinlikleri, öğretim etkinlikleri, sonlandırma etkinlikleri olarak aşamalara ayrılması, katılımcıların gereksinimlerine yanıt verilebilmesi ve etkinliklerin bir amaç doğrultusunda birbirine eklenmesi açısından gereklidir. Bu aşamaların izlenmesi sayesinde, eğitim bir mantık çerçevesi içinde bütünlüklü olarak gerçekleştirilebilecektir.

Başlangıç Etkinlikleri

Eğitimin ve oturumların başında etkileşimi sağlayan ve eğitime canlılık katan tanışma ve ısınma etkinlikleridir. Yaklaşık olarak 5–10 dakika zaman ayrılmalıdır.

Tanışma Oyunları Örnekleri

İsim zinciri: İsimle birlikte bir sıfat kullanılarak da yapılabilir.

İsim-sıfat: Grup üyeleri yuvarlak şeklinde dizilir, herkes kendini ifade ettiğini düşündüğü bir sıfatla birlikte ismini söyler. İstenirse oyuna topla devam edilir, isim ve sıfat söylenerek, ismi söylenen kişiye top atılır.

Tuz buz: Grupla birlikte dize iki kez ritimle vurulur, el iki kez çırpılır, parmak şıklatılır ve tuz-buz dendikten sonra gruptan birinin ismi söylenir. İsmi söylenen devam eder.

İsim ve hareket: İsim heceleriyle bir hareket yapılır, grupça birlikte hareket ve isim tekrarlanır.

İsim ve yer değiştirme: Kolaylaştırıcı, bir kişinin ismini söyler ve o kişiyle yer değiştirilir. Yer değiştiren kişi, başka birinin adını söyleyerek onunla yer değiştirir. İkinci aşamada, ismi söylenen kişi, sağındakiyle birlikte hareket eder ve eş olarak iki kişi yer değiştirir.

Özelliklere göre grup oluşturma: Grubun alfabetik sıraya göre isim, boy uzunluğu, doğum tarihi gibi özelliklere göre kendi aralarında sıralanmaları istenir.

Bana kendini anlat: Herkesin sağındaki kişiyle eş olması istenir. Kendilerini tanıtmaları ve belirli özelliklerini birbirlerine anlatmaları istenir. Örneğin “en sevdiğiniz özelliklerinizi ya da hoşnut olmadığınız özelliklerinizi birbirinizle paylaşın”, denebilir. Ufak notlar alındıktan sonra eşler, birbirlerini gruba anlatırlar.

Isınma Oyunu Örnekleri

Renkli istop: Havaya bir top atılır, o sırada birinin ismi söylenir. İsmi söylenen kişi, topu tutar. Bir sonraki aşamada, top havaya atılırken bir renk söylenir. Renk bulunarak, elle dokunulur. Rengi bulamayan yanar.

Dize vurmaca: İkili eş olunur. Müzik eşliğinde birbirinin dizine elle vurmaya çalışılır, bu sırada vuruşlar sayılır. Müzik durduğunda durulur. En çok kimin dize vurduğu öğrenilir.

Çamura batma oyunu: Bir ebe seçilir. Ebenin amacı herkese dokunarak onları oldukları yerde dondurmaktır. Diğerlerinin amacı, hem ebeye yakalanmamak hem de donmuş arkadaşlarının bacaklarının altından geçerek/birbirlerine sarılarak/tokalaşarak vs. onları tekrar hareketli hale getirmektir.

Sandalye kapmaca: Gruptaki kişi sayısından daha az sayıda sandalye (yere serilen gazete kağıtlarıyla da oynanabilir) ortaya dizilir. Müzik eşliğinde yürünür, müzik durduğunda herkes bir sandalyeye oturmaya çalışır. Her seferinde bir sandalye/gazete azaltılarak devam edilir.

Kuş kafeste: Üç kişilik gruplar oluşturulur. İki kişi karşılıklı olarak iki ellerini tutuşturarak kapalı bir kafes oluşturur, üçüncü kişi “kuş” olur ve kafesin içine alınır. Kolaylaştırıcı, “değiştir” dediğinde, kafesin içindeki kuşlar, kendilerine başka bir kafes bulup, içine girmeye çalışır. Dışarıda kalan kişi kaybetmiş olur, ancak oyundan çıkmadan oynamaya devam edilir. Kafes olanlar, sırayla kuş olurlar.

Müzik eşliğinde dans ve şarkı: Hareketli bir müzik eşliğinde dans edilir, bilinen bir şarkı olduğunda birlikte söylenir. Kadın gruplarıyla çalışmada, eşitlik ve özgürlük temalı kadın şarkıları tercih edilmelidir. Örneğin, “Burçak Tarlası”, “Hür Doğdum, Hür Yaşarım”.

Mendil kapmaca: Herkesin beline bir mendil bağlanır. Herkes kendi mendilini korumaya çalışırken, başkasının mendilini kapmaya çalışır.

Balon oyunları: Yedi-sekiz kişiye bir balon düşecek şekilde oynanan balon oyunlarında, balona en çok dokunan kişi olma, balonu yere düşürmemeye çalışma gibi şekillerde oynanabilir.

Hava durumu: Daha çok oturuma başlarken ya da eğitim sırasında duyguların paylaşılmasının gerektiği durumlarda kullanılan bir oyundur. Her bir katılımcı diğerlerine hava durumu terimlerini kullanarak ruh halini anlatır. Örneğin: “Şu an güneş parıl parıl parlıyor”, “Bugün fırtınam var, çok yağmurluyum.”

Öğretim Etkinlikleri

Konu anlatımı: Eğitim kapsamındaki konular, ilgili kaynaklardan (kitaplar, araştırma raporları, istatistikler, internet sayfaları, yasalar, gazete haberleri) yararlanarak oluşturulan metin, sözlü olarak anlatılır. Temel kuramsal kavramlar, bilgiler, istatistikler ve güncel gelişmeler aktarılmalıdır. Ancak istatistiklerin fazla olmamasına özen gösterilmelidir.

Görsel sunum yapma: Ağırlıklı olarak Power Point sunumlarda¹, yazılı olan konu başlıkları ve kısa bilgiler anlatılır. Sunumun renkli olması, görsel tasarımının dikkat çekici olması, resim, fotoğraf ve müzik gibi öğelerle zenginleştirilmesi, ilgiyi canlı tutar ve öğrenmeyi kolaylaştırır.

Film gösterimi: Konuyla ilgili etkileyici filmlerin gösterilmesi, farklı insanların yaşam deneyimlerini anlama ve empati kurmayı sağlamaktadır. Aynı zamanda kişi kendi yaşantılarını ve duygularını anlamlandırma olanağı bulmaktadır. Sinema sanatının kullanıldığı eğitim etkinliklerinde, yeni düşünceler geliştirilerek, konuyla ilgili çalışma motivasyonu artırılabilir. Kadın gruplarıyla çalışmada izlenebilecek filmlerden örnekler şunlardır: Şalvar Davası (Türk Filmi-Komedi), Mor Yıllar (Yabancı Film-Dram), Gözlerimi de Al (Yabancı Film-Dram).

Soru sorma: Konuyla ilgili soruların sorulmasıyla katılım sağlanır ve ilgi canlı tutulur. Aynı zamanda grubun bilgi düzeyini anlamak ve eksiklikleri fark ederek bunları gidermek için de soru sormak önemlidir. “Bu konuda bir örnek verebilir misiniz?”, “Böyle bir şeyi hiç yaşadınız mı?” gibi sorular katılımın sağlanması ve ilginin canlı tutulması için önemliken, “Anlaşılmayan bir şey var mı?” gibi sorular geri bildirim alabilmek için kullanılabilir.

Yönlendirilen grup tartışması: Konuyla ilgili yeterli bilgi verildikten sonra, katılımcıların düşünceleri sorulur ve diğer katılımcıların da katılımıyla konu üzerinde tartışılır. Grup tartışmaları sırasında bilgi temeli olmayan düşüncelerin dile getirilmesi, toplumsal önyargıların bireysel düşünceler olarak savunulması, konunun dağılması, düşünce farklılığından kaynaklanan gergin tartışmalar yaşanması gibi zorluklarla karşılaşılabilir. Bu nedenle eğitimcinin/kolaylaştırıcının, grubu uygun bir şekilde yönlendirmesi, tartışmaları amaç doğrultusunda kontrol altında tutabilmesi ve olumlu bir tutum sergileyerek tartışmanın barışçıl bir şekilde yapılmasını sağlaması çok önemlidir.

Deneyim paylaşma: Kadınların, toplumsal cinsiyet ve şiddetle ilgili deneyimlerini paylaşmaları, feminist ilkeler doğrultusunda yapılan çalışmalarda büyük önem taşımaktadır. Kolaylaştırıcının da kendi deneyimlerini paylaşması, ortak kadın kimliğinde buluşabilme, diğer kadınlara kendilerini açma konusunda cesaret verme gibi etkilere sahiptir. Kadınlık deneyimlerinin ortaklığının anlaşılmasının yalnızlık duygusunun üstesinden gelme, diğer grup üyelerinin desteğini alma ve anlaşıldığını hissettiği bir ortamda paylaşımında bulunarak rahatlama gibi yararları vardır. Farklı deneyimlerin anlaşılması, önyargıların yıkılmasını sağlayabilmektedir. Özgüven ve özsaygının gelişimine yardımcı olur. Paylaşımında bulunanların yargılanmaması için uyarıda bulunmak gerekebilmektedir.

1 Power Point sunusu hazırlama hakkında kısa bilgi, bölüm sonunda verilmektedir.

Beyin fırtınası: Bir konu, sorun veya sorunun çözümü hakkında katılımcıların kısa sürede akıllarına gelenleri paylaşımlarıyla düşüncelerin ortaya atılması ve geliştirilmesidir. Düşüncenin rahat bir şekilde ifade edilmesi için katılımcılar desteklenir ve eleştirilmez. Karar verilmesi gereken bir durum için kullanıldığında, düşüncelerin ifade edilmesi bittikten sonra, oylama ve tartışmayla üzerinde uzlaşılan düşünceler kabul edilir.

Örnek olay tartışması: Gerçek ya da kurmaca olarak öyküleştirilen durumlar, örnek olay tartışması ile ortaya konur. Sorunun nedenlerinin anlaşılması, sorun nedeniyle yaşanan zorlukların keşfedilmesi ve sorunun çözümü hakkında yapılabileceklerin tartışılmasına dayanır. Katılımcıların, çözümleme yapma ve sorun çözme becerilerinin gelişmesine destek olur. Kuramsal bilgi, uygulamada karşılaşılabilecek sorunlar, yasal düzenlemeler ve ilgili kuruluşlar hakkındaki bilgilerin kullanılabilmesi beklenir.

Rol oyunları: Katılımcılara örnek olay vererek ya da bir durumu kendilerinin kurgulamalarını isteyerek yapılan canlandırmalardır. Doğaçlama olarak gerçekleştirilen rol oyunları yoluyla empati becerisi gelişir. Oyundan sonra katılanların ne hissettikleri sorulabilir.

Amaç doğrultusunda yapılandırılmış oyunlar: Eğitim amacı doğrultusunda tasarlanan öykü tamamlama, gazete sayfası hazırlama, slogan bulma ve şiir yazma gibi oyunlardır.

Grup içi etkinlikler: Yukarıda bilgi verilen etkinliklerin, katılımcıların üç-beş kişilik gruplara ayrılarak, grup içi tartışma ve etkileşim yoluyla yapılması sağlanır. Ortak bir ürün oluşturulması ve büyük grupla paylaşılması istenir.

Sonlandırma Etkinlikleri

Özet yapma: Katılımcıların oturumla ilgili akıllarında kalan kavram ve bilgileri söylemeleri istenir. Söylenenler tahtaya yazılır ve konular gözden geçirilmiş olur.

Değerlendirme: Değerlendirme için grup içi paylaşım yapılabildiği gibi, yazılı formlar aracılığıyla eğitimin değerlendirilmesi istenebilir.

Katılımcıların bir cümle/sözcük/hareket ile eğitimi değerlendirmeleri istenir.

Grup ağacı: Her katılımcı, ağacın bir parçasını oluşturacak şekilde bir grup ağacı yapılı.

Slogan atma: Ayağa kalkıp el ele tutuştuktan sonra eğitimle ilgili bir slogan, hep birlikte söylenir.

Sevgi bombardımanı: Eğitim bittiği zaman yapılması tercih edilir. Katılımcılar birbirlerine bir top/yün yumağı vs. atarken (hayali ya da somut olarak), birbirleri için olumlu şeyler söylerler.

Rahatlama Etkinlikleri

Özellikle uzun süren ve/veya duygusal açıdan zorlayıcı oturumları sonlandırma aşamasında rahatlama etkinliklerinin kullanılması önerilir.

Nefes çalışmaları: Rahatlatıcı bir müzik eşliğinde gözler kapatılır. Derin nefesler alınır ve verilir. Normal nefes alınıp, yavaşça verilebilir. Nefes alınıp, nefesin vücutta dolaştığı hayal edilebilir.

Hareket etme: Katılımcıların oturarak ya da ayağa kalkarak gevşetici ve basit boyun, omuz ve kol hareketleri yapmaları istenir. Eğitmen bu hareketleri gösterir ve onlarla birlikte yapar.

Birbirine masaj yapma: Çember olunur. Herkes soluna dönerek, önündekinin sırtına eğitmenin yönlendirmeleri doğrultusunda hafifçe dokunarak masaj yapar.

Hayal kurdurma: Rahatlatıcı bir müzik eşliğinde gözler kapalı şekilde katılımcıların çeşitli durumları gözlerinde canlandırmaları istenir. Doğa teması sıklıkla kullanılır. Eğitimin amacı doğrultusunda bir konu seçilebilir.

Eğitim Aşamaları

Eğitimin hazırlık aşamasından başlayarak sonlandırmaya kadar geçen süreçte eğitmenin yapması gerekenler sırasıyla şöyledir:

1. Eğitimin fiziksel ortamını hazırlayın. Katılımcıların birbirlerini görebilecekleri “U” şeklinde ya da halka olarak “O” şeklinde oturma düzeni oluşturun. Bu oturma düzenleri etkileşimin sağlanması, düşüncelerin rahat bir şekilde paylaşılması ve hiyerarşisiz bir ortam sağlanması açısından önemlidir.
2. Kendinizi tanıttın ve giriş konuşması yapın.
3. Eğitimin amacı hakkında bilgi verin.
4. Katılımcıların kendilerini tanıttığını isteyin. Çeşitli tanışma oyunları kullanabilirsiniz.
5. Katılımcıların isimlerini öğrenmeye çalışın ya da isimliklerinden okuyarak isimleriyle hitap etmeye çalışın.
6. Eğitimin içeriği hakkında bilgi verin.
7. İletişim, gizlilik, karşılıklı saygı ve zaman kullanımıyla ilgili grup kurallarını katılımcılarla birlikte belirleyerek tahtaya asılı büyük bir kağıda yazın.
8. Oturumlara ve etkinliklere başlamadan önce amacınızı açıklayın.
9. Power Point sunumu yaparken içeriği slayttan okumayın. Sunuya göz atarak, konuyu katılımcılarla göz teması kurarak anlatın.
10. Grubun uzun süre hareketsiz kalmasını engellemek üzere hareketli oyunları ve yerlerini değiştirerek yapacakları grup etkinliklerini kullanın.
11. Tartışmalar sırasında konunun dağılmaması için uyarıda bulunun. Tartışmaların gereksiz yere uzamasını engelleyin.
12. Etkinliklerin sonunda katılımcıların duygu ve düşüncelerini paylaşmasını destekleyin.
13. Katılımcıların eğitim içeriğiyle ilgili konularda direnç göstermesi durumunda kesinlikle çatışmaya girmeyin. Çatışmaya girmek, direnci daha çok güçlendirebilecek ve eğitim ortamının olumlu havasına zarar verecektir.

14. Katılımcıların istemedikleri etkinliklere katılmamakta özgür olduklarını unutmayın. Bazı durumlarda katılımcılar isteklendirilebilir, ancak rahatsızlığın yüksek derecede olması durumunda katılımcıyı zorlamayın.
15. En geç bir buçuk saat aralıklarla 10 dakikayı aşmayacak şekilde çay/kahve arası verin.
16. Aralarda katılımcılarla iletişiminizi devam ettirin.
17. Katılımcıların tepkilerini izleyerek, sıkıldıkları ve yoruldukları zamanlarda onların da düşüncesini alarak farklı bir etkinlik tasarlayın, espri yapın, kendilerini ifade etmelerini sağlayın ya da ara verin.
18. Özellikle eğitim konularının yorucu, duygusal açıdan yıpratıcı olduğu durumlarda rahatlatma etkinlikleri kullanın.
19. Eğitimin sonunda eğitimin etkililiğini anlamak üzere birlikte değerlendirme yaparak geri bildirim alın.
20. Sonlandırma etkinlikleri kullanarak eğitimi sonlandırın.
21. Akılda kalıcı son bir cümle söyleyin, iyi bir dilekte bulunun. Katılımcıları uğurlayın ve vedalaşın.

Eğitici Eğitiminde Adayların Sunumları

Eğitici eğitimlerinin amacının, eğitici yetiştirme olması nedeniyle eğitimle ilgili kuramsal bilgiler paylaşıldıktan sonra eğitici adaylarının ilgili konularda diğer adaylara eğitim vermeleri gerekmektedir. “Prova” niteliğindeki bu sunumlarda adaylar kendilerini tanıır, gelişme gereksinimi olan becerilerini fark eder ve becerilerini geliştirme olanağı bulur.

Adayın bilgi sahibi olduğu toplumsal cinsiyet, cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet gibi konuların işlendiği sunular, eğitim materyali ve eğitim planı, yeterli bir süre öncesinde kendilerine verilir. Yapılacak sunumların bir sınav olarak değerlendirilmemesi konusunda aday rahatlatılır. Bu çalışmanın, kendilerini geliştirme fırsatı veren önemli bir eğitim deneyimi olduğu vurgulanır.

Eğitici Adaylarını Değerlendirme Formu

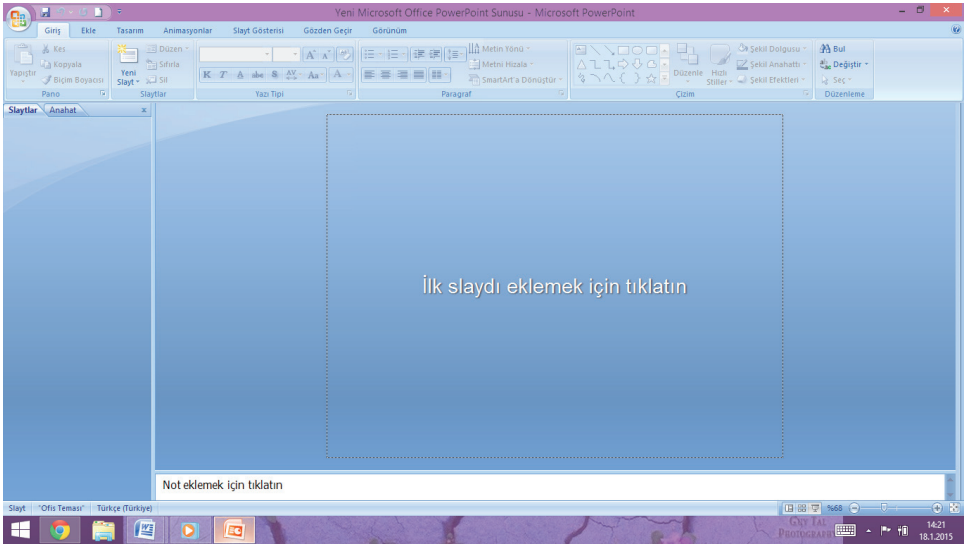
Adaylar sunumlarını yaptıktan sonra eğitim becerileri açısından kendilerini değerlendirir, daha sonra dinleyici olan diğer adaylar, adayı değerlendirir. Değerlendirme için aşağıda yer alan değerlendirme formu kullanılabilir.

	İyi	Gelişmeye açık
1. Sınıf hakimiyeti		
2. Konuyu iyi bir şekilde anlatma		
3. Canlı ve monotonluktan uzak oluş		
4. Demokratik tutum sergileme		
5. İlgii canlı tutmak için değişik yollar deneme (örnek verme, deneyim paylaşma, espri yapma vs.)		
6. Beden dilini etkili kullanma		
7. Konuşma tarzı ve sesi iyi kullanma		
8. Göz teması kurma		
9. Olumlu bir tarza sahip olma		
10. Kendine güvenme		
11. Katılımı ve etkileşimi sağlama		
12. Doğal, samimi ve arkadaşça tutum		
13. Dirençler ve sınıf içi zorlayıcı durumlara olumlu ve etkili tepki verme		

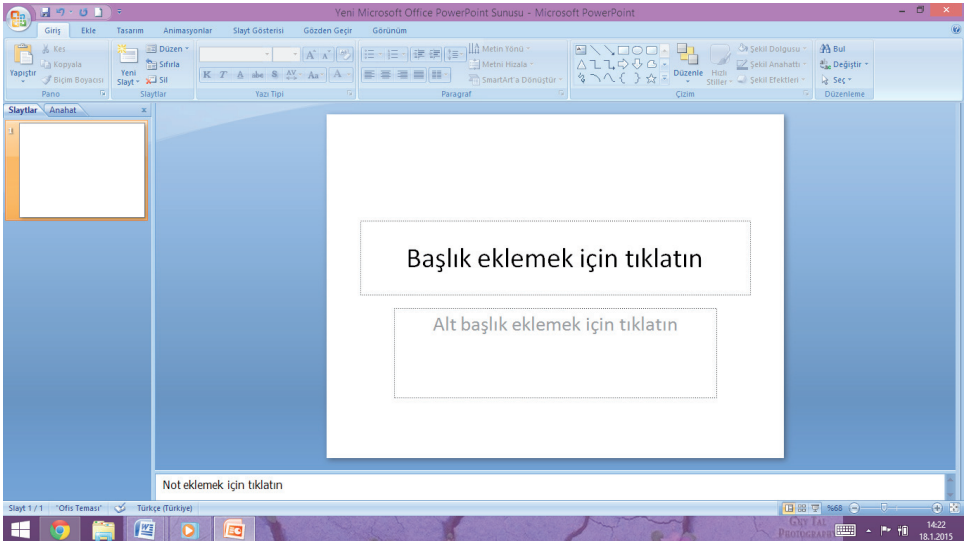
Power Point Sunusu Hazırlama

Eğitime görsel malzeme olarak katkıda bulunan Power Point sunuları yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Eğitim içeriğini özet bir şekilde gösteren, renk, şekil, fotoğraf ve video gibi görsel malzemelerle zenginleştiren sunuların hazırlanması çok kolaydır. İlk adım, bilgisayarın başlangıç menüsünden “Programlar”ı tıklamak, daha sonra “Microsoft Office PowerPoint Sunusu”nu tıklamaktır.

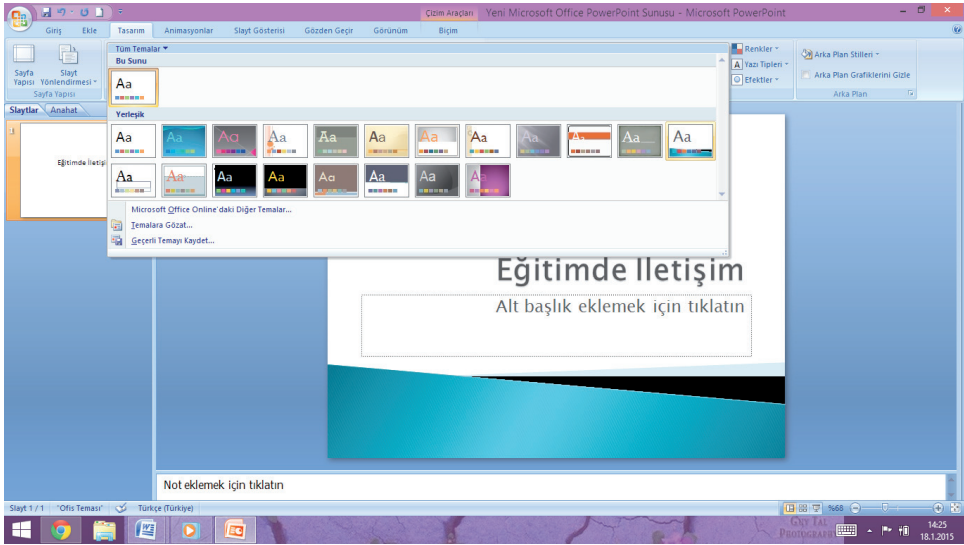
Karşınıza şöyle bir ekran çıkacaktır:

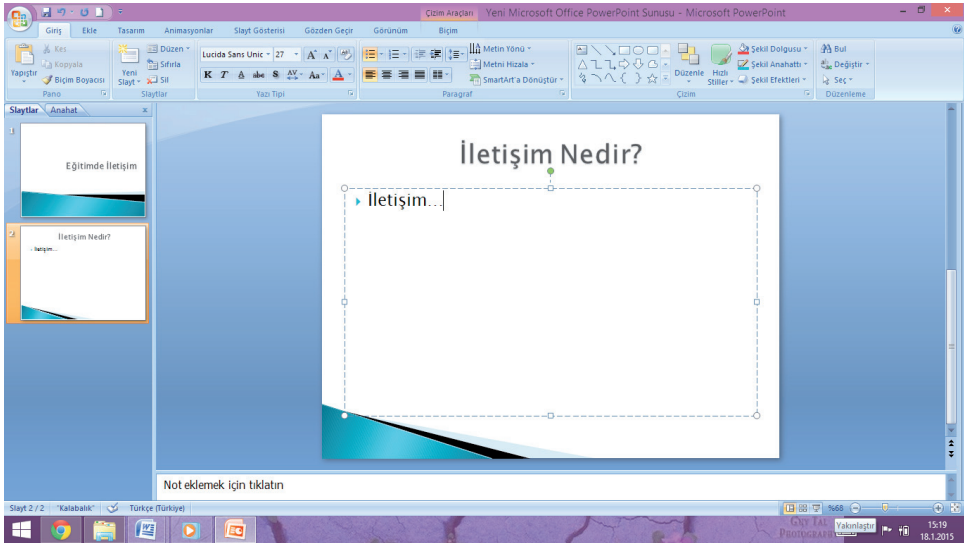
İlk slaydı eklemek için tıkladıktan sonra şöyle bir ekran çıkacaktır:

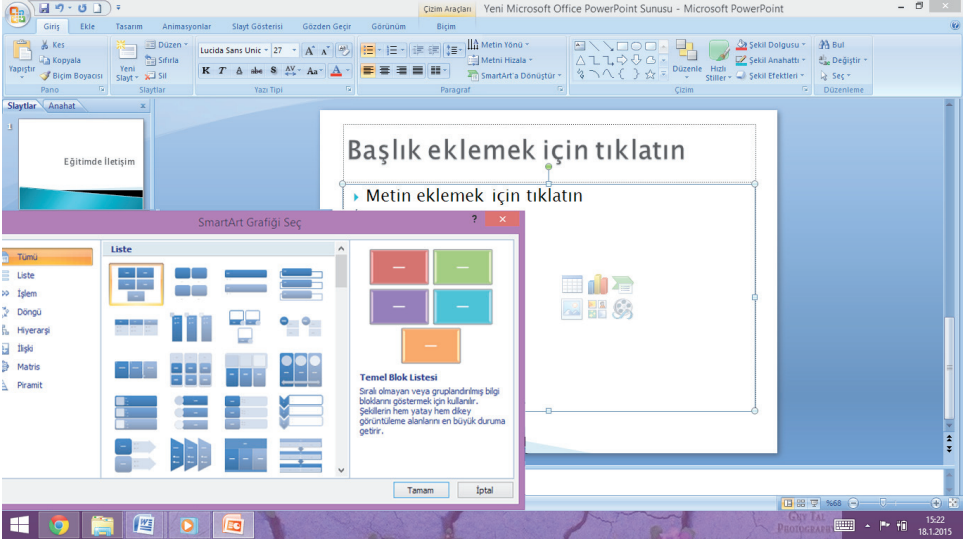
Üst bölümdeki “Tasarım” menüsünden istediğiniz bir tasarım biçimini seçtiğinizde bütün slaytlar aynı renk ve desende olacaktır.

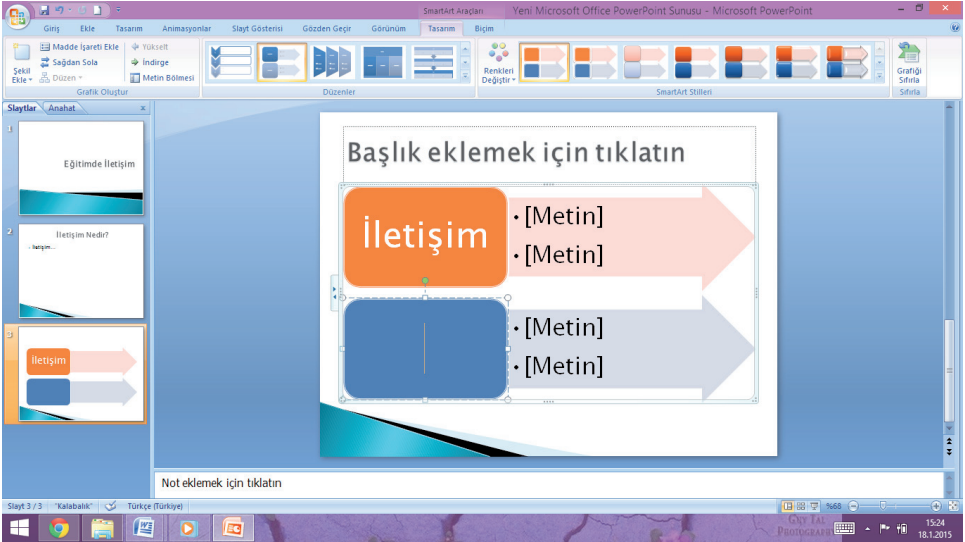
Sol bölümde görülen ilk slaytın altına tıklayıp, “Enter”’a bastığınızda yeni bir slayt daha eklenecektir. Yazmak istediklerinizi başlık bölümüne ve metin bölümlerine yazabilirsiniz.

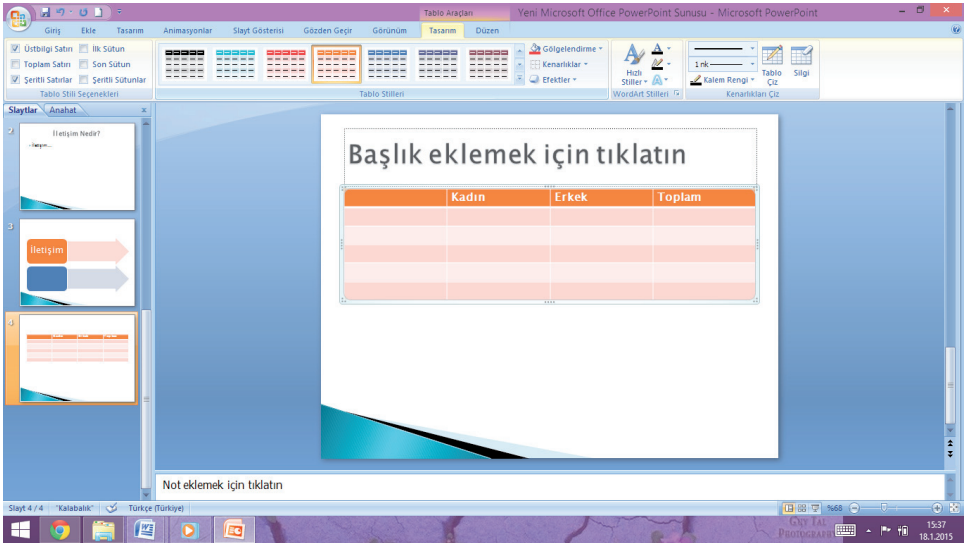
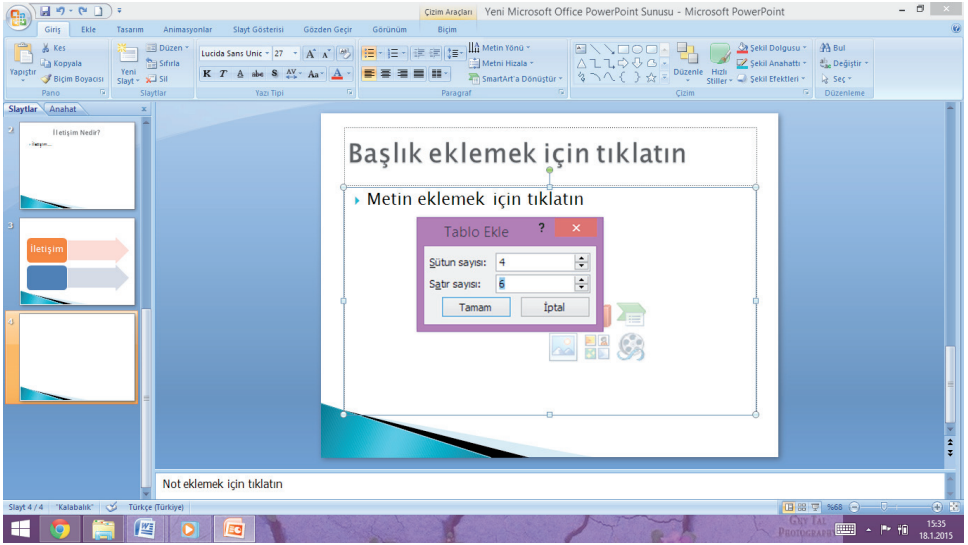
Grafik, tablo, resim, fotoğraf ve video gibi görselleri slayta eklemek için metin kutusunun ortasında bulunan simgelere tıklamak ve istenen biçimi ya da dosyayı seçmek yeterlidir.

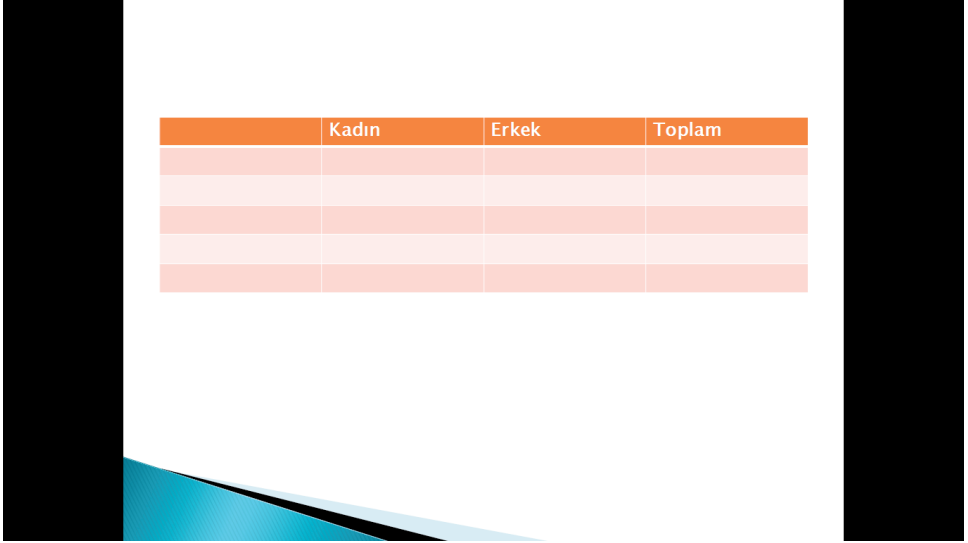
İstedığınız grafiği seçtikten sonra üstte bulunan “Renkleri değiştir” seçeneğinden renkleri değiştirip, üzerine metin ekleyebilirsiniz.

Tablo eklemek istediğinizde ilk sembole tıklayabilir, satır ve sütun sayısını belirleyebilirsiniz.

Slaytın tüm ekranı kaplamasını sağlamak için sağ ya da sol alt köşede yan yana duran üç küçük simgeden “Slayt gösteri”sini tıklamanız gerekmektedir. Kadeh şekline benzeyen sembol üç sembolün sonuncusudur. Bunu yaptığınızda görüntü şöyle olacaktır:

	Kadın	Erkek	Toplam

Slayt gösterisinden çıkmak içinse bu slaytın üzerine sağla tıklayıp, “Gösteriyi bitir” komutunu tıklamanız gerekmektedir.

	Kadın	Erkek	Toplam

- Sonraki
- Önceki
- Son Görüntülenen
- Slayda Git: ▶
- Özel Gösteri ▶
- Ekran ▶
- İşaretle Seçenekleri ▶
- Yardım
- Duraklat
- Gösteriyi Bitir

PP sunusu hazırlamayı canlı olarak öğrenmek için aşağıdaki adresteki videoyu izleyebilirsiniz: <http://www.izlesene.com/video/slayt-nasil-hazirlanir/3472717>

EĞİTİM SÜRECİNDE İLETİŞİM

Eğitim ortamındaki iletişim, eğitimin içeriği kadar önem taşır. İletilecek mesajın/bilginin doğru anlaşılması, eğitim hedeflerine ulaşılması ve dikkatin canlı tutulması, eğitimcinin iletişim tekniklerini etkin bir şekilde kullanmasına bağlıdır.

Eğitimde eğitimci ile katılımcılar arasındaki iletişim, karşılıklı bir süreçtir. Katılımcılar, ilgi, değer, ihtiyaç ve kişilik yapılarından kaynaklanan farklılıklardan dolayı eğitim sürecini zorlaştırabilen farklı tepkiler verebilirler. Bu tepkiler konusunda bilgi sahibi olmak, süreci olumlu bir şekilde yürütmek açısından önemlidir.

Karşılaşılabilecek olumsuz tepkiler ve bunlara karşı yapabilecekleriniz şöyledir (Kadın Danışma Vakfı, 2007):

- **Sabırsızlık:** Kısa süre içinde sonuca ulaşmak isteyen ve sabırsız davranan katılımcılara, eğitim içeriği ve planı hakkında kısa bilgi verin. İçerik bilgisi verdiğiniz halde sabırsızlık gösteren katılımcılarla daha fazla göz teması kurun.
- **İsrarcılık:** Farklı görüşlere saygı gösterdiğinizizi belirtin. Doğrular üzerine tartışmanın eğitimi böldüğü ve konuların tamamlanmasını engellediğini olumlu bir tarzda katılımcıya iletin.
- **Tepkisizlik/İlgisizlik:** Sessiz, grupla etkileşime girmeyen tepkisiz katılımcılara, sık olmamak kaydıyla onları rahatsız etmeyecek sorular sorun. Duygu ve düşüncelerini ifade edecekleri fırsatlar yaratın.
- **Konunun dağıtılması:** Konunun ne kadar dağıldığını hatırlatın, kalan eğitim süresi hakkında bilgi verin ve asıl konuya geçmeniz gerektiğini belirtin.
- **Katılımcıların kendi aralarında konuşmaları:** Kısa süren ve eğitim sürecini bozmayan konuşmalara müdahale etmeyin. Konuşma uzadığında olumlu bir ifadeyle konuşanlara bakın, görmemeleri halinde olumlu bir tavır ve uygun bir dille rahatsızlığı dile getirin.

Eğitimci/Kolaylaştırıcının İfade Özellikleri

Eğitimcilerin/kolaylaştırıcıların ifade özellikleri, çoğu kez ifade ettiklerinden daha fazla anlam taşımaktadır. İletişim uzmanlarına göre beden dili, kullanılan dil, konuşma tarzı ve ses tonu gibi iletişim öğeleri, sözel olarak iletilen mesajlardan çok daha fazla etkiye sahiptir. Sözcüklerin %10'u, ses tonunun %30'u, beden dilinin ise %60'ının etkileme gücüne sahip olduğu belirlenmiştir. Dış görünüş, beden hareketleri, yüz ifadesi, göz teması, ses tonu ve konuşma şekli, eğitimde iletişimin samimi, inandırıcı ve ikna edici olmasını sağlayabilmektedir. Sözlerle ifade edilen mesajların vurgusunu artırabilen, anlamını zenginleştirebilen ve hatırlanmasını kolaylaştıran sözsüz iletişim öğeleri, uygun şekilde kullanılmadığında eğitimin etkisiz olmasına ve sıkıcı geçmesine neden olabilmektedir.

Giyim ve Dış Görünüş Nasıl Olmalı?

Giyim ve dış görünüş, özellikle insanlar arasındaki hiyerarşiyi ve yakınlığı ifade etmede etkili bir araçtır. Eğitimin nerde ve ne amaçla yapıldığına bağlı olarak nasıl giyinilmesi gerektiği değişebilmektedir. Genel olarak şunlar önerilebilir:

- Aşırıya kaçılmamalıdır.
- Ortama ve grubun özelliklerine uygun giysiler giyilmelidir.
- Özellikle mahalle çalışmaları ve ev toplantılarında mesafe yaratabilecek giysi, mücevher ve aksesuarlardan kaçınılmalıdır. Çok açık giysiler giymek de uygun olmamaktadır.

Beden Hareketleri ve Yüz İfadesi Nasıl Olmalı?

Dinamik bir eğitim ortamı yaratmanın önemli bir koşulu, beden dilini etkili bir şekilde kullanmaktır. Bunun için yapılabilecekler şunlardır:

- Dik ve rahat şekilde durun.
- Uzun süre sabit kalmayın, hareket edin.
- Aynı rota üzerinde gidip gelmeyin.
- El ve kol hareketlerini kullanın. Ancak sert ve sürekli olmamasına dikkat edin.
- Otururken kollarınızı önünüzde kavuşturmayın.
- Ellerinizi cebinize koymayın.
- Katılımcılarla sıcak ve olumlu bir şekilde göz teması kurun. Gözünüz tek bir kişi ya da birkaç kişiye takılıp kalmasın.
- Yüzünüzde dostça bir ifade olsun.
- Ne çok ciddi ne de asık suratlı olun. Çok rahat görünmek kadar, çok ciddi görünmek de iyi bir izlenim bırakmaz.

Rahatsızlık Yaratabilecek Beden Hareketleri Nelerdir?

Eğitim sürecinde bazı beden hareketleri, eğitim sürecine olumsuz etki edebilir. Sıklıkla yapılabilen yanlışların farkında olmak gereklidir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- Sıkça öne arkaya sallanır gibi hareket etmek
- Uzun süre aynı yerde durmak
- Duvara, boşluğa ya da ders notlarına uzun süre bakmak
- Katılımcıları parmakla göstermek
- Omuzların düşük ya da kambur durması
- Sürekli oturmak
- Sürekli yürümek

Kullanılan Dil ve Konuşma Nasıl Olmalı?

Eğitim sürecinde kullanılan dil, eğitimciyle katılımcılar arasında kurulan iletişimin niteliğini belirler. İletilen mesajın anlaşılabilirliği, katılımcıya uygun hale getirilmesi ve eğitim ortamının samimiyet düzeyi, kullanılan dille doğrudan bağlantılıdır. Bu konudaki öneriler şöyledir:

- Grubun eğitim düzeyi, bilgi düzeyi, yaş ortalaması gibi özelliklerine uygun bir dil kullanılmalı
- Fazla akademik, fazla gündelik, fazla “halk ağzı” dil kullanımı, rahatsız edici olabilir.
- Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan mahallelerde yapılan çalışmalarda sohbet eder gibi konuşulmalı
- Bazı durumlarda, “siz” yerine “sen” hitabının kullanılması uygun olabilir.
- Eee, ııı, şey, falan, hani gibi anlamsız ifadelerin sıkça kullanılmasından kaçılmalı
- Çok hızlı ya da çok yavaş konuşulmamalı
- Önemli noktalar daha yavaş anlatılmalı

Ses Nasıl Olmalı?

Ses tonu ve sesin yüksekliği gibi özellikler konusunda öneriler şunlardır:

- Güçlü olmalı ama rahatsız edecek kadar yüksek sesli olmamalı
- Monotonluktan kaçınmak için vurgulama etkili bir şekilde kullanılmaya çalışılmalı
- İletmek istediğiniz mesaj, anlamı ifade edecek şekilde tonlanmalı
- Dikkati canlı tutmak için sesin şiddeti zaman zaman azaltılmalı, zaman zaman yükseltilmeli

Eğitim Sürecinde Aşırı Kaygı ve Stres

Aşırı kaygı ve stres, eğitimcilerin kendini yeterli ve güvende hissetmesini engelleyen olumsuz bir durumdur, zorlayıcıdır. Bu nedenle kaygı ve stresi kontrol altında tutmak önem taşır. Orta düzeyde kaygı ve stresin, başarıyı artırdığı bilinmektedir.

Aşırı Kaygı ve Stresle Nasıl Başetmeli?

Eğitimcinin aşırı kaygılı olması ve başarısızlık korkusu, eğitim içeriğinin aktarılmasında ve anlaşılmasında soruna neden olabilir. İçerik konusundaki yetkinliğin sunuma aynı şekilde yansımaması, katılımcıların eğitimciye güvensizlik duymasına neden olabilir. Ayrıca aşırı kaygı, beden diline de yansyarak doğal ve rahat duruşunuzu bozabilir. Eğitimlerde rahat olabilmek için şunları deneyebilirsiniz:

- Eğitim öncesinde, yapacaklarınızı hayalinizde canlandırmak iyi bir yoldur.
- Eğitimden hemen önce gözlerinizi kapatarak, derin nefesler almak rahatlatıcıdır.
- Endişelenmenin “hayal gücünün kötüye kullanımı” olduğunu unutmayın. Eğitimdeki performansınızla ilgili olumlu düşünceler geliştirin.

Sizin rahatlığınız, katılımcılara da yansyacak ve eğitimin daha keyifli geçmesini sağlayacaktır.

Kaynaklar

Kadın Dayanışma Vakfı. (2007). İç Anadolu Bölgesinde Kadına Yönelik Şiddete Duyarlılık Geliştirilmesi ve Yerel İşbirlikleri Geliştirilmesi Projesi Eğitim Rehberi. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı

II. BÖLÜM

YETİŞKİN EĞİTİMİ

Oturum İçeriği

1. Yetişkin eğitiminin temel özellikleri ve ilkeleri
2. İyi bir eğitmeni/kolaylaştırıcının özellikleri

Başlangıç Etkinliği

Oyun: Kuş kafeste oyunu oynanır. Bir kişi ebe olarak seçilir. Daha sonra üçlü gruplar oluşturulur. Grup üyelerinden seçilen bir kişi “kuş” olur, diğer iki kişi ellerini tutuşturarak kafes yaparlar ve kuşu kafesin içine alırlar. Kolaylaştırıcının “değiştir” sözüyle kuşlar diğer grupların kafesine girmeye çalışır.

A. Yetişkin Eğitimi

1. “Yetişkin” denince akla gelen ilk sözcük sorulur ve tahtaya yazılır.
2. Sunudaki “Yetişkin kimdir?” bölümü sunulur.
3. Katılımcılara yetişkinlik döneminde aldıkları eğitimlerde hoşlarına gitmeyen tutum ve tavırların neler olduğu sorulur.
4. “Eğitim sürecinde yetişkinler” ve “Yetişkin eğitimi ilkeleri” bölümleri sunulur.

Ara verilir.

Oyun: Rol oyunu oynamak üzere katılımcılar iki gruba ayrılır. Grupların 10 dakikayı aşmayacak şekilde, kendilerine verilen durumları canlandırmaları istenir.

- Birinci grup: Bir ilkokul öğretmeni, öğrencilere çevre temizliği ve sağlıkla ilgili ders anlatır. Öğrenciler de çeşitli yaramazlıklar yaparlar. Öğretmen sınıfı kontrol altında tutmaya çalışır.
- İkinci grup: Halk Eğitim Merkezi’nde bir öğretmen, hepsi birer yetişkin olan öğrencilere aile planlaması ve doğum kontrol yöntemleriyle ilgili bilgi paylaşımında bulunur. Öğrenciler, öğretmeni sıkıştırarak sorular sorarlar. Oyunların değerlendirmesi yapılır. Katılımcıların rollerinde yaşadıkları duygular ve sergiledikleri tutumlar tartışılır.

B. İyi Bir Eğitimci/Kolaylaştırıcının Özellikleri

1. Katılımcılara unutamadıkları öğretmenlerinin/eğitimcilerin hangi özelliklerinden etkilendikleri sorulur.
2. “İyi bir eğitimci/kolaylaştırıcının özellikleri” bölümü sunulur.

Sonlandırma Etkinliği

Herkesin oturumla ilgili kendilerine çağrışım yapan bir sözcüğü söylemesi istenir.

YETİŞKİN EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM ve ETKİNLİKLER

Oturum İçeriği

1. Eğitim yöntem ve etkinlikleri
2. Eğitim aşamaları
3. Power Point sunusu hazırlama

A. Eğitim Yöntem ve Etkinlikleri

1. Katılımcıların aldıkları eğitimleri düşünmeleri istenir. Hangi eğitim yöntem ve etkinliklerinin kullanıldığı sorulur ve amaçları tartışılır.
2. “Eğitim yöntem ve etkinlikleri” bölümü sunulur.

Oyun: Grup ikiye ayrılır. Her grup, eğitim yöntem ve etkinliklerinden akıllarında kalanları söyler. Hangi grup daha fazla şey söylese o grup kazanır.

Ara verilir.

B. Eğitim Aşamaları

1. “Eğitim aşamaları” bölümü sunulur.
2. Eğitici eğitiminde adayların sunum yapmasının önemi anlatılır.
3. Eğitici adaylarını değerlendirme formu, sunu ile tanıtılır.

C. Power Point Sunusu Hazırlama

1. Power Point sunusunun önemi anlatılır.
2. Power Point sunusu hazırlama bölümü sunulur.

Sonlandırma Etkinliği

Katılımcılardan, oturumun kendileri için yararlı olup olmadığını değerlendirmeleri istenir.

EĞİTİM SÜRECİNDE İLETİŞİM

Oturum İçeriği

1. Eğitim sürecini zorlaştıran tepkiler ve çözüm yolları
2. Eğitici/kolaylaştırıcının ifade özellikleri

Başlangıç Etkinliği

Herkes sırasıyla isminin anlamını ve isminin konma öyküsünü anlatır.

A. Eğitim Sürecini Zorlaştıran Tepkiler ve Çözüm Yolları

1. “S”, “I”, “T”, “K” harfleriyle başlayıp, eğitimleri zorlaştıran ve rahatsızlık veren tepkiler sorulur.
2. Konuyla ilgili sunu gösterilir. Bahsedilen tepkilerle karşılaşılması durumunda yapılması gerekenler tartışılır.

Oyun: Kulaktan kulağa oynanır. “Eğitimlerde yaşayacağım zorluklar beni korkutmuyor” cümlesi, bir kişi tarafından diğerine fısıltıyla aktarılarak devam edilir. En son kişi, kendisinin anladığı cümleyi yüksek sesle ifade eder.

B. Eğitimcinin/Kolaylaştırıcının İfade Özellikleri

1. Eğitimcinin/kolaylaştırıcının ifade özellikleriyle ilgili sunu bölümüne devam edilir. Sunuyu yaparken bahsedilen hareketler canlandırılır.

C. Aşırı Kaygıyla Başetme

1. Eğitim öncesinde ve eğitim sonrasında yaşanabilen aşırı kaygıyla ilgili paylaşımda bulunulur. “Aşırı kaygıyla başetme” bölümü sunulur.

Oyun: Katılımcıların kendilerini istedikleri ve bildikleri bir konu hakkında eğitim veren eğitimeiler olarak hayal etmeleri istenir. Gözleri kapalı bir şekilde ve dinlendirici bir müzik parçası eşliğinde, eğitim aşamaları, sakin bir ses tonuyla yavaşça okunur. Daha sonra katılımcıların hayal ettiklerini paylaşmaları istenir.

Sonlandırma Etkinliği

Eğitimle ilgili işlenen konular kısaca özetlenir. Daha sonra katılımcıların çalışmayı değerlendirmesi için “hava durumu” kullanılır. Eğitimden yararlananlar ve olumlu bulanlar ve yararlı ve olumlu bulmayanlar, değişik hava olaylarıyla durumu ifade eder. Örneğin; hava bulutlu, hava ılık ve güneşli gibi.

III. BÖLÜM

KADINLARLA ÇALIŞMA İLKELERİ

Kadınlarla çalışmada feminist ilkeler temel alınmalıdır. Kadına duyarlı bir bakış açısı ile kadınlarla eşitlikçi ve şiddetsiz ilişki biçimleri kurmak, kadının yaşadığı baskının farkına varması ve şiddetin etkilerinden uzaklaşabilmesini, özgürleşebilmesini ve güçlenmesini sağlamaktadır.

Kadına uygulanan şiddetin, erkek egemen toplumsal yapının bir yansıması olduğunun kabulü, en önemli çıkış noktasıdır. Kadın erkek arasındaki güç ilişkilerinin toplumsal yaşamın her alanında eşitsiz oluşu ve erkeğe tanınan ayrıcalıklarla birlikte verilen şiddet kullanma yetkisi, şiddetin temelini oluşturur. Çalışmaların bu temel üzerinden inşa edilmesi, kadınların suçluluk duygularının azaltılması ve benlik saygılarının gelişiminde önemli yere sahiptir.

Kadınların özgürleşmesinin ve şiddetten kurtulabilmesinin önündeki en büyük engellerden biri, “aile birliği” odaklı geleneksel bakış açısıdır. Temelinde ataerkil ideolojinin olduğu aile odaklı bakış açısı, aile içinde tanımlanmış kadınlık ve erkeklik rollerinin yarattığı eşitsizlik, tahakküm ve şiddet biçimlerini normalleştirmektedir. Kadını ev içi emeği, doğurganlığı, çocuk ve yaşlı bakımıyla işlevselleştiren, erkeği ev dışındaki toplumsal yaşamdaki etkinliği ve ekonomik gücüyle güçlendiren bakış, kadını “özerk bir birey” olarak görmekten uzaktır. Kadınların hem bireysel hem de toplumsal olarak güçlenmelerini sağlamak için, kadını aile içindeki rolleri ile tanımlamak yerine özerk bir birey olarak değerlendirmek ve haklarına odaklanmak gerekir.

Özellikle uzun bir süre boyunca şiddet gören ya da ağır şiddet biçimlerine maruz bırakılan kadınlarda önemli psikolojik sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Kadının durumunu patolojik olarak görmek yerine, güçlü ve olumlu yönlerine odaklanılmalıdır. Kadının kapasitesini ve kaynaklarını keşfetmesine yardımcı olunmalıdır. Susturulmuş ve bastırılmış kadının, kendini ifade etmesini desteklemek gerekir.

Eşitsizlik ve şiddetin kadın üzerindeki fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal etkilerinin farkına varma ve kadının farkındalığını geliştirme, kadının güçlendirilmesinde önemli bir adımdır. Eşitsizlik ve şiddetin etkilerinden uzaklaşabilmek için kadının farkındalığının artması yönünde çalışılmalıdır.

Kendimizi “eğitilmiş”, “yetki sahibi” ve “kendini kurtarmış” kadınlar olarak görüp, hiyerarşik bir konum almak, asla uygun olmayan bir tutumdur. Ortak kadın kimliğinde buluşup eşitlikçi bir ilişki kurmak gerekir.

Kadının bireyselliğini destekleyerek güçlenmesini sağlamak üzere “kadın için çalışma” yerine “kadınla birlikte çalışma” ilkesi benimsenmelidir. Bunun anlamı eşitlikçi bir ilişki kurularak, sürecin içine kadını da etkin bir şekilde katmaktır. Bu konuda yapılabilecekler şunlardır:

- Kadınların karar verme süreçlerine etkin katılımını sağlama
- Kadının kendi hayatını kendisinin belirlemesi hakkına saygı duyma
- Seçenekleri gösterme ve kararı kadına bırakma

Kadınlarla çalışmada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da bağımlılık yapıcı bir ilişki kurmaktan ve bağımlılık yaratabilecek hizmet modelleri sunmaktan kaçınmaya çalışmaktır. Bazen kadınlar bunu özellikle talep edebilirler ya da içinde buldukları durum bunu gerektirebilmektedir. Kadının yapabileceği şeylerin, kadınla çalışan kişi tarafından yapılması bu duruma örnektir. Beklentiyi artıran bu durum, seçimlerin sorumluluğunu üstlenme konusunda da sıkıntı yaratabilir. Kadını desteklemek amacıyla ilişkinin başlarında ve özel ihtiyaç durumlarında kaçınılmaz olabilen bu durumun süreklilik kazanmamasına dikkat etmek gerekir. Kadının güçlenmesi yoluyla kendi hayatının kontrolünü eline almasını sağlama ve kadını kendine yeter hale getirme temel hedef olmalıdır.

Kadınlarla yapılacak tüm çalışmalar, “kadın dayanışması” bilinciyle yapılmalıdır. Erkek egemen toplumsal yapı içinde baskı altında tutulan, toplumdaki konumu ikincilleştirilen ve şiddet gören kadınların birbiriyle dayanışması ve ortaklık duygusuyla hareket edip birlikte güçlenmesi temel alınmalıdır.

Dayanışma duygusuyla bağlantılı olarak, farklı toplumsal ve bireysel özelliklere sahip kadınlar arasında ayırım gözetmemek ve eşitlikçi bir tutumla yaklaşmak gerekir. Kadınlar arasında; etnik köken, dil, dinsel inanç, siyasi görüş, sınıf, eğitim ve cinsel yönelim gibi farklılıkları çeşitlilik olarak görmenin ve saygı duymanın üzerinde önemle durulmalıdır.

Özellikle kurumsal yapılar içinde yer alındığında, kadının bilgileriyle ilgili gizliliği sağlamak, güvenlik açısından çok önemlidir. Şiddet uygulayandan gelebilecek her tür tehdit değerlendirilmeli ve gizlilik ilkesine dikkatle uyulmalıdır.

Şiddetle mücadele; emniyet güçleri, sosyal hizmet kuruluşları, sivil toplum kuruluşları gibi çok sayıda kuruluşun işbirliği içinde yürütmesi gereken çalışmaları içerir. Bu süreçte kuruluşlar arasında iyi bir iletişim sağlamak, rolleri tanımlamak, eşgüdümü sağlamak gerekir.

Kadınlarla çalışma konusundaki tüm bu ilkeler, şiddetsiz ve eşit cinsiyet ilişkileri için toplumsal değişimi hedeflemeye yönelik hizmet eder. Kadınlarla feminist ilkeler temelinde yapılacak her düzeyde çalışmanın, erkek egemen toplumsal yapıyı dönüştürmeye yönelik adımlar olduğu unutulmamalıdır. Bu doğrultuda bireysel ve toplumsal düzeyde savunuculuk yapmak ve eylemde bulunmak, kadın erkek eşitliğini geliştirmeye ve kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik önemli katkılar sunar.

KADIN ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Kadınların toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik şiddet konularında farkındalıklarının gelişmesi, duyarlılıklarının artması, yaşamlarını değiştirme gücünü kazanması gibi amaçlar doğrultusunda yapılan çalışmalar, grup çalışması ve mahalle çalışması başlıklarıyla ele alınmaktadır.

Grup Çalışması

Grup çalışması, belirli bir amaç etrafında toplanmış, kolaylaştırıcı eşliğinde katılımcıların etkileşim içinde paylaşımında bulunduğu bir yöntemdir.

- Ortak bir amaç vardır.
- Söyleşi grupları, sosyalleşme grupları, beceri grupları, eğitim grupları, terapi grupları gibi grup türleri vardır.
- İdeal olarak 5 ile 12 arasında katılımcı vardır.
- Başlangıç ve bitiş tarihleri bellidir.
- Düzenli olarak toplanılır (Haftanın belli bir günü, iki saat gibi).
- Beş hafta ile 14 hafta arasında sürebilir.
- Katılımcıların paylaşımlarına dayalıdır.
- Grup kolaylaştırıcısı belli bir plan doğrultusunda çalışmayı yapılandırır.
- Benzer ihtiyaçları olan bireyler birbirlerine destek olur.
- Sorun çözmede birbirlerine yardım ederler.
- Sorunlara farklı yönden bakmayı sağlar.

Grup Çalışmaları Güçlenmeyi Nasıl Sağlar?

Grup çalışmaları, katılımcıların güçlenmesini sağlamak konusunda etkili bir yöntemdir. Grup üyeleri arasında eşitliğe önem verilmesi ve bütün üyelerin kendini ifade etmesinin desteklenmesi, güçlenmenin birinci şartıdır.

- Destek kaynağı olarak grup, kendini ifade etme ve sorunlarını paylaşma için güvenli bir ortam sunar.
- Daha önce paylaşılammış yaşantı ve duyguların paylaşılmasıyla rahatlama sağlanır.
- Ortak deneyimlerin keşfi, suçluluk ve utanma duygusunu azaltır.
- Yalnızlık ve yalıtılmışlığın aşılmasını ve yeni arkadaşlıkların kurulmasını sağlar.
- Dayanışma duygusu güçlenir.
- Karşılıklı etkileşime dayalıdır.

Kadınlarla Grup Çalışması

Kadınların “kadınlık” deneyimlerini birbirleriyle paylaşmaları ve tartışmalarının feminist hareketin gelişiminde önemli bir yeri vardır. Kadınların tarih boyunca önemsizleştirilmiş olan deneyimlerinin paylaşıldığı çalışmalarda, kadınların deneyimleri anlam ve değer kazanır.

Kadınların aileleri, erkek arkadaşları, eşleri ve çocuklarıyla olan ilişkilerindeki güç ilişkilerinin çözümlenmesiyle, kadınlar kendi yaşamlarının öznesi olma yolunda önemli bir adım atarlar.

Kadınlarla yapılan grup çalışmaları, kadınların, kadın olmaktan kaynaklanan ortak sorunlarını ve çeşitli şekillerde de olsa her kadının baskı ve şiddeti yaşadığını fark ettirir. Kadınların ezilmesinin ve ikincil konumunun toplumsal kaynağını keşfettirerek, toplumsal bir kategori olarak kadınlık bilincini geliştirir. Bu nedenle bu gruplar, bilinç yükseltme grupları olarak da adlandırılır.

Feminist ilkelere dayalı grup çalışmalarında;

- Kadınlarla erkekler arasındaki eşitsiz güç ilişkileri fark ettirilir.
- Şiddetin kaynağında eşitsizliğin olduğu anlaşılır.
- Geleneksel kadınlık rollerini sorgular. Annelik ve eş rollerinde vurgulanan kendini eşine ve çocuklarına adanma, evin erkeğini memnun etme, “saçını süpürge etme”, ev dışı toplumsal yaşama katılmama, yaşamını ev içinde kurgulama gibi beklentiler tartışılır. Geleneksel rollerin, kadınları güçsüzleştirici, toplumsal yaşama etkin bir şekilde katılmasını engelleyici ve toplumsal konumunu güçsüzleştirici olduğu ortaya çıkarılır.
- İşyerinde ve toplumsal yaşamın diğer alanlarında kadından beklenen itaatkar olma, uyumlu olma özelliklerinin güçsüzleştiriciliği ortaya çıkarılır.
- Kadın hakları bilinci geliştirilir.
- Kadınlar, yaşamlarının kurucusu ve etkin öznesi olarak konumlandırılır.
- Farklı kadınlarla ortak kadınlık kimliğinde buluşulması amaçlanır.
- Kadının özgürleşmesinin önündeki engeller, kadın dayanışmasının da yardımıyla aşılmaya çalışılır.
- Sorunlar, hak temeli üzerinden ihtiyaçlara dönüştürülür.
- Sorunların çözümü için farklı kadınların deneyimlerinden yararlanır.
- Sorunlarının temel düzeyde çözümü için toplumsal düzeyde eyleme geçmek savunulur. Okuma-yazma, ücretli çalışma yaşamına katılım, şiddete karşı mücadele gibi konularda kadınların ortak güç geliştirmeleri ve kadınlık bilinciyle mücadele etmeleri için savunuculuk yapılır.
- Bireysel dönüşümle birlikte toplumsal dönüşüm de amaçlanır.
- Kadınların deneyimlerini dinlemek, yaşananların anlamlandırılmasını sağlar.
- Değişim ve özgürleşme öyküleri, değişim için cesaret verir.

KADINI GÜÇLENDİRİR

Güçlenme Ne Şekilde Olur?

Kişisel, ilişkisel ve toplumsal düzeyde yaşanacak olan güçlenme, eşitsizlik ve şiddete karşı mücadeleyi geliştirir.

Kişisel Düzeyde Güçlenme

- Benlik saygısının gelişmesi
- Güven duygusunun gelişmesi
- Yalnız olmadığının anlaşılması
- Sorunlarının bireysel olmadığı, başka kadınlar tarafından da yaşandığının anlaşılmasıyla kendini suçlamaktan vazgeçme
- Yaşadıklarıyla yüzleşerek kabullenme
- Baskıya karşı koyabilme
- Bireysel karar alabilme
- Yaşamını yönlendirme

İlişkisel Düzeyde Güçlenme

- Baskıya ve şiddete karşı koyabilme
- Kadın dayanışması geliştirme
- Kadın erkek ilişkisinin yapısını olumlu yönde değiştirme

Toplumsal Düzeyde Güçlenme

- Ortak eyleme geçme
- Kadın haklarını savunma
- Kadın erkek eşitliği ve şiddetle ilgili yasa ve kuruluşların geliştirilmesine etki etme

Grup Çalışmaları Nasıl Yapılandırılmalı?

Grup çalışmalarının odağında olan konular ele alınırken, katılımın sürekliliğinin sağlanması, katılımcıların kendilerini ifade etmelerinin desteklenmesi ve grup etkileşiminin iyi bir noktaya getirilerek grup uyumunun sağlanması için şunlara dikkat edilmelidir:

- Çeşitli etkinlikler içermeli
- Fiziksel hareket olmalı
- Rol oyunları olmalı
- Rahatlama çalışmaları yapılmalı
- Ben dilinin kullanımı sağlanmalı (“Anlamadınız mı?” yerine “Anlaşılmadığımı düşünüyorum.” “Sanıyorum anlatamadım” gibi)
- Yaratıcılığı ortaya çıkarmalı
- Oyun, şiir, günlük, müzik, dans, resim gibi sanatsal etkinlikleri içermeli
- Tartışma yapılmalı
- Geziler düzenlenmeli
- Grubun devamının sağlanması için belli aralıklarla sosyal etkinlikler yapılmalı, internet üzerinden grup kurulmalı

Mahalle Çalışması

Mahalle çalışmaları, kısıtlı bir sosyal çevrede yaşayan kadınlara ulaşabilmenin etkili bir yöntemidir. Kadınların yaşadıkları mahallelerdeki evlerde, okullarda, kurs mekanlarında yapılan ya da semt evi, toplum merkezi, dernek binası gibi yerlere gidilerek yapılan mahalle çalışmalarına katılabilecek kadınların özelliklerini bilmek önemlidir.

Toplum kaynaklarından yararlanamayan, şehrin yoksul bölgelerinde eş baskısıyla birlikte mahalle baskısını yaşayan kadınların, kadın erkek eşitsizliği, toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet ve şiddetle mücadele mekanizmaları gibi konularda farkındalık geliştirebilmeleri amacıyla yapılan mahalle çalışmalarına daha çok ücretli olarak ev dışında çalışmayan kadınlar katılabilmektedir.

Bu kadınların çoğunluğu gelenekçi cinsiyetçi roller ve ayrımcılık nedeniyle eğitim ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamayan, yoksulluk ve eğitim düzeyinin düşüklüğünden dolayı eşitsizlik, baskı ve şiddete maruz kalan kadınlardır. Bu nedenle çalışmaya katılmaları eşleri ve çevreleri tarafından engellenebilmektedir.

Eğitim düzeyi düşük olan kadınlar, yazılı materyal kullanmada zorluk çekebilirler. Bazı kadınlar, kendini ifade etmede zorluk yaşayabilmekte, bazı kadınlar ise kişisel sınırların önemsiz görülmesinden dolayı rahatça özel paylaşımlarda bulunabilmektedir.

Mahalle Çalışmalarında Eğitimler/Söyleşiler Nasıl Düzenlenmeli?

Mahalle çalışmalarının düzenlenmesi bilgi, beceri ve dikkat gerektirir. Çalışılacak mahallenin seçimi, mahalle hakkında bilgi edinilmesi, bağlantı kişileriyle iletişim, çalışmanın duyurulması, zaman ve mekanın belirlenmesi gibi konulara özen gösterilmelidir.

Çalışılacak mahalle, en kötü durumdaki en yoksul mahalle olmak zorunda değildir. Çalışmanın amacına uygun ve çalışma yapılması çok zor olmayan bir mahalle seçilebilir. Mahalle toplantılarının organizasyonunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü, Valilik, Kaymakamlık, muhtarlıklar, ilgili sivil toplum kuruluşları ve belediyelerden destek istenebilir.

Çalışmanın düzenlenmesiyle ilgili öneriler şunlardır:

- Kuruluştan en az bir kişinin mahalleye gidip görmesi sağlanmalı
- Mahallede iyi bir şekilde tanınan kadınlarla (halk eğitimcisi, kurs öğretmeni, kadın esnaf, söz sahibi kadın vs.) bağlantıya geçilmeli
- Mahallenin toplumsal özellikleri, mahalle ve çevresindeki kuruluşlar öğrenilmeli
- Çalışma “kadın sorunlarıyla ilgili söyleşi” ya da “kadınlarla söyleşi” gibi doğrudan şiddet sözcüğünün geçmediği bir çalışma olarak duyurulmalı
- Çalışmanın yardım çalışması olmadığı, yardım dağıtılmayacağı vurgulanmalı
- Çalışmanın günü belirlenirken, pazarın kurulduğu güne dikkat edilmeli
- Çalışmanın saatini belirlerken, çocukların okula gidiş ve dönüş saatleri dikkate alınmalı
- Çalışmanın yapılacağı mekan belirlenmeli
- Çalışmaya katılacak kadın sayısı, mekanın özelliğine göre düşünülmeli. Ev dışında büyük mekanlarda yapılacak çalışmalarda kadın sayısı 20-25’i geçmemeli
- Çalışmaya davet edilen kadın sayısından daha az sayıda kadının geleceği göz önünde bulundurulmalı
- Çalışma okulda yapılacaksa, çocukların okula bırakılmasından hemen sonra ya da veli toplantısı öncesinde ya da sonrasında yapılabilmesi
- Küçük çocuğu olan kadınlar için çocukların oynayacağı bir oda ya da kapalı bir bahçe ayarlanmalı, bir kişi çalışma süresince çocuklarla ilgilenmeli
- Çocuklar için basit oyun malzemeleri planlanmalı (balon, küçük top vs.)
- Çalışma sırasında tüketilecek yiyecek ve içecekler ayarlanmalı

Mahalle Çalışmalarında Eğitimler/Söyleşilerin İçeriği Nasıl Olmalı?

Çalışmanın süresine bağlı olarak ele alınacak konuların ayrıntıları değişse de, çalışmanın temel başlıkları; kadınların yaşadıkları ayrımcılık ve eşitsizlikler, toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet, şiddet türleri, şiddetle mücadelede yasal haklar, ilgili kuruluşlar ve telefon danışma hatları olmalıdır.

İçeriğin veriliş biçimi, en az içerik kadar önemlidir. Dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Etkileşim ve katılımı sağlayan yöntemler tercih edilmeli (rol oynama, örnek olay kullanma, öykü tamamlama, film izleme, televizyonlarda gösterilen güncel örnekleri kullanma vs.)

- Konular, somut sorunlar ve somut çözüm önerileriyle verilmeli, kadına yönelik şiddetle ilgili bir öykü ya da güncel haberler kullanılmalı
- Eğitim düzeyinin düşük olmasının, kadınların “cahil” olduğu anlamına gelmediği bilinmeli
- Kadınların yaşam deneyimlerinin önemli bir bilgi kaynağı olduğu kabul edilmeli
- Kadınların birbirlerinin yaşam deneyimlerden bir şeyler öğrenmeleri sağlanmalı

Katılımcılara gizlilik ilkesi mutlaka vurgulanmalıdır. Kadınların paylaşımlarının, çalışma sonrasında başkalarıyla paylaşılması gerektiği, yaratacağı sıkıntılar bahsedilerek anlatılmalıdır. Ancak yine de gizliliğin ihlali söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle kadınların sonradan rahatsızlık duyabilecekleri bir paylaşımı olduğunda, bu ilke hatırlatılmalı, gerekirse paylaşım sınırlandırılmalıdır.

Ortak kadınlık kimliğine vurgu yapmak ve farklılıklar olsa da bütün kadınların yaşadığı ortak kadınlık durumlarını ön plana çıkarmak gerekmektedir. Bu nedenle “biz kadınlar” hitabı önemlidir. Özellikle farklılıkların yoğun olduğu gruplarda ya da yakın bir iletişim kurmanın zor olduğu gruplarda, cinsellik, hamilelik, düşük yapmak ve doğum gibi konulardan bahsetmek, kadınların ortak kadınlık kimliğini fark ettirmede etkili olmaktadır. Şiddet konusundaki ortaklığı göstermek için yaşantıdan örnekler vermek, baskı ve şiddetin yaşandığını anlatmak iyi bir yoldur.

Kadınların güçlü yönlerini ortaya çıkarmak ve şimdiye kadar başardıkları şeyler ve baş ettikleri zorluklar üzerinden güçlü oldukları yönlerini vurgulamak gerekir. Kendilerini değersiz ve zayıf hisseden kadınların, eşitsizlik ve baskı nedeniyle “güçsüzleştirilmiş kadınlar” olduğu anlatılmalıdır.

Kadınlarla çalışma ilkeleri kısmında anlatılan, yargılayıcı olmama, eşit davranma, farklılıklara saygı gibi bütün ilkelere özenle uyulması gerekmektedir.

Çalışmalarda kabul edilmesi gereken temel ilkeler şunlardır:

- Şiddetin hiçbir haklı gerekçesi olamayacağı ve şiddetin suç olduğu vurgulanmalı
- Kadınlar bilgiye boğulmamalı, az ve öz bilgi vermeli
- Yardım ve destek isteyen kadınlarla çalışma sonunda ilgilenilmeli
- Kendimizi diğer kadınlardan ayrıcalıklı bir kadın olarak konumlandırmamaya dikkat edilmeli
- Hiç şiddet yaşamayan/yaşamamış ve/veya tamamen özgürleşerek “kurtulmuş kadın” olduğumuz düşünülmemeli
- Toplumsal statümüzün fazla görünür olmamasına dikkat edilmeli
- Kurtarıcı rolüne soyunulmamalı
- Kadınlara vaatlerde bulunulmamalı
- Öğüt verilmemeli
- Kadınlar adına karar alınmamalı
- Şiddetle mücadele konusunda, kadınların yaşam koşullarının zorluğunun farkında olunmalı

III. BÖLÜM

KADINLARLA ÇALIŞMA İLKELERİ

Oturum İçeriği

1. Kadınlarla çalışmada kabul edilmesi gereken temel ilkeler

Başlangıç Etkinliği

Katılımcılar el ele tutuşarak zincir olur. Zincir kopmadan ve düğüm olmadan, yumak olunur.

A. Kadınlarla Çalışma İlkeleri

1. Katılımcıların deneyimleri doğrultusunda kadınlarla çalışma konusunda hangi ilkelerin benimsenmesi gerektiği sorulur.
2. Kadınlarla çalışma ilkeleri konusundaki sunu gösterilir.

Sonlandırma Etkinliği

Katılımcılardan kadınlarla çalışmayla ilgili olarak “Keşke ...” ifadesiyle başlayan bir cümle kurlmaları istenir.

KADIN ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Oturum İçeriği

1. Grup çalışması
2. Mahalle çalışması

Başlangıç Etkinliği

Oyun: Makine oyunu oynanır. Katılımcılar en az 4-5 kişilik iki ya da sayıya göre daha fazla gruba ayrılır. Grup üyeleri bir makineyi canlandırır, her üye makinenin bir parçasıdır. Ses kullanılabilir. Makine canlandırıldıktan sonra, diğer grup hangi makinenin canlandırıldığını tahmin etmeye çalışır.

A. Grup Çalışması

1. Katılımcılara daha önce katıldıkları grup çalışmaları sorulur.
2. Grup çalışması, kadınlarla grup çalışması, grup çalışmasıyla güçlenme, grup çalışmaları nasıl yapılandırılmalı başlıklarını içeren sunu gösterilir.

B. Mahalle Çalışması

1. Proje kapsamında yapılacak mahalle çalışmaları hakkında bilgi verilir.
2. Konuyla ilgili sunu gösterilir. Mahalle çalışmasının organizasyonu ile ilgili bölümde yapılacak çalışmanın planlanmaya başlaması için bilgi paylaşımında bulunulur.

Sonlandırma Etkinliği

Grup ağacı yapılır. Katılımcılar, bedenleriyle kökleri, dalları ve isterlerse meyveleriyle bir ağaç oluştururlar.